LUONNOS

Sotkamon kunnan palveluverkkosuunnitelma vuoteen 2037

SISÄLLYS

Johdanto 1
1. Kaavoitustilanne 4
1.1 Voimassa olevat kaavat 4
2 Sotkamon kunnan väestöennuste 8
2.1 0–6-vuotiaiden määrän kehitys 8
2.2 7–15-vuotiaiden määrän kehitys 10
2.3 16–18-vuotiaiden määrän kehitys 11
2.4 19–64-vuotiaiden määrän kehitys 11
2.5 yli 65-vuotiaiden määrä kehitys 12
2.6 Yhteenveto 13
3 Varhaiskasvatus ja esiopetus 15
3.1 Varhaiskasvatus 15
3.1.1 Kotihoidontuen kuntalisä 17
3.2 Esiopetus 22
3.2.1 Esiopetuksen järjestäminen yksityisessä varhaiskasvatuksessa 23
4 Perusopetus 29
4.1 Koulukuljetukset 32
4.2 Alakoulut 33
4.2.1 Kontinjoki 34
4.2.2 Leivola 35
4.2.3 Naapurinvaara 36
4.2.4 Pohjavaara 37
4.2.5 Salmela 38
4.2.6 Vuokatti 39
4.3 Aamu- ja iltapäivätoiminta 39
4.4 Tenetin yläkoulu 40
5 Lukiokoulutus 41
6 Vapaa-aikapalvelut 45
6.1 Kirjastopalvelut 45
6.2. Nuorisopalvelut 46
6.3 Liikuntapalvelut 46
6.4 Kulttuuripalvelut 47
6.4.1 Musiikkiopisto 48

6.5 Museopalvelut ... 48
6.6 Kansalaisopisto ... 49
7 KIINTEISTÖT ... 50
7.1 Varhaiskasvatuksen kiinteistöt ... 52
7.1.1 Kontinjoki ... 53
7.1.2 Käpymetsä ... 53
7.1.3 Leivola ... 53
7.1.4 Tiilikangas ... 53
7.1.5 Satuvakka ... 53
7.2 Perusopetuksen kiinteistöt ... 54
7.2.1 Kontinjoki ... 54
7.2.2 Leivola ... 54
7.2.3 Naapurivaara ... 55
7.2.4 Pohjavaara ... 55
7.2.5 Salmela ... 55
7.2.6 Vuokatti ... 55
7.2.7 Tenetti ... 56
7.3 Lukion kiinteistö ... 56
7.4 Vapaa-aikapalveluiden kiinteistöt ... 56
7.4.1 Asema 13 ... 56
7.4.2 Uimahalli ... 57
7.4.3 Mustolan yleisurheilukenttä ... 57
7.4.4 Aatos ... 57
7.4.5 Niemelä ... 57
8 Pedagogiset tavoitteet vuoteen 2037 ... 58
8.1 Laatukriteerit ... 58
8.1.1. Varhaiskasvatuksen laatukriteerit ... 58
8.1.2 Perusopetuksen laatukriteerit ... 61
8.2 Lähtökohdat perusopetuksen järjestämisvaihtoehtojen arvioinnille ... 63
8.2.1 Rinnakkaisluokat ja opettajien yhteistyö ... 64
8.2.2 Opetusryhmän koko ja pedagoginen joustavuus ... 64
8.2.3 Oppimisen tuki ja joustavat opetusjärjestelyt ... 65
8.2.4 Opettajien yhteistyö ja yhteisopettajuus ... 65
8.2.5 Ryhmäkohtaiset tukimuodot ... 65
8.2.6 Joustava ryhmittely ja pienemmät opetusryhmät ... 65

8.2.7 Erityisluokkaopetus osana inklusiivista kouluyhteisöä ... 66
8.2.8 Oppilaskohtaiset tukitoimet ... 66
8.2.9 Koulun koko, yhteisöllisyys ja turvallisuus ... 66
8.2.10 Koulujen kokonaismäärä ja palveluverkon rakenne ... 69
8.2.11 Pedagogisesti tavoiteltavan palveluverkon periaate ... 70
9 Vaihtoehdot ... 71
9.1 Vaihtoehto 0 ... 71
9.2 Vaihtoehto 1A ... 76
9.3 Vaihtoehto 1B ... 80
9.4 Vaihtoehto 2 ... 84
9.5 Vaihtoehto 3A ... 88
9.6 Vaihtoehto 3B ... 91
10 Palveluverkkosuunnitelman taloudelliset vaikutukset ja arvio investoinneista vuoteen 2037 ... 95
10.1 Vaikutukset tulorahoitukseen ... 95
10.2 Vaikutukset investointeihin ... 96
10.3 Yhteenveto palveluverkon sopeuttamisen ja verotuksen suhteesta ... 97
11 Ennakkovaikutusten arviointi ... 98
11.1 Ennakkovaikutusten arviointien valmistelu ... 98
11.2 Kuntalaisten osallistaminen ... 98
11.2.1 Lapset ja nuoret ... 98
11.2.2 Vaikuttamistoimielimet ... 100
11.3 Yhteenveto ennakkoarvioinneista ... 100
11.4 Ennakkovaikutusten arviointien toteutumisen seuraaminen ... 100
Liitteet

JOHDANTO

Syntyvyyden laskusta johtuva oppilasmäärän pieneneminen on alkanut perusopetuksessa ja se tulee jatkumaan vielä 2030-luvun alkupuolella saakka. Yläkoulun oppilasennusteiden perusteella sama kehitys tulee tapahtumaa viiveellä myös siellä. Varhaiskasvatusikäisten lasten määrä on jo vähentynyt tähän mennessä, mutta syntyvyyden ja muuttoliikkeen muutokset vaikuttavat tulevien ikäluokkien kokoon. Tämänhetkisistä koulurakennuksista Vuokatin kivikoulu ja Salmelan koulu ovat elinkaarensa lopussa. Mahdollisia uudisrakennuksia varten tarvitaan tieto siitä, mitkä toimijat rakennuksiin tulevat ja millaiselle käyttäjämäärälle mitoitukset tehdään. Tähän työhön tarvitaan pitkäjänteinen suunnitelma, jotta palvelukokonaisuudesta vastaa tulevaisuuden tarpeita ja palvelut pystytään järjestämään laadukkaasti myös tulevaisuudessa.

Vaikka vaihtoehdoissa puhutaan pääasiassa koulu- ja päiväkotirakennuksista, ovat vapaa-aikapalvelut erittäin tärkeässä asemassa kuntalaisten palveluita tuotettaessa. Jos vaihtoehdoista edetään hankesuunnitelmiin, tulee myös vapaa-aikapalveluiden tarpeet sovittaa mahdollisia uudisrakennuksia suunniteltaessa.

Asiakirja on tässä vaiheessa koostettu kuntalaisten ja kunnan työntekijöiden kuulemista varten. Saadut palautteet käsitellään ja asiakirjaa sekä ennakkovaikutusten arviointeja päivitetään kuulemisten jälkeen ennen kuin asia etenee päätöksentekoon. Alustava aikataulu käsittelyllä on marraskuussa 2026.

<u>Tausta</u>

Sotkamon kunnanhallitus päätti kokouksessaan 3.9.2024 (§ 148) käynnistää Kestävä kuntatalous -ohjelman ja kokouksessaan 19.11.2024 (§ 200, kohta 6) käynnistää Kasvatuksen kokonaisuus -selvityksen vuoden 2025 alussa. Kasvatuksen kokonaisuus -ohjausryhmä keräsi kevään 2025 aikana materiaalia palveluiden nykytilanteesta ja niiden tuottamisen malleista.

Tätä työtä jatkamaan Sotkamon kunnanhallitus on kokouksessaan 20.1.2026 § 14 päättänyt perustaa Kasvun polku -työryhmän, jonka tehtävänä on koostaa esitykset palveluiden tuottamisen malleista tulevaisuudessa. Työryhmä järjestää ja organisoi tarvittavat lisäselvitykset sekä informaatio- ja kuulemistilaisuudet palveluiden tuottamisen malleista ja vaihtoehdoista. Työryhmän tuli esitellä toimintasuunnitelma kunnanhallitukselle helmikuussa 2026. Esittely on tapahtunut kunnanhallituksen kokouksessa 17.3.2026.

Kasvun polku -työryhmä esitti kunnanhallitukselle, että työryhmää täydennetään pääluottamusedustajilla. Tämä on perusteltua, koska selvitystyön jatkuessa tullaan arvioimaan eri vaihtoehtojen henkilöstövaikutuksia. Kunnanhallitus teki asiasta päätöksen 23.04.2026 § 75.

Kasvun polku -työryhmä on kokoontunut seitsemän kertaa: 27.2., 11.3., 26.3., 21.4., 6.5., 2.6. ja 10.9.2026. Lisäksi aihetta on käsitelty kunnanvaltuuston iltakoulussa 24.3. ja valtuustoseminaarissa 28.4.2026. Kunnanhallitukselle on myös annettu tilannekatsaus 23.6.2026.

Kasvatuksen kokonaisuus -selvityksen aikana FCG:n kokoama raportti esiteltiin Kasvun polku -työryhmälle 27.2.2026. Työryhmän linjasi keskeisimmät ratkaistavat kysymykset:

- Salmelan koulukiinteistön kunto ja laskeva oppilasennuste

- Vuokatin kivikoulun kunto ja tarvittavat investoinnit kovien materiaalien opetuksen järjestämiseksi purkamisen jälkeen
- Leivolan kiinteistön peruskorjaustarve ja laskeva oppilasmäärä
- Leivolan F-talon laaja peruskorjaustarve
- Mahdollisten kouluverkkoon tulevien muutosten vaikutukset varhaiskasvatuksen toimipisteiden järkevään sijoittumiseen sekä esiopetuksen järjestämiseen
- Tenetin yläkoulun voimakkaasti laskeva oppilasmäärä 2030-luvulla ja siitä seuraava opettajien opetustuntien määrän laskeminen, mikä voi johtaa kelpoisten opettajien rekrytointivaikeuksiin

Kunnanjohtaja on tehnyt päätöksen (25.8.2026 § 10) ennakkovaikutusten arviointiryhmän perustamisesta ja nimeämisestä. Työryhmään kuuluvat kunnanjohtaja, talousjohtaja, maaseutupäällikkö, viestintäasiantuntija, yritysasiantuntija, sivistysjohtaja, kasvatusjohtaja, koulukoordinaattori, nuorisotyön koordinaattori, aamu- ja iltapäivätoiminnan koordinaattori, Salmelan koulun rehtori, tekninen johtaja, rakennuttajainsinööri sekä insinööri. Tarvittaessa ryhmä voi kutsua asiantuntijaksi kaavoittajan. Työryhmä on pitänyt kokouksen 8.9.2026 ja lisäksi ennakkovaikutusten arviointiin liittyvät työpajat 29.9., 30.9., 1.10. ja 2.10.2026.

Nuorisovaltuusto on käsitellyt unelmakoulun kriteereitä 3.9.2026 ja pohtinut 9.9.2026 kriteereitä, jotka pitäisi ottaa huomioon päätettäessä mahdollisista koulujen lakkauttamisista. Lasten Parlamentti käsitteli unelmakoulun kriteereitä kokouksessaan 21.9.2026.

Kotihoidontuen kuntalisään liittyvä kysely oli auki 9.9.–25.9.2026 välisen ajan. Asiasta on tiedotettu eVakassa, kunnan kotisivuilla ja sosiaalisessa mediassa sekä julisteilla neuvolan, päiväkotien ja koulujen ilmoitustauluilla. Sotkamo-lehdessä oli myös ilmoitus kyselystä 17.9.2026.

Esiopetuksen järjestämiseen yksityisessä varhaiskasvatuksessa liittyvä kysely on ollut auki ajalla 9.9.–25.9.2026.

Henkilökunnalle järjestettiin tiedotustilaisuus 5.10.2026 kello 15.30–17.30 Salmelan koululla. Tästä tilaisuudesta järjestettiin myös etäyhteysmahdollisuus sekä tallenne kahden viikon ajaksi.

Kuntalaisten osallistamistilaisuudet pidetään seuraavasti:
Salmelan koulu 5.10. kello 18.00–20.00 (etäyhteys ja tallenne)
Vuokatin koulu 7.10. kello 17.30–19.30
Naapurinvaaran koulu 8.10. kello 17.30–19.30
Pohjavaaran koulu 19.10. kello 17.30–19.30
Kontinjoen koulu 20.10. kello 18.00–20.00
Leivolan koulu 21.10. kello 17.30–19.30

Näistä tilaisuuksista oli ilmoitus Sotkamo-lehteen 24.9.2026 sekä asiasta tiedotettiin kunnan nettisivuilla ja sosiaalisessa mediassa. Kuntalaiskysely on auki 5.10.–29.10.2026. Lisäksi kirjaamon sähköpostiosoitteeseen voi jättää kannanottoja 5.11.2026 saakka.

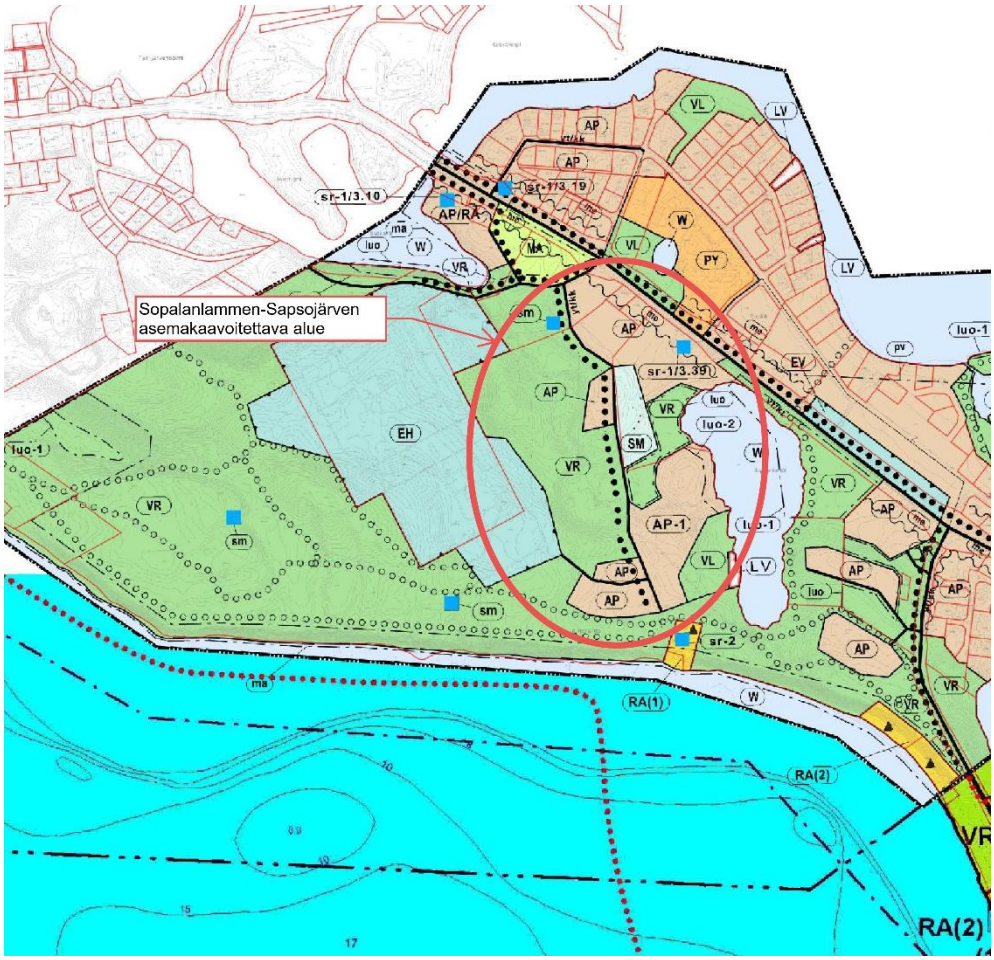
Tulevaisuusjaostolle esitellään selvitys 22.10.2026, vanhus- ja vammaisneuvostolle 29.10.2026, ja hyvinvointijaostolle 4.11.2026. Jaostot voivat jättää kannanottonsa asiasta kirjaamoon.

Tämän asiakirjan laadinnassa on käytetty apuna generatiivista tekoälyä luvuissa 2, 3, 4, 5, 8 ja 10.

1. KAAVOITUSTILANNE

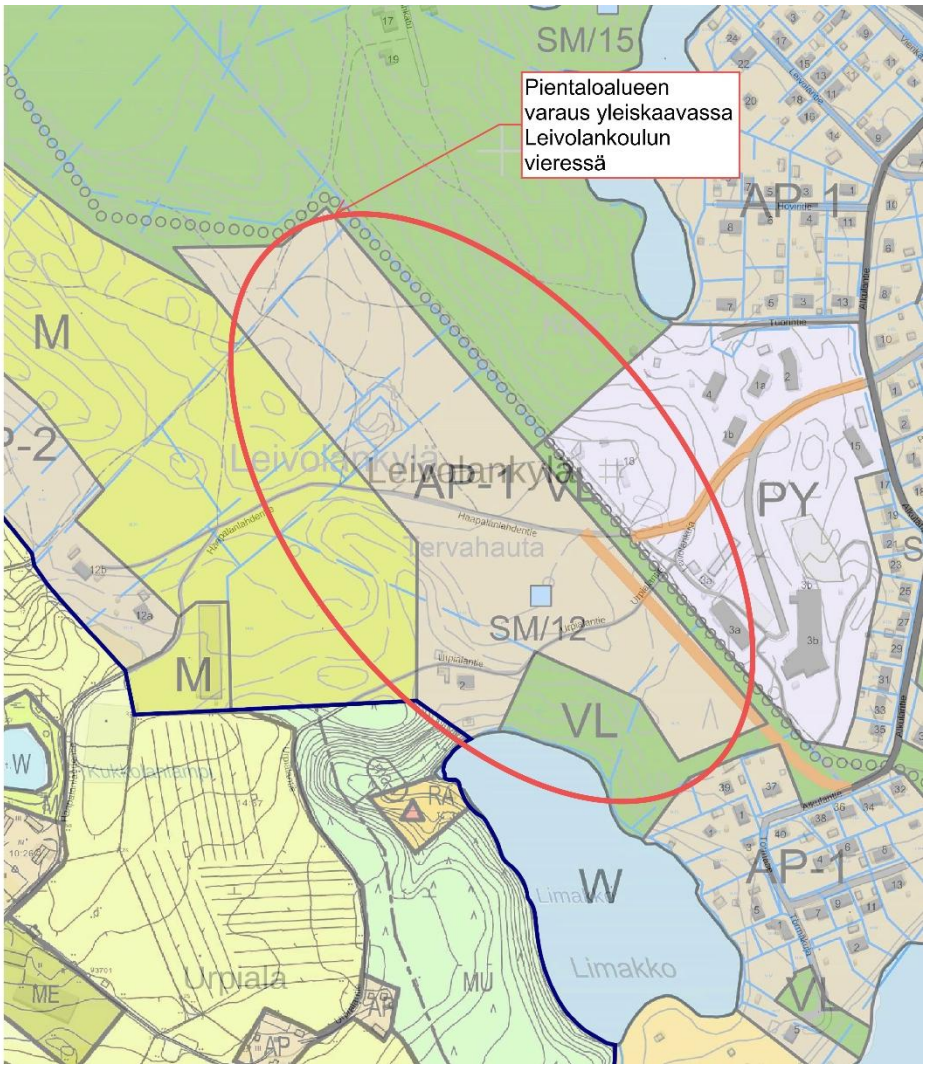
1.1 Voimassa olevat kaavat

Kyläalueilla ei ole tällä hetkellä voimassa olevia kaavoja. Naapurinvaaran alueen kaavan oikeusvaikutukset ovat lakanneet kesällä 2026. Taajama-alueella ei ole tarkkaa kaavoitusohjelmaa. Sopalanlammen ja Sapsojärven alueelle kaavoitetaan luultavasti seuraavaksi.

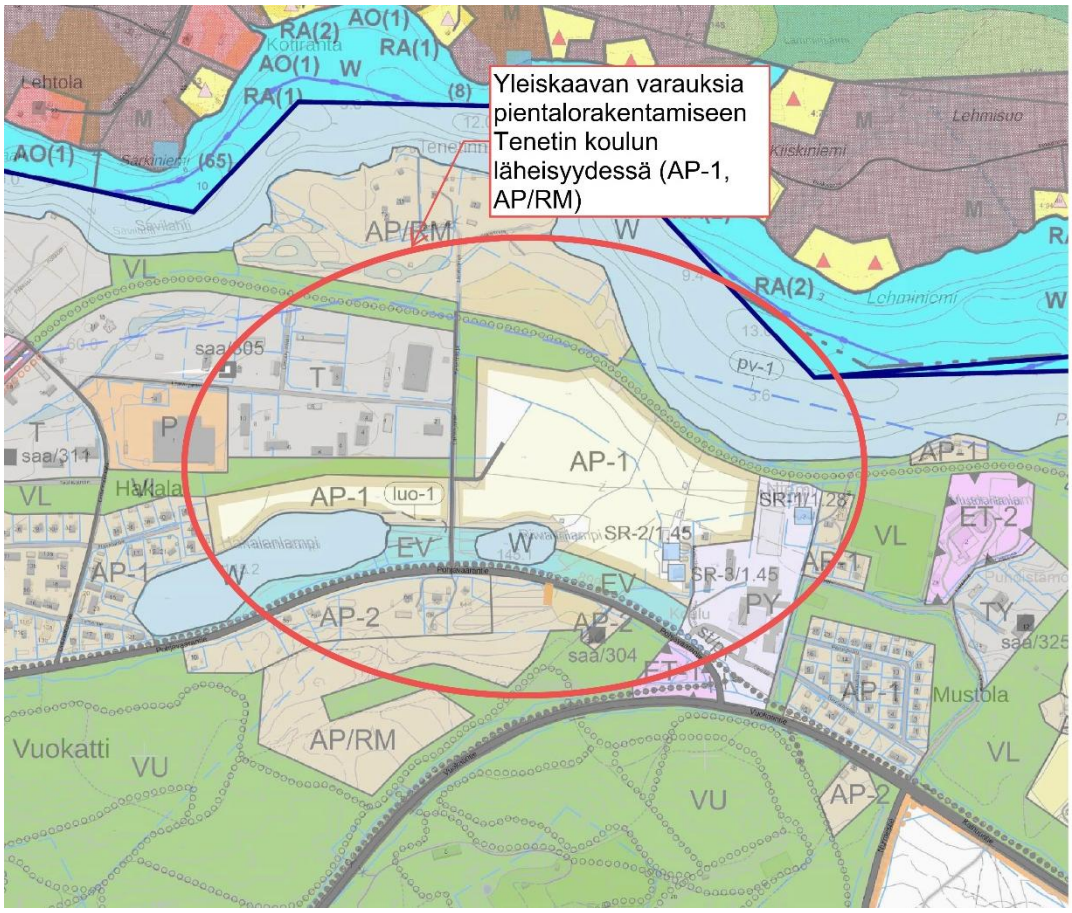
Kuva 1. Sopalanlammen-Sapsojärven asemakaavoitettava alue

Yleiskaavassa on varauksia Leivolan koulun vieressä, jossa kunnalla on jonkin verran maata, mutta muuten omistus on hyvin hajanainen.

Kuva 2. Pientaloalueen varaus yleiskaavassa Leivolan koulun vieressä.

Hakalanlammen alueella, Tenetin virran kupeella sekä Tenetin koulun alueella on yleiskaavassa rakentamisvarauksia

Kuva 3. Yleiskaavan varauksia pientalorakentamiseen Tenetin koulun läheisyydessä.

Kunnalla on myytävänä seuraavat tontit (21.9.2026 tilanne):

<u>Asemakaava-alueet</u>

Kirkonkylä

- Sotkamojärven eteläranta 11 omakotitalotonttia (Salmelan koulu alueella)
- Makkosenmäki 1 omakotitalotontti (Salmelan koulu alueella)
- Nivu 7 omakotitalotonttia (Salmelan koulu alueella)
- Leivolanlahti 5 omakotitalotonttia (Leivolan koulun alueella)
- Asuinpientalojen korttelialuetontti (Leivolan koulun alueella)

Vuokatti

- Härkökivi 5 omakotitalotonttia (Vuokatin koulun alueella)
- Asuinpientalojen korttelialuetontti (Vuokatin koulun alueella)
- Emäntäkoulu 16 omakotitalotonttia (Vuokatin koulun alueella)

<u>Asemakaava-alueiden ulkopuoliset tontit</u>

- Kontinjoki 2 omakotitalotonttia (Kontinjoen koulun alueella)
- Parkua 6 omakotitalotonttia (Kontinjoen koulun alueella)
- Paakki 2 omakotitalotonttia (Pohjavaaran/Naapurinvaaran koulun alueella)

Kunta on keskimäärin myynyt 3–4 tonttia vuodessa. Uudet asuinalueet ovat tuoneet tähän pieniä piikkejä.

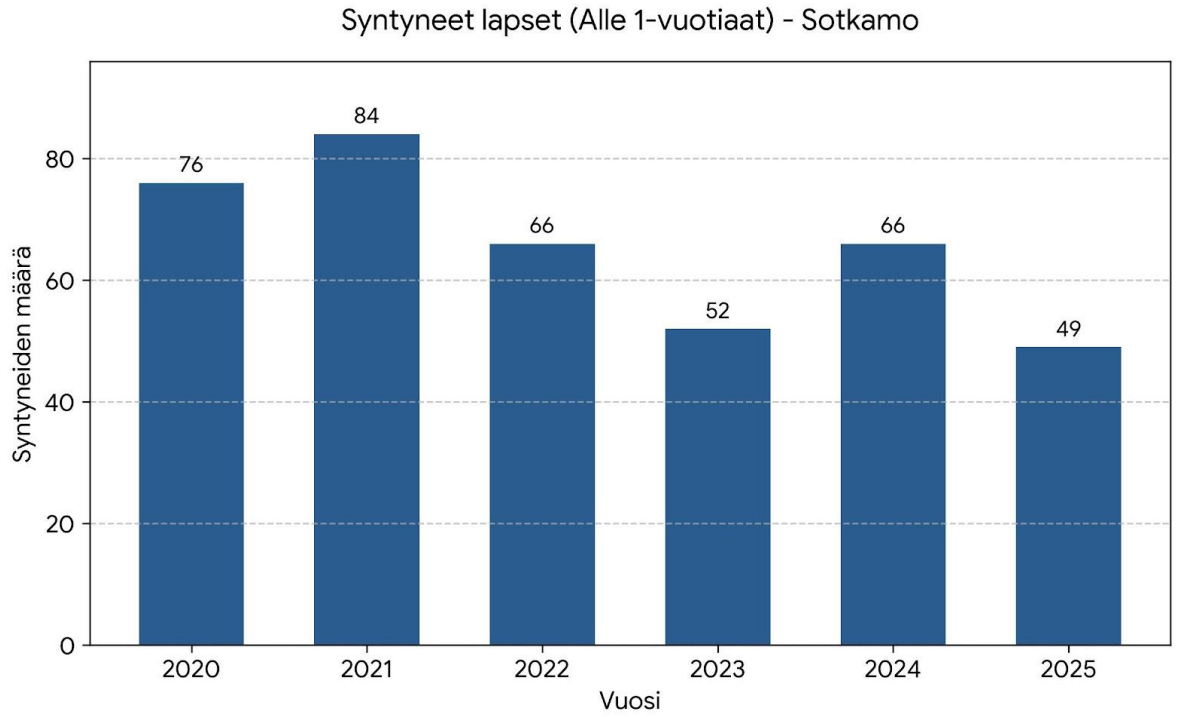
Kerrostalorakentamiseen on rakennuspaikkoja olemassa, mutta rakentaminen riippuu suhdanteesta. Myös kirkonkylällä oli kerrostalorakentamiseen paikkoja, mutta kysyntää on ollut vähän, jos rakennuspaikat eivät sijaitse rannalla.

2 SOTKAMON KUNNAN VÄESTÖENNUSTE

Sotkamon kunnan ikärakenne ja väestömäärä kokevat merkittäviä muutoksia vuoteen 2045 ulottuvalla tarkastelujaksolla. Tulevien vuosien palvelutarvetta leimaa lapsi- ja nuorisoikäluokkien pieneneminen, mikä vaikuttaa suoraan varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen palveluverkon mitoitukseen. Samanaikaisesti ikääntyvän väestön osuus kasvaa, mikä siirtää kunnan palvelujen painopistettä. Ennusteen tiedot pohjaavat toteutuneisiin väestötilastoihin sekä Tilastokeskuksen vuoden 2024 väestöennusteeseen.

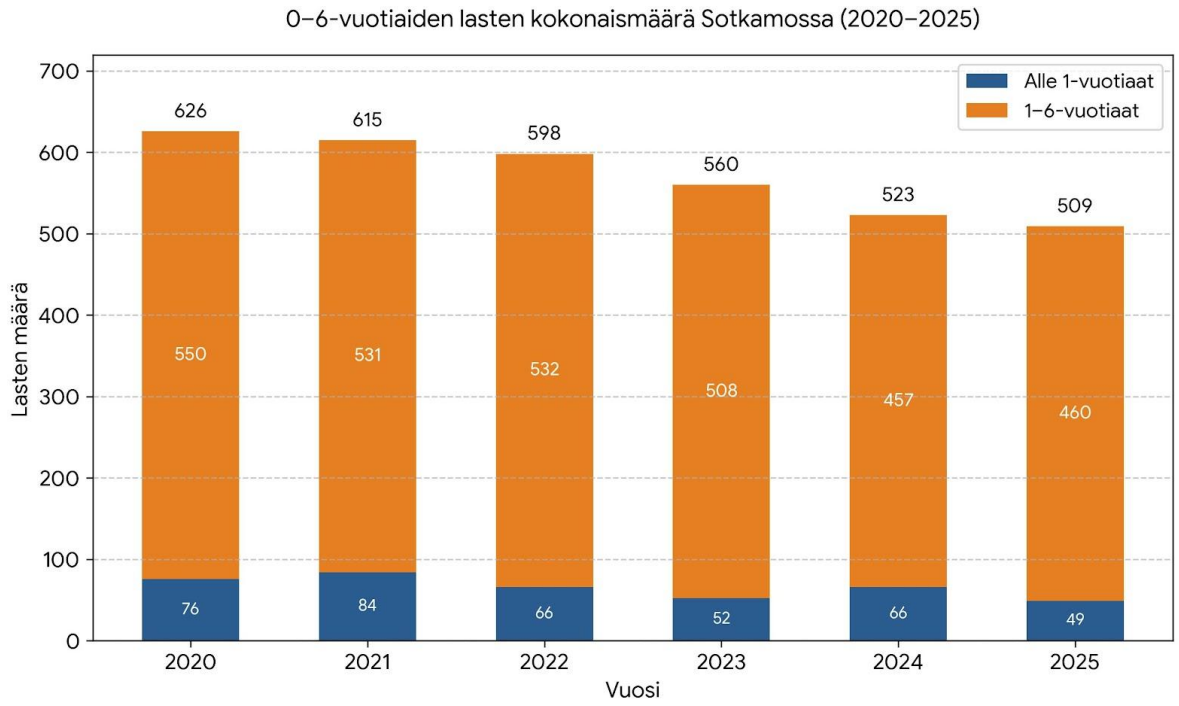
2.1 0–6-vuotiaiden määrän kehitys

Varhaiskasvatus- ja esiopetusikäisten (0–6-vuotiaat) lasten määrä on laskenut Sotkamossa 2020-luvun alussa. Syntyvyyden vuotuiset vaihtelut näkyvät alle 1-vuotiaiden ikäluokissa, joissa syntyneiden määrä on liikkunut välillä 49–84 lasta vuodessa. Kokonaismäärän ennakoidaan tasaantuvan 2020-luvun lopulla noin 480–490 lapseen.

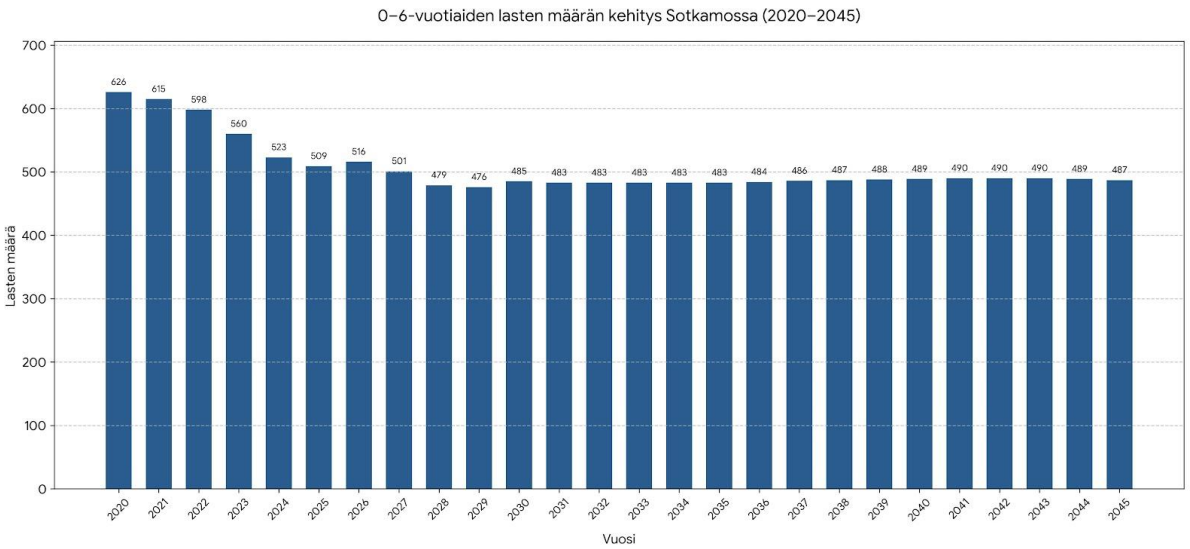
Kuvaaja 1. Sotkamossa syntyneet lapset vuosina 2020–2025

Kuvaajassa yksi esitetään Sotkamossa syntyneiden lasten vuotuinen määrä vuosina 2020–2025. Syntyvyys oli jakson korkeimmillaan vuonna 2021 (84 lasta) ja alhaisimmillaan vuonna 2025 (49 lasta). Syntyneiden määrän lasku heijastuu viiveellä varhaiskasvatuksen ja myöhemmin perusopetuksen aloittavien ikäluokkien kokoon.

Kuvaaja 2. Kuvaaja: 0–6-vuotiaiden lasten kokonaismäärä Sotkamossa (2020–2025)

Kuvaajaa kaksi havainnollistaa varhaiskasvatusikäisten kokonaismäärän kehitystä eriteltynä alle 1-vuotiaisiin ja 1–6-vuotiaisiin lapsiin. Ikäryhmän kokonaismäärä on laskenut vuoden 2020 626 lapsesta 509 lapseen vuoteen 2025 mennessä

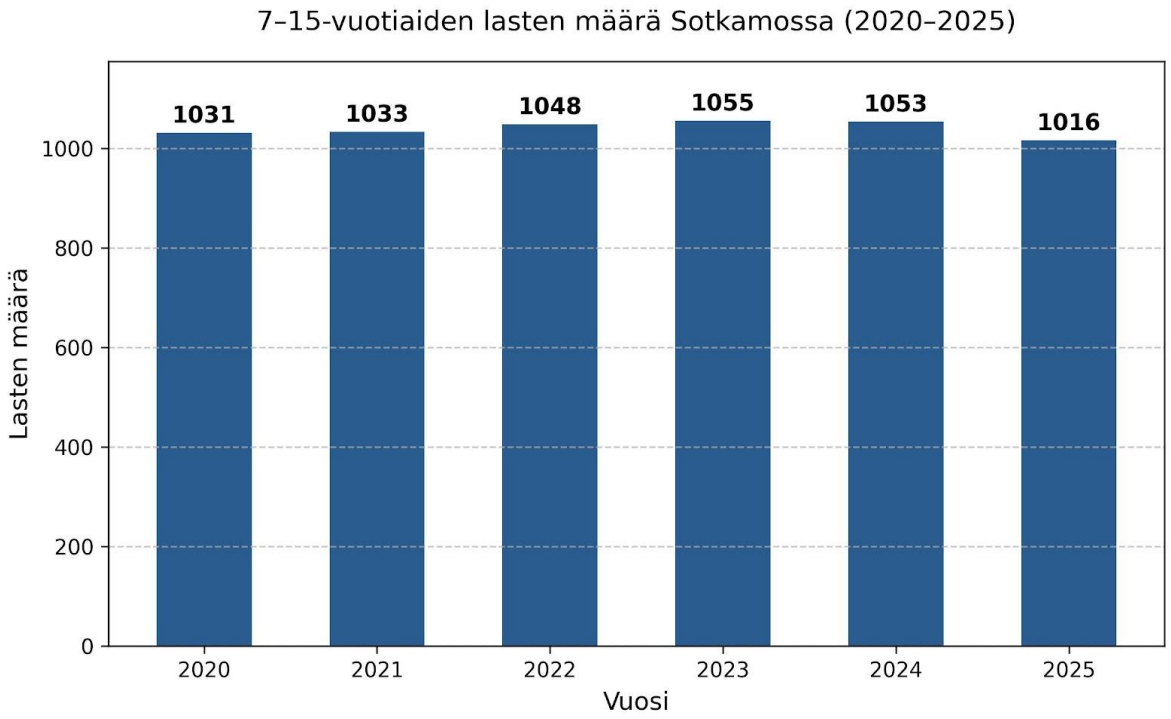

Kuvaaja 3. 0–6-vuotiaiden lasten määrän kehitys Sotkamossa (2020–2045)

Kuvaaja kolme näyttää 0–6-vuotiaiden lasten pitkän aikavälin väestöennusteen vuoteen 2045 saakka. Ennusteen mukaan ikäryhmän koko pienenee vuoteen 2029 mennessä 476 lapseen, minkä jälkeen se vakiintuu noin 480–490 lapsen tasolle. Väestöennusteeseen pääseminen edellyttäisi 65 lapsen syntymistä vuosittain.

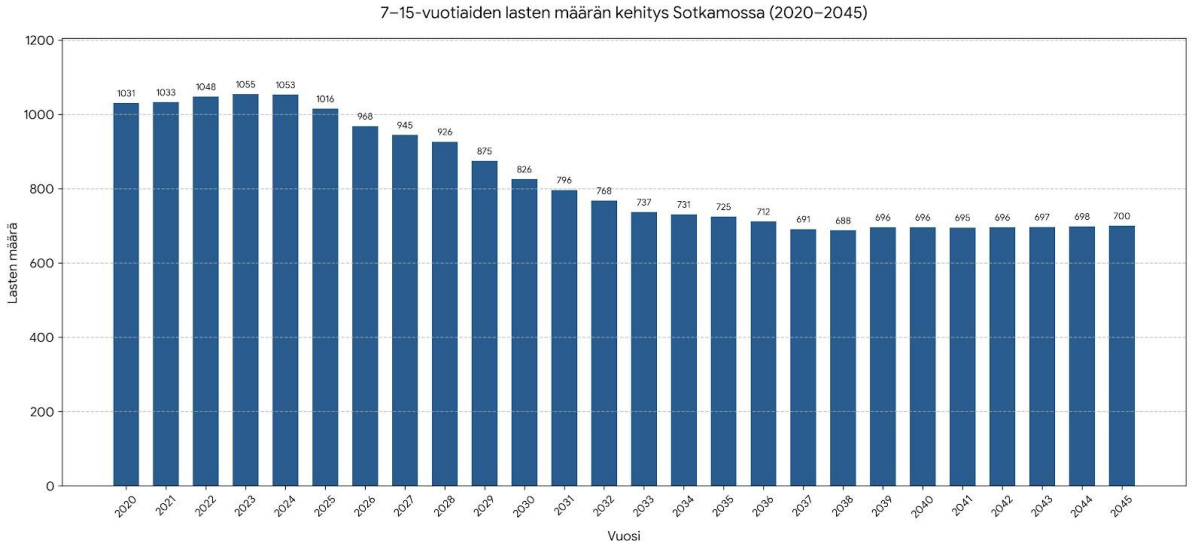
2.2 7–15-vuotiaiden määrän kehitys

Peruskouluikäisten (7–15-vuotiaat) määrä pysyi Sotkamossa yli 1 000 lapsessa vuosina 2020–2025, mutta kääntyy sen jälkeen jyrkkään laskuun. Pienempien syntyneiden ikäluokkien siirtyessä kouluikään oppilasmäärä vähenee merkittävästi vuoteen 2037 mennessä.

Kuvaaja 4. 7–15-vuotiaiden lasten määrä Sotkamossa (2020–2025)

Kuvaajassa neljä tarkastellaan peruskouluikäisten toteutunutta määrää vuosina 2020–2025. Oppilasmäärä oli korkeimmillaan vuonna 2023 (1 055 lasta) ja laski 1 016 lapseen vuonna 2025.

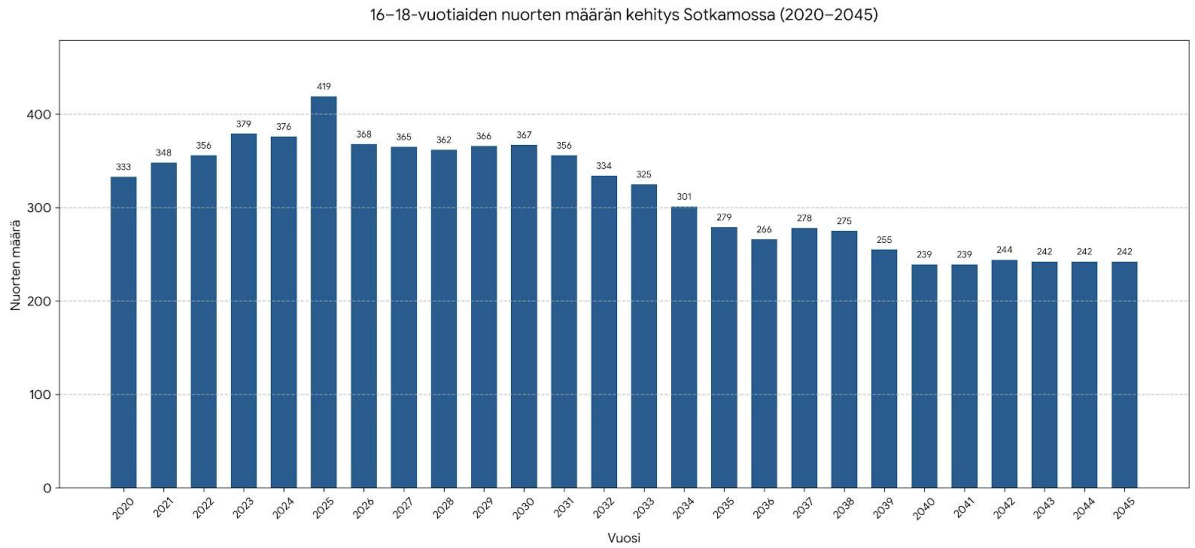

Kuvaaja 5. 7–15-vuotiaiden lasten määrän kehitys Sotkamossa (2020–2045)

Kuvaaja viisi esittää peruskouluikäisten määrän ennustetun kehityksen vuoteen 2045 saakka. Ikäryhmän koko pienenee voimakkaasti vuodesta 2025 (1 016 oppilasta) vuoteen 2037 (691 oppilasta), mikä tarkoittaa noin 32 prosentin vähennystä oppilasmäärässä. Vuoden 2037 jälkeen oppilasmäärä tasaantuisi noin 690–700 oppilaan tasolle, jos syntyvyys ja alueella muuttavien lasten määrä olisi vähintään 65 jokaisessa ikäluokassa.

2.3 16–18-vuotiaiden määrän kehitys

Toisen asteen koulutusikäisten (16–18-vuotiaat) nuorten määrä saavuttaa huippunsa 2020-luvun puolivälissä. Tämän jälkeen ikäryhmä pienenee viiveellä samassa suhteessa kuin aiemmat perusopetusikäiset ikäluokat.

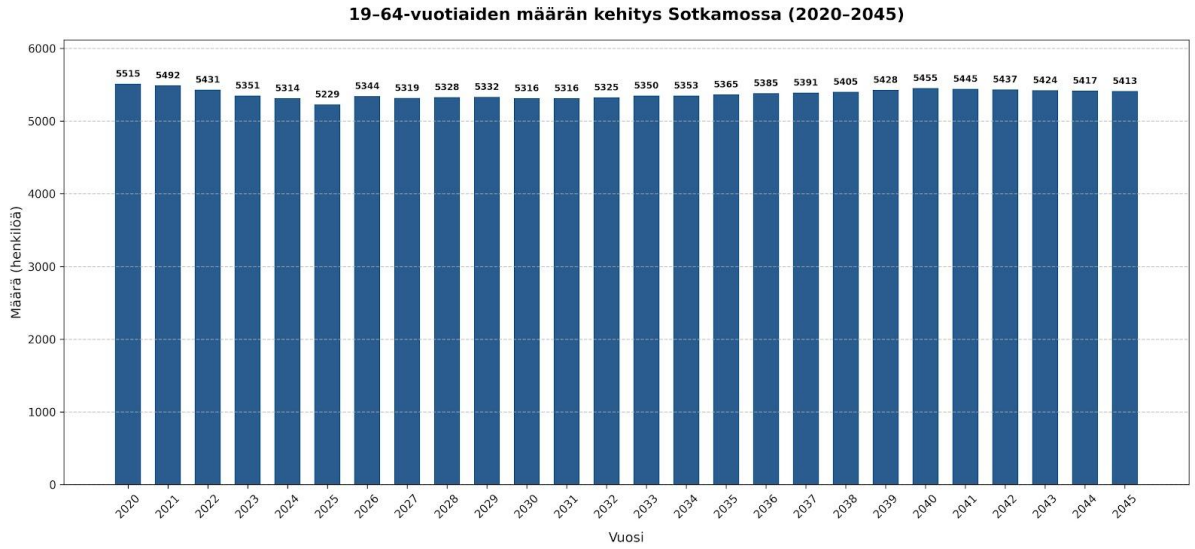

Kuvaaja 6. 16–18-vuotiaiden nuorten määrän kehitys Sotkamossa (2020–2045)

Kuvaajassa kuusi kuvataan toisen asteen ikäisten nuorten määrän kehitystä ja ennustetta. Ikäryhmä kasvaa vuoden 2020 333 nuoresta vuoteen 2025, jolloin nuoria on 419. Vuoden 2025 jälkeen nuorten määrä kääntyy laskuun ja vakiintuu 2040-luvulle tultaessa noin 240 nuoren tasolle, jos syntyvyys ja alueella muuttavien lasten määrä olisi vähintään 65 jokaisessa ikäluokassa.

2.4 19–64-vuotiaiden määrän kehitys

Työikäisen väestön (19–64-vuotiaat) määrä kokee lievän laskun 2020-luvun puolivälissä, minkä jälkeen se pysyy tasaisen vakaana koko ennustejakson ajan vuoteen 2045 saakka.

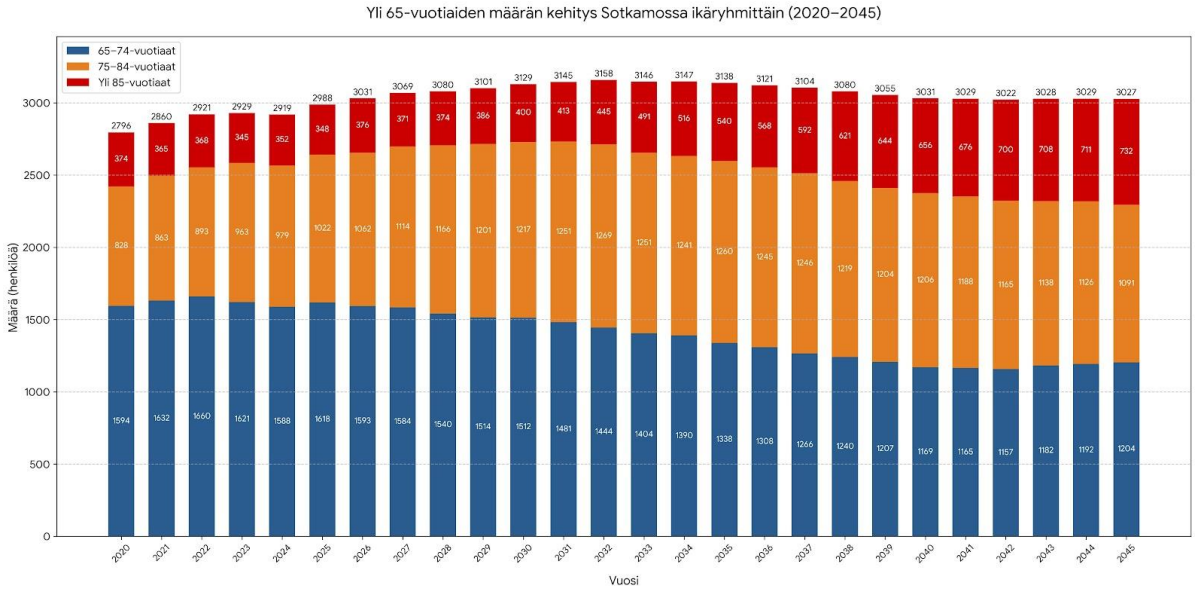

Kuvaaja 7. 19–64-vuotiaiden määrän kehitys Sotkamossa (2020–2045)

Kuvaaja seitsemän esittää työikäisen väestön määrän kehityksen Sotkamossa. Työikäisten määrä laskee vuoden 2020 5515 henkilöstä 5229 henkilöön vuonna 2025, mutta palautuu ja vakiintuu sen jälkeen noin 5 300–5 450 henkilön tasolle vuosina 2030–2045.

2.5 yli 65-vuotiaiden määrä kehitys

Eläkeikäisen väestön (yli 65-vuotiaat) kokonaismäärä kasvaa Sotkamossa 2030-luvun alkupuolelle saakka. Ikäryhmän sisällä tapahtuu merkittävä rakenneosuuden muutos, sillä kaikkein iäkkäimpien eli yli 85-vuotiaiden määrä lähes kaksinkertaistuu tarkastelujaksolla.

Kuvaaja 8. Yli 65-vuotiaiden määrän kehitys Sotkamossa ikäryhmittäin (2020–2045)

Kuvaajassa kahdeksan tarkastellaan yli 65-vuotiaiden väestömäärää jaettuna kolmeen ikäluokkaan (65–74-vuotiaat, 75–84-vuotiaat ja yli 85-vuotiaat). Yli 65-vuotiaiden kokonaismäärä kasvaa vuoden 2020 2 796 henkilöstä vuoteen 2032 mennessä 3 158 henkilöön. Erityisen huomionarvoista on yli 85-vuotiaiden määrän voimakas kasvu vuoden 2020 374 henkilöstä 732 henkilöön vuoteen 2045 mennessä.

2.6 Yhteenveto

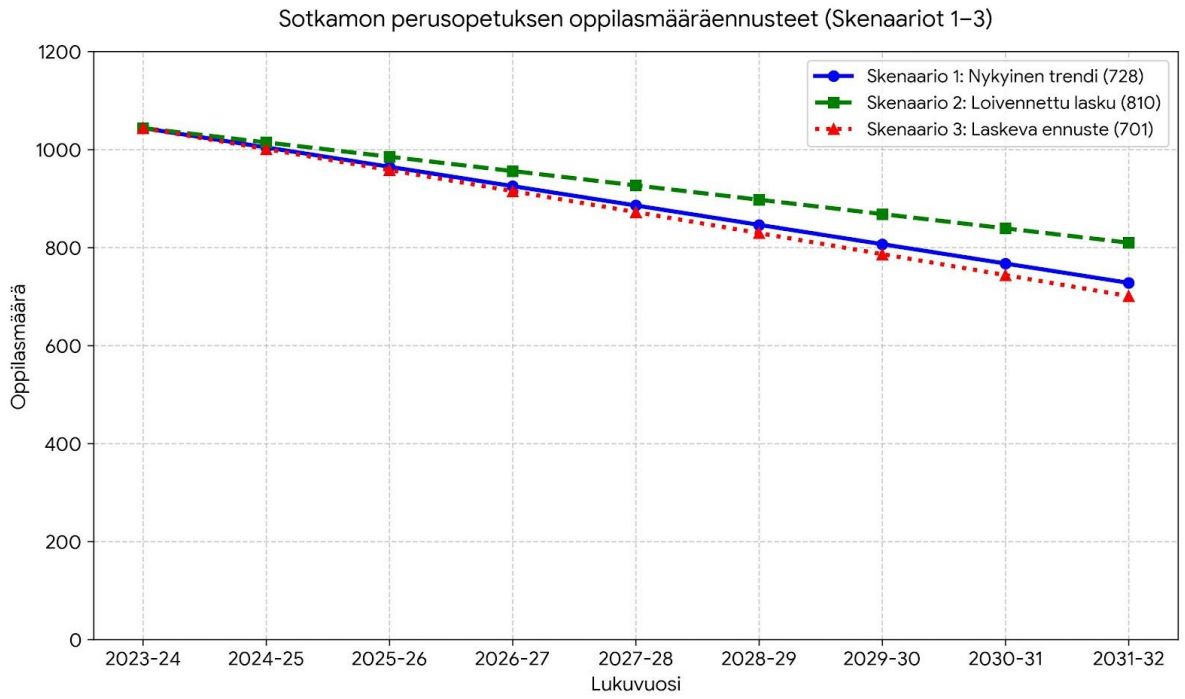
Sotkamon kunnan väestökehityksen keskeisintä rakennemuutosta leimaa perusopetusikäisten oppilasmäärän jyrkkä väheneminen samanaikaisesti, kun yli 85-vuotiaiden määrä kasvaa voimakkaasti. Peruskouluikäisten eli 7–15-vuotiaiden määrän ennustetaan laskevan vuodesta 2025 vuoteen 2037 mennessä noin 32 prosentilla eli 1 016 oppilaasta 691 oppilaaseen, mikä asettaa merkittäviä sopeuttamistarpeita kunnan palveluverkolle. Varhaiskasvatusikäisten eli 0–6-vuotiaiden lasten määrä on jo laskenut vuoden 2020 626 lapsesta 509 lapseen vuoteen 2025 mennessä, ja sen ennakoidaan tasaantuvan 2020-luvun lopulla noin 480–490 lapseen.

Toisen asteen koulutusikäisten eli 16–18-vuotiaiden nuorten määrä saavutti huippunsa 419 nuoressa vuonna 2025, minkä jälkeen ikäluokka supistuu noin 240 nuoren tasolle 2040-luvulle tultaessa. Sotkamon urheilulukion ja Vuokatti-Ruka urheiluakatemian kautta alueelle kuitenkin muuttaa merkittävästi toisen asteen opiskelijoita, mikä tasaa laskua. Tämä ei kuitenkaan ennusteissa näy. Työikäisen eli 19–64-vuotiaan väestön määrä puolestaan vakiintuu 2020-luvun puolivälin jälkeen verrattain tasaiselle 5 300–5 450 henkilön tasolle. Vanhusväestössä yli 65-vuotiaiden kokonaismäärä kasvaa 2030-luvun alkupuolelle asti, ja kaikkein iäkkäimpien eli yli 85-vuotiaiden määrä lähes kaksinkertaistuu vuoden 2020 374 henkilöstä 732 henkilöön vuoteen 2045 mennessä, mikä lisää hoivan ja asumispalvelujen tarvetta.

Väestöennusteeseen liittyy kuitenkin useita epävarmuustekijöitä, jotka voivat muuttaa kehityksen toteutuvaa suuntaa. Kuntien välinen muuttoliike ja lapsiperheiden tulomuutto voivat lieventää alhaisen syntyvyyden vaikutuksia, ja vuotuiset syntyvyyden vaihtelut tuovat lyhyen aikavälin epävarmuutta yksittäisten ikäluokkien kokoon. Syntyneiden lasten ikäluokat ovat vaihdelleet viime vuosina 49 ja 84 lapsen välillä. Vuosina 2020 ja 2021 syntyneisiin ikäluokkiin on myös muuttanut merkittävästi lapsia kunnan ulkopuolelta. Lisäksi matkailun, yritysten ja kaivosalan kehitys sekä yleinen työpaikkakehitys vaikuttavat suoraan työikäisten sijoittumiseen alueelle. Myös huoltajien hoitovalinnat, kotihoidontuen käyttö ja osallistumisaste varhaiskasvatukseen vaikuttavat siihen, kuinka suuri osa lapsista käyttää palveluita.

Sotkamon perusopetuksen oppilasmäärän kehitystä lukuvuoteen 2031–2032 saakka on mallinnettu FCG-selvityksessä kolmen eri kehitysskenaarion avulla. Lähtötilanteessa lukuvuonna 2023–2024 kunnan perusopetuksessa oli 1 044 oppilasta, ja kaikkia skenaarioita yhdistää oppilasmäärän selvä laskusuunta tulevan vuosikymmenen aikana. Kehityksen taustalla vaikuttavat ikäluokkien yleinen pienentyminen sekä paikalliset väestörakenteen muutokset.

Skenaario 1 (Nykyinen trendi) ennakoi oppilasmäärän laskevan 728 oppilaaseen (-316 oppilasta) vuoteen 2031–2032 mennessä. Skenaario 2 (Loivennettu lasku) pohjautuu oletukseen mahdollisesta muuttovoitosta ja loivemmasta kehityksestä, jolloin oppilasmäärä asettuisi noin 810 oppilaaseen ja ensimmäiselle luokalle saapuvien ikäluokkien koko säilyisi 63–92 oppilaassa. Skenaario 3 (Laskeva ennuste) puolestaan mallintaa jyrkintä oppilasmäärän vähenemistä, jossa perusopetuksen kokonaisoppilasmäärä putoaa 701 oppilaaseen ja koulunsa aloittavat ikäluokat pienentyvät lukuvuosina 2030–2032 noin 51–60 oppilaaseen

Kuvaaja 9. Kuvaajassa on FCG:n laatimien skenaarioiden perusteella kehittyvä perusopetuksen oppilasmäärä vuosina 2023–2024. Oppilasmäärä laskee valitun skenaarion mukaan 22–33 % tarkastelujakson aikana.

Sotkamossa toteutuneiden syntyvyyslukujen ja Sotkamoon muuttaneiden lasten määrien perusteella kehitys näyttää tällä hetkellä myötäilevän selvimmin Skenaariota 3. Tällä hetkellä Sotkamossa asuvien ikäluokkien koot jäävät alhaisemmiksi kuin Skenaarioiden 1 ja 2 oletuksissa, mikä ennakoi perusopetukseen tulevien ikäluokkien edelleen pienenevän lähivuosina.

3 VARHAISKASVATUS JA ESIOPETUS

3.1 Varhaiskasvatus

Varhaiskasvatuslain mukaan kunnalla on lakisääteinen velvollisuus järjestää varhaiskasvatusta kaikille kunnassa asuville alle kouluikäisille lapsille vanhempainvapaan päättymisestä aina esiopetuksen alkamiseen saakka. Kunnan on varmistettava, että palvelua on tarjolla perheiden tarpeiden mukaisesti ja että lapsiryhmät, henkilöstömitoitus sekä toimintatilat täyttävät laissa asetetut laatu- ja turvallisuusvaatimukset. Järjestämisvastuu velvoittaa kunnan huolehtimaan palveluiden riittävyydestä ja saavutettavuudesta riippumatta siitä, miten toteutustapa valitaan.

Kunta voi täyttää järjestämisvelvollisuutensa usealla eri tavalla: tuottamalla palvelut itse kunnallisina päiväkoteina ja perhepäivähoitona, ostamalla niitä julkisilta tai yksityisiltä palveluntuottajilta sekä myöntämällä kuntalaisille palveluseteleitä yksityiseen varhaiskasvatukseen. Vaihtoehtoisesti perhe voi järjestää lapsen hoidosta itse ja hakea Kelalta yksityisen hoidon tukea tai kotihoidon tukea. Eri järjestämistapojen yhdistelmällä kunta pyrkii luomaan joustavan palveluverkon, joka reagoi tehokkaasti lapsimäärien ja perheiden tarpeiden muutoksiin.

Sotkamossa kuntalaisille tarjotaan kunnallisen toiminnan rinnalla vaihtoehdoksi palveluseteli yksityiseen varhaiskasvatukseen. Palvelusetelissä kunta sitoutuu maksamaan osan yksityisen päiväkodin hoitomaksusta, jolloin perheen maksettavaksi jäävä omavastuuosuus määritellään samoin perustein kuin kunnallisessa varhaiskasvatuksessa. Palvelusetelijärjestelmä lisää perheiden valinnanvapautta hoitopaikan suhteen ja auttaa kuntaa ylläpitämään monipuolista sekä joustavaa varhaiskasvatuksen palveluverkkoa ilman tarvetta omien kiinteistöinvestointien kasvattamiseen.

Varhaiskasvatuslain mukaan kunnan on järjestettävä varhaiskasvatuspaikka neljän kuukauden kuluessa hakemuksen jättämisestä, mutta mikäli hoidon tarve johtuu ennalta arvaamattomasta työllistymisestä, opiskelusta tai koulutuksesta, paikka on järjestettävä mahdollisimman pian eli viimeistään kaksi viikkoa ennen hoidon tarpeen alkamista.

Sotkamon sivistyslautakunnan vahvistamien linjausten (19.2.2026 § 22) mukaisesti varhaiskasvatuspaikkojen noudatetaan seuraavia periaatteita. Huoltaja voi esittää hakemuksessa 1–3 toivetta varhaiskasvatusyksiköstä ja toiveet otetaan mahdollisuuksin mukaan huomioon sijoitusta tehdessä. Varhaiskasvatuspaikkojen haussa ei ole jonoperiaatetta, vaan kaikkia hakemuksia käsitellään alkamisajan mukaan. Mikäli hakutoiveiden mukaisista varhaiskasvatusyksiköistä ei löydy vapaata paikkaa, varhaiskasvatuspaikkaa tarjotaan lapsen kotia lähinnä olevasta yksiköstä, jossa on vapaita paikkoja.

Vuorohoitopaikka myönnetään vain niille lapsille, joilla huoltajien työstä tai opiskelusta johtuva varhaiskasvatuksen tarve ajoittuu muuhun kuin kello 06.00–17.30 väliseen aikaan.

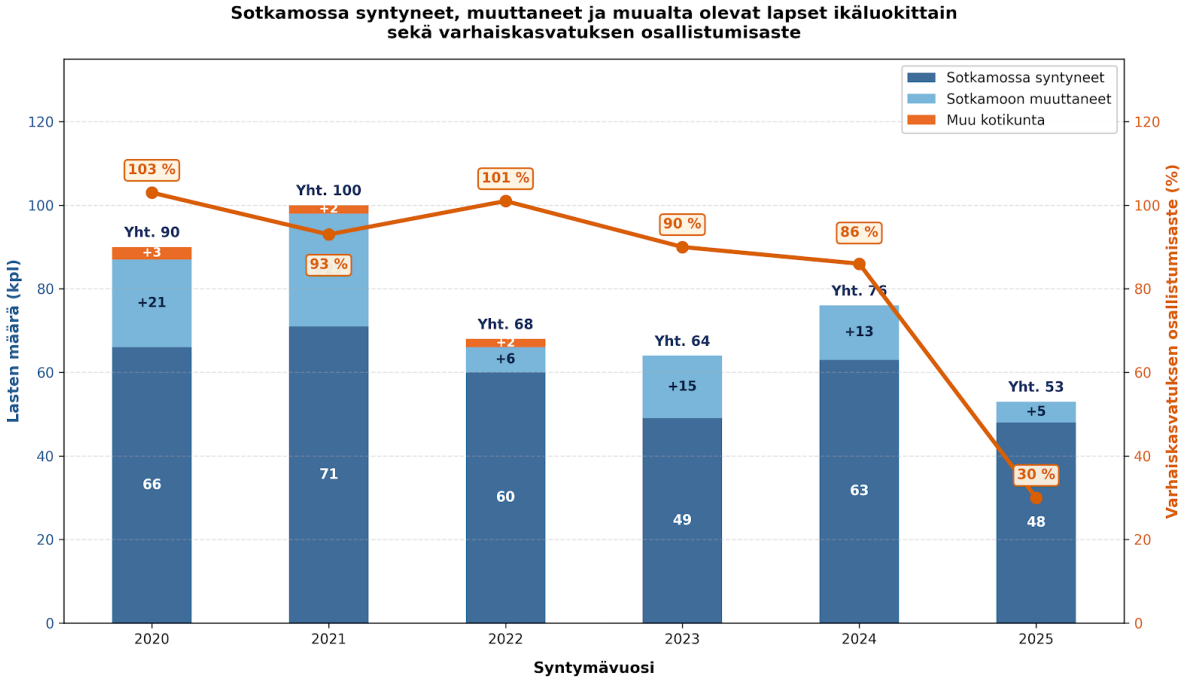
Sijoituksia tehtäessä pyritään saman perheen lapset sijoittamaan samaan asuinpaikkaa lähimpään yksikköön. Jos samalla varhaiskasvatuksen alkamisajalla on hakijoita johonkin varhaiskasvatusyksikköön enemmän kuin vapaita paikkoja, huomioidaan seuraavat asiat:

- tiedossa olevat lapsikohtaiset erityistarpeet sekä kehityksen ja oppimisen tuki
- etäisyys varhaiskasvatusyksikköön sekä perheen mahdollisuus kuljettaa lasta
- toimivien lapsiryhmien muodostuminen ja paikkojen tarkoituksenmukainen käyttö

Hakuaikana tulleisiin elo- ja syyskuuta koskeviin hakemuksiin päätökset tehdään toukokuun loppuun mennessä. Muulloin toimikauden aikana tulleista hakemuksista päätös pyritään tekemään viimeistään kuukautta ennen varhaiskasvatuksen alkua. Huoltajaan otetaan yhteyttä viimeistään kahta kuukautta ennen haluttua aloitusaikaa, jos järjestelyaika ei ole kahden viikon mittainen. Tällöin yhteyttä otetaan mahdollisimman pian.

Mikäli huoltaja ei ota lapselle myönnettyä varhaiskasvatuspaikkaa vastaan, siitä pitää ilmoittaa viimeistään viikon kuluessa tiedon saamisesta. Tällöin huoltajan tulee tarvittaessa täyttää lapselle uusi hakemus. Uuden hakemuksen käsittelyssä noudatetaan lakisääteisiä käsittelyaikoja.

Varhaiskasvatuspaikan vaihtoa hakevia asiakkaita koskevat samat varhaiskasvatuspaikan myöntämisen perusteet kuin uusia hakijoita. Siirtohakemukset huomioidaan pääsääntöisesti uuden toimintakauden (elokuun) alusta, mutta mahdollisuuksien mukaan toiveita voidaan toteuttaa jo aiemmin.

Kuvaaja 10. Kuvaajassa on esitetty Sotkamossa syntyneiden sekä Sotkamoon muuttaneiden lasten määrät syntymävuoden mukaan. Oikeassa reunassa on eritelty varhaiskasvatukseen osallistumisaste syntymävuoden mukaan. Vuosina 2020 ja 2022 syntyneillä lapsilla osallistumisaste on yli 100 prosenttia, koska kyseisissä ikäluokissa on myös muita kuin sotkamolaisia lapsia, jotka ovat varhaiskasvatuksen piirissä Sotkamossa.

Kuvaajassa kymmenen on esitetty Sotkamossa syntyneet, Sotkamoon muuttaneet ja muualla kuin Sotkamossa kirjoilla olevia lapsia. Vuosina 2020 ja 2021 syntyneisiin ikäluokkiin on tullut huomattavan paljon lapsia lisää (21 vuonna 2020 ja 27 vuonna 2021 syntynyttä lasta). Varhaiskasvatushakemusten perusteella vuonna 2024 syntyneistä lapsista kaksi on siirtymässä varhaiskasvatuksen tammikuuhun 2027 mennessä. Vuonna 2025 syntyneistä lapsista varhaiskasvatuksen tarve on alkamassa

hakemuksen perusteella 13 kesäkuuhun 2027 mennessä. Nämä tulevat vielä nostamaan 2024 ja 2025 syntyneiden varhaiskasvatukseen osallistumisastetta.

Perusopetusikäisiä 2018 ja 2019 syntyneitä lapsia on tämän lisäksi yhteensä 18. Pohjavaaralla iltapäiväkerhossa käy 9 lasta ja Käpymetsässä vuorohoidossa 9 lasta.

Sotkamon kunnallisen varhaiskasvatusverkon muodostavat viisi päiväkotia sekä kaksi perhepäivähoitajaa. Keskustataajamassa palveluita tarjoavat vuorotyötä tekevien perheiden tarpeisiin ympärivuorokautisesti vastaava 50 paikkainen Käpymetsän päiväkoti, noin 65 paikkainen Leivolan päiväkoti, jossa toimii myös varhaiserityiskasvatuksen pienryhmä sekä noin 90 paikkainen Tiilikankaan päiväkoti. Alueellisesta kattavuudesta vastaavat lisäksi Vuokatissa sijaitseva kunnan suurin yksikkö, noin 100 paikkainen päiväkoti Satuvakka, sekä Korholanmäellä Kontinjoen koulun yhteydessä toimiva vuonna 2023 valmistunut noin 40 paikkainen Kontinjoen päiväkoti.

Päiväkoti	**Varhaiskasvatuspaikkojen määrä**	**Tilanne 1.9.2026**
Kontinjoki	43	31
Käpymetsä	50	44
Leivola	66	55
Satuvakka - Naavaset	101 21	92 20
Tiilikangas	93	82

Taulukko 1. Varhaiskasvatuspaikkojen määrä kunnallisessa varhaiskasvatuksessa

Tyhjiä paikkoja 1.9. on erityisesti esiopetuksessa (Leivolassa kahdeksan tyhjää paikkaa, Käpymetsässä viisi tyhjää paikkaa, Tiilikankaalla yksi ja Satuvakka kuusi). Lisäksi Kontinjoella on tilaa 3–5-vuotiaiden ryhmässä. Varhaiskasvatuspaikkajonossa taas on alle 3-vuotiaita, joiden ryhmät ovat jo kunnallisessa varhaiskasvatuksessa täynnä.

Sotkamossa toimii neljä yksityistä palveluntarjoajaa. Kirkkotiellä sijaitseva 72 paikkainen Pilke Pajupilli, jonka toiminnassa painotetaan luontoa ja yhteisöllisyyttä, Salmelantiellä toimiva noin 20 paikkainen Päiväkoti Ponipirtti, joka tarjoaa kodinomaista kasvatusta sisarusryhmässä ja elämyksellisiä luontohetkiä ja eläinkaveritoimintaa, sekä Alkulantiellä toimiva 8 paikkainen ryhmäperhepäivähoitopaikka Kasper ja Kaapo, joka on erikoistunut 1–3-vuotiaiden pienten lasten kodinomaiseen hoitoon. Lisäksi Pohjavaaralla toimii yksityinen perhepäivähoitaja.

Päiväkoti	**Varhaiskasvatuspaikkojen määrä**	**Tilanne 1.9.2026**
Pilke Pajupilli	72	41
Ponipirtti	17	16
Kasper ja Kaapo	8	7
Yksityinen perhepäivähoitaja	4	2

Taulukko 2. Varhaiskasvatuspaikkojen määrä yksityisessä varhaiskasvatuksessa

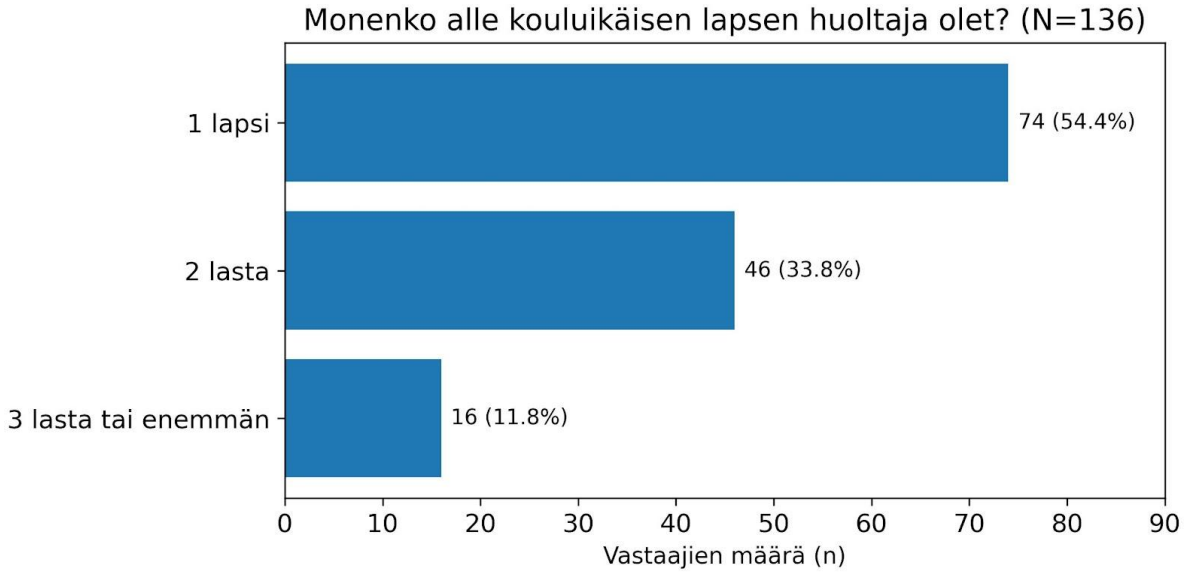
3.1.1 Kotihoidontuen kuntalisä

Kotihoidontuen kuntalisä on kunnan vapaaehtoinen ja harkinnanvarainen taloudellinen tuki, jota maksetaan Kansaneläkelaitoksen lakisääteisen kotihoidon tuen lisänä alle kouluikäistä lasta kotona

hoitaville perheille. Kuntalisän keskeisenä tavoitteena on tukea perheiden valinnanvapautta lastenhoidossa ja mahdollistaa pienten lasten hoitaminen kotona pidempään. Samalla se toimii kunnalle joustavana ohjauskeinona, jolla voidaan tasata varhaiskasvatuksen palveluverkon kuormitusta ja hillitä tarvetta uusille päiväkotipaikoille erityisesti kaikkein nuorimpien ikäluokkien osalta.

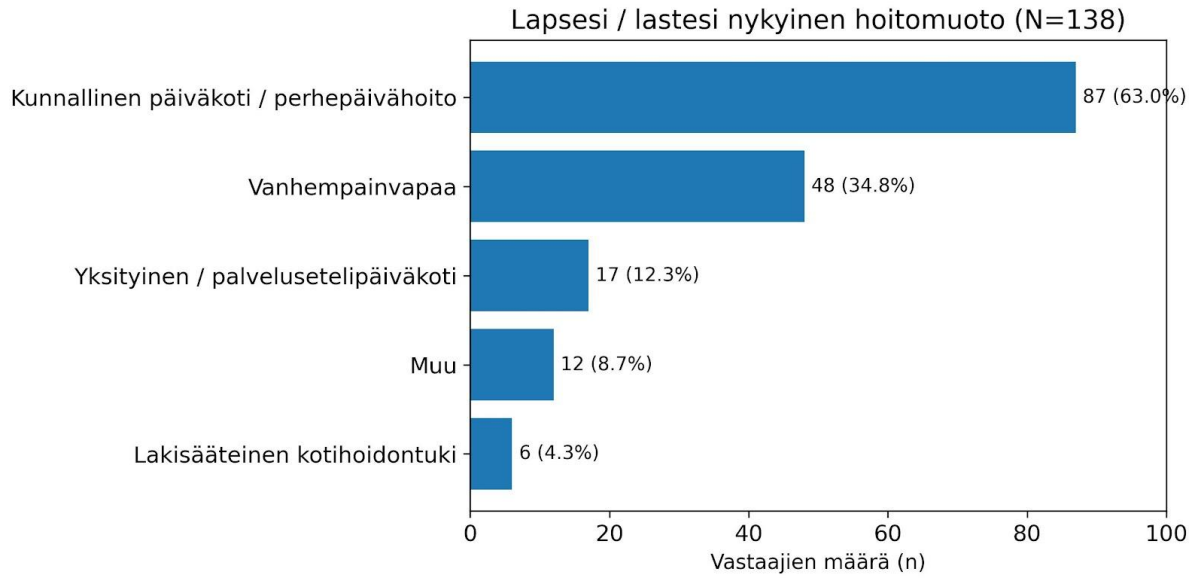
Kuntalisän myöntämisperusteista, suuruudesta ja maksukaudesta päättää aina kunta itse, minkä vuoksi käytännöt ja tuen taso vaihtelevat merkittävästi eri kuntien välillä. Yleensä tuen saannin ehtona on, että perheen kaikki alle kouluikäiset lapset hoidetaan kotona eikä heille käytetä kunnallista tai palvelusetelillä järjestettävää varhaiskasvatuspaikkaa. Lisäksi tuki kohdistetaan usein kaikkein pienimpiin, tyypillisesti alle 2- tai 3-vuotiaisiin lapsiin. Tukea haetaan ja maksetaan joko suoraan kunnan toimesta tai Kelan maksatusjärjestelmän kautta kunnan ja Kelan välisen sopimuksen mukaisesti.

Jotta voidaan arvioida kuntalisän maksamisen vaikutuksia, järjestettiin kuntalaisille kysely ajalla 9.9.-25.9.2026. Kyselystä tiedotettiin eVakassa, kunnan kotisivuilla ja sosiaalisessa mediassa, Sotkamo-lehdessä olleella ilmoituksella sekä julisteella päiväkotien, koulujen ja neuvolan ilmoitustauluilla.

Kuvaaja 11. Kyselyyn vastanneiden perheiden lasten määrä.

Kotihoidontuen kuntalisää koskevaan kyselyyn osallistui yhteensä 140 vastaajaa. Vastaajista enemmistö eli 54,4 % (74 vastaajaa) on yhden alle kouluikäisen lapsen huoltajia, 33,8 % (46 vastaajaa) kaksi lapsisen perheen huoltajia ja 11,8 % (16 vastaajaa) vähintään kolmen alle kouluikäisen lapsen huoltajia. Vastaajien pyydettiin myös kirjaamaan lasten syntymävuodet.

Kuvaaja 12. Lasten nykyinen hoitomuoto.

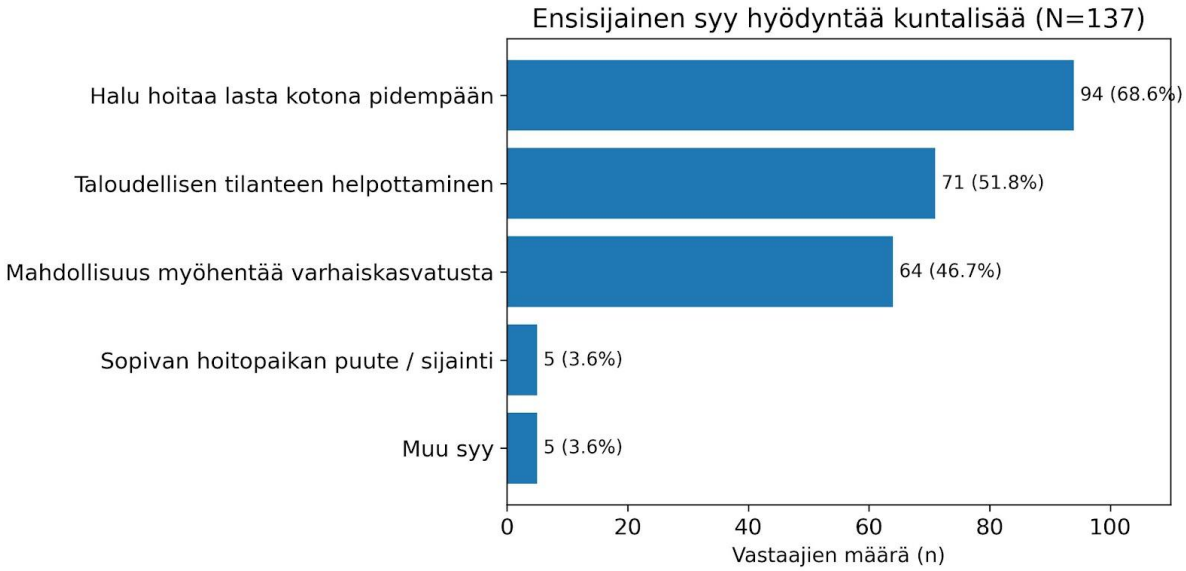
Yleisimpiä olivat vuodet 2026 (27,1 %, 38 vastaajaa), 2020 (24,3 %, 34 vastaajaa) sekä 2025 (22,1 %, 31 vastaajaa). Lasten nykyisistä hoitomuodoista selvästi suosituin oli kunnallinen päiväkoti tai perhepäivähoito, johon tukeutui 63,0 % perheistä (87 vastaajaa). Vanhempainvapaalla oli 34,8 % (48 vastaajaa) ja yksityisen varhaiskasvatuksen tai palvelusetelipäiväkodin piirissä 12,3 % (17 vastaajaa). Lakisääteistä kotihoidontukea saavia oli kyselyn hetkellä 4,3 % (6 vastaajaa). Muissa vastauksissa kerrottiin hoitomuodoksi joustava hoitovapaa, yksityisen hoidon tuen avulla palkattu hoitaja kotona sekä vanhemman sisaruksen osallistuminen perusopetukseen.

Kuvaaja 13. Vastaajien näkemys siitä, kuinka todennäköisesti he hyödyntäisivät kuntalisää.

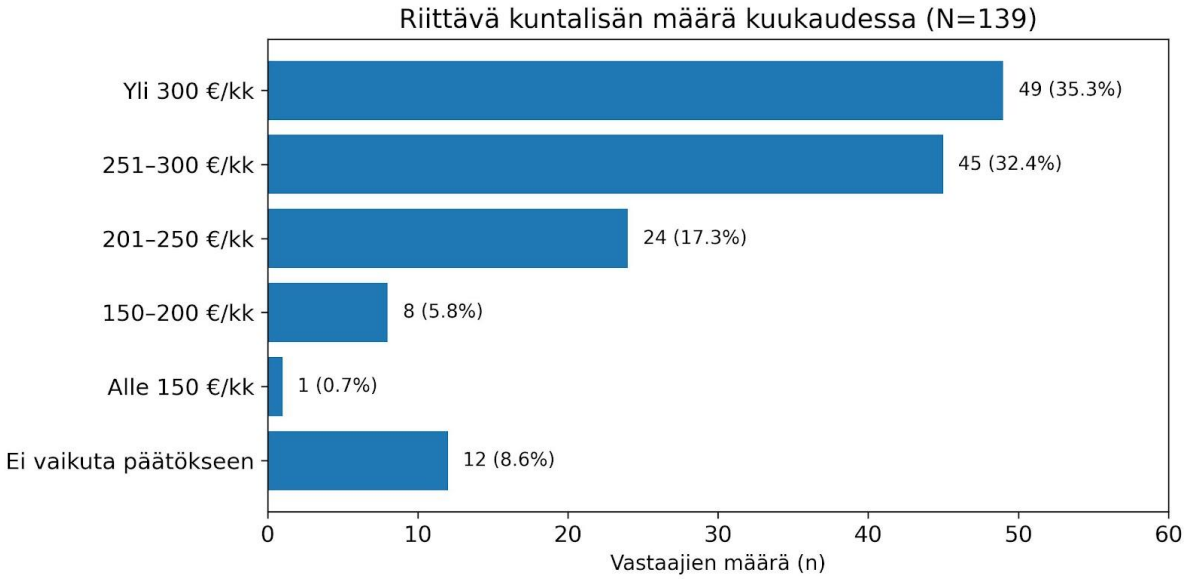
Kyselyyn vastanneiden suhtautuminen kunnan tarjoamaan kotihoidontuen kuntalisään on erittäin myönteistä, sillä vastaajista 56,1 % (78 vastaajaa) ilmoitti hyödyntävänsä sitä erittäin todennäköisesti ja 22,3 % (31 vastaajaa) melko todennäköisesti. Kuntalisän hyödyntämistä piti epätodennäköisenä

yhteensä vain 12,2 % vastaajista (5,0 % en lainkaan todennäköisesti ja 7,2 % hieman epätodennäköisesti), ja kantaansa ei osannut sanoa 9,4 %.

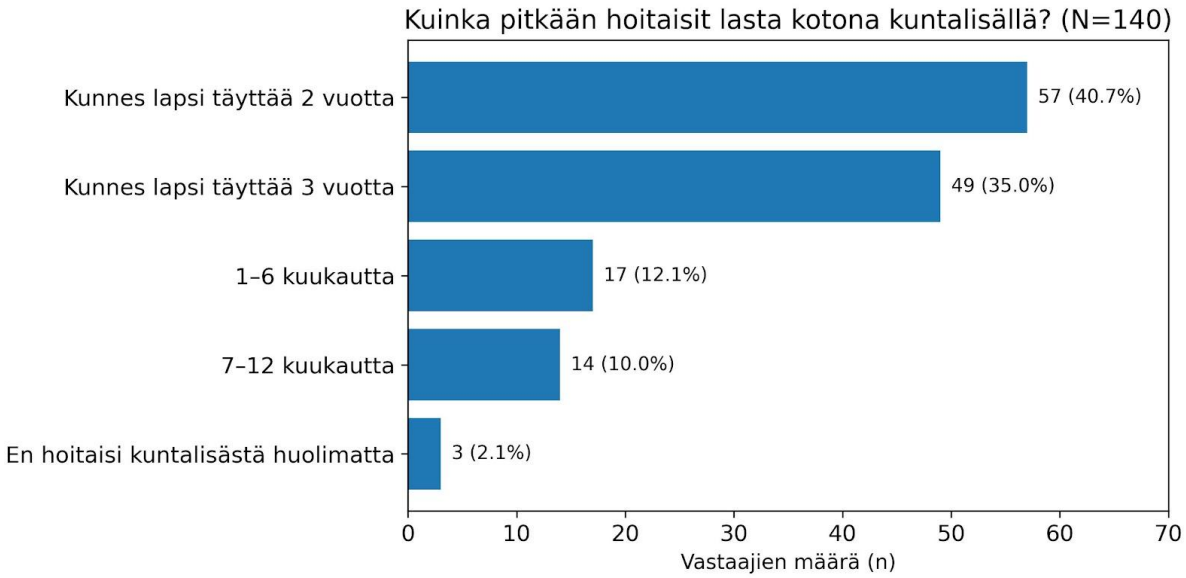
Kuvaaja 14. Vastaajien ensisijainen syy hyödyntää kotihoidontuen kuntalisää.

Ensisijaisiksi syiksi kuntalisän hyödyntämiselle valittiin halu hoitaa lasta kotona pidempään, mitä piti tärkeänä 94 vastaajaa. Perheen taloudellisen tilanteen helpottamisen kotihoitoajalta valitsi 71 vastaajaa ja mahdollisuuden myöhentää lapsen varhaiskasvatuksen aloittamista 64 vastaajaa. Sopivan hoitopaikan puute tai hankala sijainti mainittiin syyksi 5 vastaajaa. Muissa vastauksissa nousivat esiin halu hoitaa syntymässä olevaa lasta ja varhaiskasvatusikäistä lasta kotona mahdollisimman pitkään, sairastelun väheneminen lasta kotona hoidettaessa sekä se, että kuntalisää käytettäisiin niissä tilanteissa, joissa varhaiskasvatuspaikkaa ei löydy huoltajien ensisijaisesta varhaiskasvatusmuodosta.

Kuvaaja 15. Vastaajien näkemys riittävästä kotihoidontuen kuntalisästä.

Vastaajista 49 piti riittävänä kuntalisän määränä yli 300 euroa ja 45 vastaajaa 251–300 euroa kuukaudessa alle 3-vuotiaasta nuorimmasta lapsesta. Vastaajista 24 arvioi riittäväksi tuen tasoksi 201–250 euroa. Pienimmistä kyselyssä määritellyistä tasoista kahdeksan vastaajaa oli määritellyt riittäväksi tasoksi 150–200 euroa, kun taas alle 150 euron summaan päätyi vain yksi vastaaja. Tukisummalla ei ollut vaikutusta päätökseen 12 vastaajalla.

Kuvaaja 16. Vastaajien arvio siitä, miten pitkään he olisivat valmiita hoitamaan lasta kotona kotihoidontuen kuntalisällä.

Kuntalisän turvin 57 vastaajaa olisi kyselyn perusteella valmiita hoitamaan kotona siihen asti, kunnes lapsi täyttää kaksi vuotta ja 49 vastaajaa kunnes lapsi täyttää kolme vuotta. Lyhyempään hoitoaikaan valmiita oli 1–6 kuukauden osalta 17 vastaajaa ja 7–12 kuukauden osalta 14 vastaajaa.

Vastaajista eli 112 oli sitä mieltä, että kuntalisään tulisi liittyä sisaruslisä muista kotona hoidettavista alle kouluikäisistä lapsista. Sopivaksi summaksi esitettiin euromääriä 50 aina 1000 euroon saakka. Tyypillisin summa vastauksissa oli 50–100 euron välillä. Yli 100 euron sisaruslisää oli ehdottanut viisi vastaajaa.

Kuntalisälle asetettavista ehdoista selvästi hyväksyttävimmäksi nousi vaatimus siitä, että huoltaja hoitaa lasta itse kotona, jota kannatti 97 vastaajaa. Vähintään tietyn pituista yhtäjaksoista kotihoidon kestoa (esim. 2–3 kk) piti hyväksyttävänä ehtona 46 vastaajaa, täysien kalenterikuukausien vaatimusta 28 vastaajaa ja ehtoa siitä, että kaikki alle kouluikäiset hoidetaan kotona 21 vastaajaa. Noin neljännes vastaajista (33 vastaajaa) ei asettaisi mitään lisäehtoja lakisääteisten ehtojen lisäksi.

Avoimissa vastauksissa (79 vastausta) korostui vahvasti taloudellisen tuen tarve. Elinkustannusten nousu ja Kelan lakisääteisen kotihoidontuen pieni määrä tekevät kotiin jäämisestä perheille usein mahdotonta ilman kunnan lisätukea. Kuntalisän katsotaan toisiinsa kytkeytyvinä vaikutuksina helpottavan perheiden arkea ja henkistä jaksamista, mahdollistavan pienten lasten hoitamisen kotona pidempään sekä vähentävän kunnallisen varhaiskasvatuksen ja päiväkotien kuormitusta. Kuntalisä nähtiin myös tärkeänä vetovoimatekijänä ja konkreettisena osoituksena kunnan lapsiystävällisyydestä.

Kunnan talouden ja palvelujen järjestämisen kannalta kuntalisä muodostaa tasapainottajan suorien tukikustannusten ja varhaiskasvatuksen kiinteiden investointien välille. Vaikka kuntalisästä aiheutuu kunnalle suoraa tulonsiirtokustannusta, se voi tuoda säästöjä, jos huoltajat valitsevat lapsen hoitamisen kotona. Kuntalisä tarjoaisi yhden lisäkeinon sopeuttaa palvelukysyntää joustavasti ilman välittömiä rakenteellisia muutoksia päiväkotiverkostoon tilanteessa, jossa syntyvyys vaihtelee vuosittain.

Valtaosa vastaajista piti riittävänä kotihoidontuen kuntalisän määränä vähintään 251 euroa kuukaudessa. Lisäksi 86,8 prosenttia vastaajista kannatti sisaruslisää myös muista kotona hoidettavista alle kouluikäisistä lapsista. Vastaajista kuitenkin vain 10,3 prosenttia piti hyväksyttävänä vaatimusta siitä, että kotihoidontuen kuntalisän maksamisen ehtona olisi se, että kaikki kaikkia perheen alle kouluikäisiä lapsia hoidettaisiin kotona. Monet vastaajat näyttävätkin kokevan, että vanhempi sisarus hyötyy varhaiskasvatuksesta ja vertaistuesta.

Kuntalisän myöntämiselle mahdollisesti asettavat vaatimukset vaikuttaisivat merkittävästi kuntalisän käyttöön ottamisesta tulevia muutoksia varhaiskasvatukseen. Jos saman perheen vanhemmat lapset voisivat osallistua varhaiskasvatukseen, kohdistuisi vaikutus ainoastaan alle 3-vuotiaiden ryhmiin. Mikäli vaatimus asetettaisiin, niin vaikutuksia olisi myös yli 3-vuotiaiden ryhmissä. Erityisesti siinä tapauksessa, että esiopetuksen järjestämisoikeus myönnettäisiin myös yksityisille toimijoille, voisi varhaiskasvatuksen henkilöstötarve vähentyä niin paljon, ettei vähennystä pystyttäisi tekemään pelkästään määräaikaista henkilöstöä vähentämällä. Mahdolliset henkilöstösäästöt kunnallisessa varhaiskasvatuksessa toteutuisivat siinä tapauksessa, että varhaiskasvatuksen tarve vähenisi kokonaisen ryhmän verran. Jos kotihoidontuen kuntalisän maksamisesta johtuva varhaiskasvatuksen tarpeen väheneminen jakautuisi tasaisesti kaikkein päiväkotien osalta, ryhmä- ja henkilöstövähennyksiä ei syntyisi ainakaan täysimääräisesti. Jos asian valmistelua halutaan jatkaa, tulisi tehdä myös yritysvaikutusten arviointi, jotta kotihoidontuen kuntalisän maksamisen mahdollinen vaikutus yksityiseen varhaiskasvatukseen tulisi selvitettyä.

3.2 Esiopetus

Perusopetuslain (628/1998) mukaisesti kunnalla on lakisääteinen velvollisuus järjestää maksutonta esiopetusta kaikille alueellaan asuville lapsille oppivelvollisuuden alkamista edeltävänä vuotena. Esiopetuksen laajuus on vähintään 700 tuntia lukuvuodessa, mikä tarkoittaa käytännössä noin neljän tunnin päivittäistä opetusta koulun työpäivien mukaisesti. Huoltajille esiopetukseen osallistuminen tai sen tavoitteiden saavuttaminen muulla tavoin on laissa säädetty velvoite, jonka keskeisenä tavoitteena on tukea lapsen kehitys- ja oppimisedellytyksiä sekä vahvistaa sosiaalisia taitoja ennen oppivelvollisuuden alkamista.

Kunta voi järjestää esiopetuksen joko päiväkotien tai koulujen yhteydessä. Mikäli lapsi tarvitsee hoitoa maksuttoman neljän tunnin esiopetuksen lisäksi, kunnalla on velvollisuus tarjota täydentävää varhaiskasvatusta. Täydentävästä varhaiskasvatuksesta perittävä maksu määräytyy varhaiskasvatuksen asiakasmaksulain mukaisesti hoidon tarvittavan tuntimäärän pohjalta. Kunnalla on myös lakisääteinen velvollisuus järjestää maksuton kuljetus tai avustus kuljetusta varten, mikäli matka osoitettuun esiopetuspaikkaan on lapsen ikä tai olosuhteet huomioon ottaen liian pitkä tai vaarallinen.

Koulukuljetusten osalta Sotkamossa noudatetaan kunnan koulukuljetusperiaatteita, joiden mukaan esiopetuksen sekä 1.–2. luokkien oppilailla on oikeus maksuttomaan koulukuljetukseen, kun

yhdensuuntainen koulumatka kunnan osoittamaan lähiesiopetuspaikkaan on yli kolme kilometriä. Maksuton kuljetus voidaan myöntää myös lyhemmälle matkalle, mikäli matka arvioidaan vaaralliseksi tai oppilaan ikään ja olosuhteisiin nähden liian raskaaksi. Mikäli huoltajat hakevat ja valitsevat lapselle muun kuin kunnan osoittaman lähiesikoulun, oikeutta kunnan järjestämään maksuttomaan kuljetukseen ei ole, vaan huoltajat vastaavat kuljetuksista ja niistä aiheutuvista kustannuksista itse.

Sotkamossa esiopetus on integroitu osaksi päiväkotien arkea, mikä vahvistaa lapsen oppimispolkua ja tukee sujuvaa siirtymää varhaiskasvatuksesta kouluun. Esiopetusta järjestetään tällä hetkellä kaikissa kunnallisissa päiväkodeissa, joihin lapset pääosin sijoitetaan kunnan oppilaaksiottoalueiden ja asuinpaikan perusteella. Vuorohoitoa tarvitsevat lapset käyvät kuitenkin esiopetuksen Käpymetsän päiväkodissa. Satuvakan päiväkodin alaisuudessa toimii esiopetusryhmä Pohjavaaran koulun kanssa samassa pihapiirissä. Tässä ryhmässä järjestetään myös Pohjavaaran ja Naapurinvaaran oppilaiden aamu- ja iltapäivätoiminta.

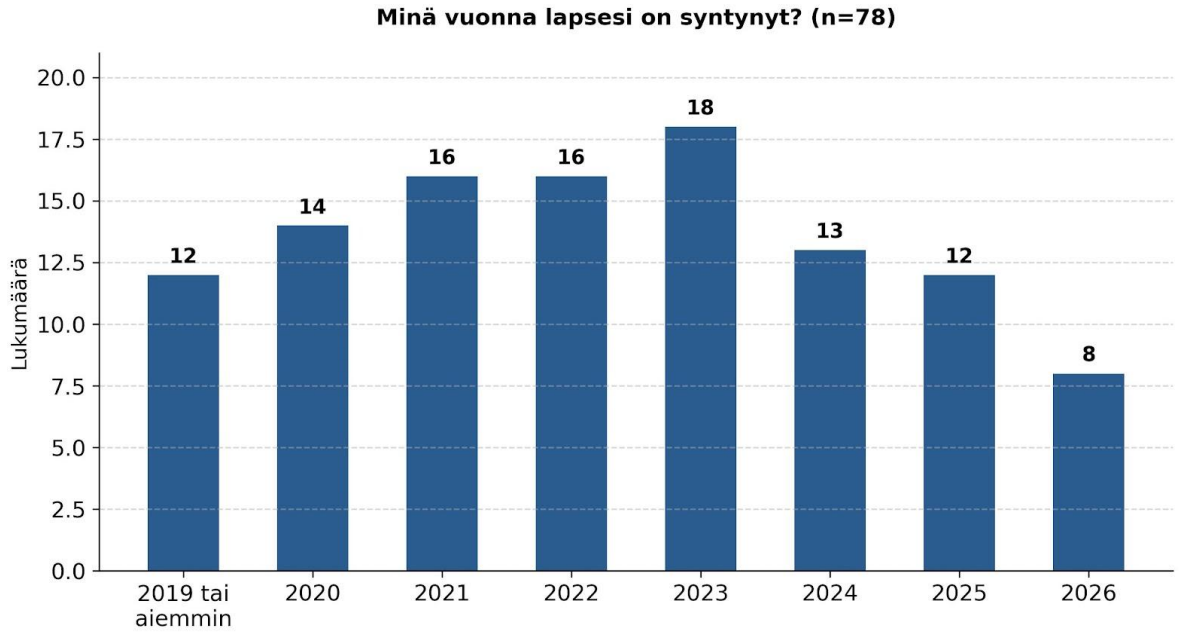
3.2.1 Esiopetuksen järjestäminen yksityisessä varhaiskasvatuksessa

Perusopetuslain mukaan kunta kantaa päävastuun alueensa esiopetuksen järjestämisestä, mutta lakisääteistä velvoitetta ei ole pakko toteuttaa pelkästään kunnan omana tuotantona. Kunta voi hankkia esiopetuspalveluita yksityisiltä palveluntuottajilta, kuten yksityisiltä päiväkodeilta, joko ostopalveluna tai hyödyntämällä palvelusetelijärjestelmää. Tällöin yksityinen toimija järjestää lakisääteisen maksuttoman esiopetuksen kunnan valvonnassa ja sen määrittelemien ehtojen mukaisesti. Yksityisten palveluntarjoajien hyödyntäminen voi tuoda kunnalle joustavuutta palveluverkon ylläpitoon ja tarjoaa perheille enemmän valinnanvapautta lapsen oppimisympäristön suhteen.

Yksityisen palveluntuottajan järjestämän esiopetuksen on täytettävä täsmälleen samat laatu- ja opetussuunnitelmavaatimukset kuin kunnallisenkin toiminnan. Opetuksessa on noudatettava Opetushallituksen valtakunnallisia esiopetuksen opetussuunnitelman perusteita sekä kunnan hyväksymää paikallista esiopetussuunnitelmaa, ja opetushenkilöstön on täytettävä laissa säädetyt kelpoisuusvaatimukset. Kunnan järjestämisvastuuseen kuuluu yksityisten toimijoiden toiminnan ja opetuksen laadun säännöllinen valvonta, millä varmistetaan, että jokainen lapsi saa yhdenvertaista ja laadukasta esiopetusta toteutuspaikasta riippumatta.

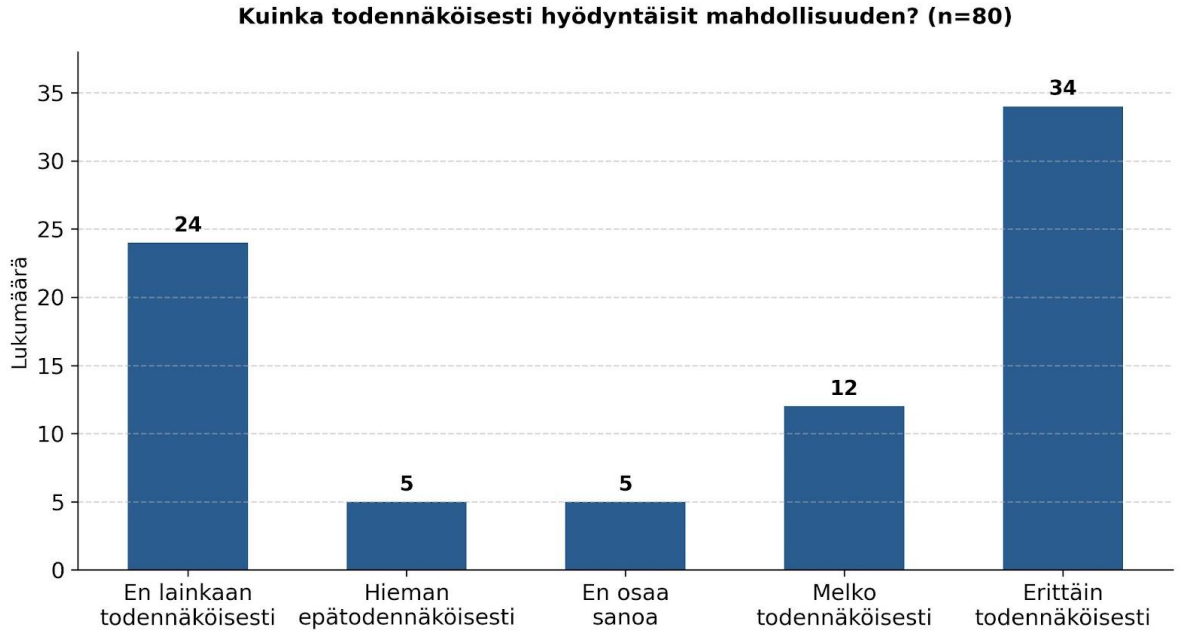
Osana Kasvun polku- työtä on selvitetty mahdollisuutta hankkia esiopetusta yksityisiltä palveluntarjoajilta. Nykyisistä palveluntarjoajista ainoastaan Pilke Pajupilli olisi kiinnostunut hakemaan esiopetuksen järjestämisoikeutta. Muilla palveluntuottajilla ei ole tällä hetkellä kelpoista työntekijää antamaan esiopetusta, eivätkä he sellaista aikoneet myöskään rekrytoida.

Jotta voidaan arvioida esiopetuksen hankkimisen vaikutuksia, järjestettiin kuntalaisille kysely ajalla 9.9.-25.9.2026. Kyselystä tiedotettiin yksityisten toimijoiden omissa viestintäkanavissa sekä kunnan kotisivuilla ja sosiaalisessa mediassa.

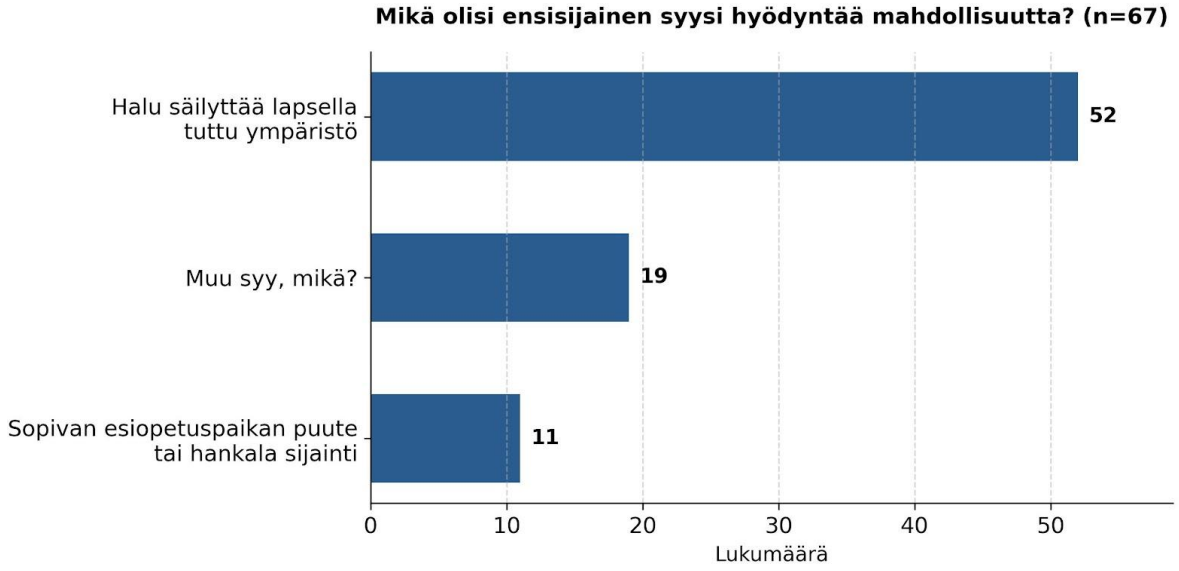
Kuvaaja 17. Kyselyyn esiopetuksen järjestämisestä vastanneiden huoltajien lasten syntymävuodet.

Kyselyyn yksityisen varhaiskasvatuksen esiopetuksen järjestämisestä vastasi yhteensä 80 henkilöä. Vastaajista 78 ilmoitti lastensa syntymävuodet, ja valittuja vastauksia kertyi yhteensä 109. Suurin ikäluokka oli vuonna 2023 syntyneet lapset, joita oli 18 eli 23,1 prosenttia. Vuosina 2021 ja 2022 syntyneitä lapsia oli kumpaakin ikäluokkaa 16 eli 20,5 prosenttia. Vuonna 2020 syntyneitä oli 14 eli 17,9 prosenttia ja vuonna 2024 syntyneitä 13 eli 16,7 prosenttia. Vuonna 2019 tai aiemmin syntyneitä sekä vuonna 2025 syntyneitä lapsia oli molempia 12 eli 15,4 prosenttia, ja vuonna 2026 syntyneitä lapsia oli 8 eli 10,3 prosenttia.

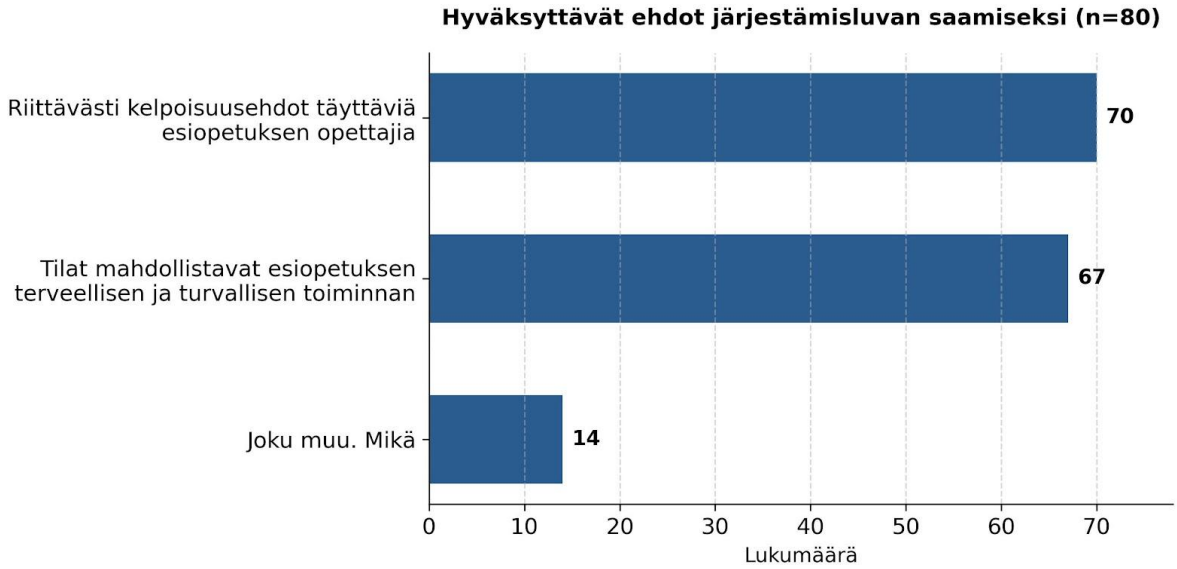
Kuvaaja 18. Kuvaajassa on eritelty vastaajien näkemys siitä, miten todennäköisesti he hyödyntäisivät mahdollisuuden yksityiseen esiopetukseen.

Kyselyssä tiedusteltiin halukkuutta hyödyntää yksityistä esiopetusta, mikäli kunta tarjoaisi siihen mahdollisuuden. Kysymykseen vastasivat kaikki 80 henkilöä, joista enemmistö suhtautui asiaan myönteisesti. Erittäin todennäköisesti mahdollisuutta ilmoitti hyödyntävänsä 34 vastaajaa ja melko todennäköisesti 12 vastaajaa. En lainkaan todennäköisesti -vaihtoehdon valitsi 24 vastaajaa, hieman epätodennäköisesti viisi vastaajaa ja viisi vastaajaa ei osannut sanoa kantaansa.

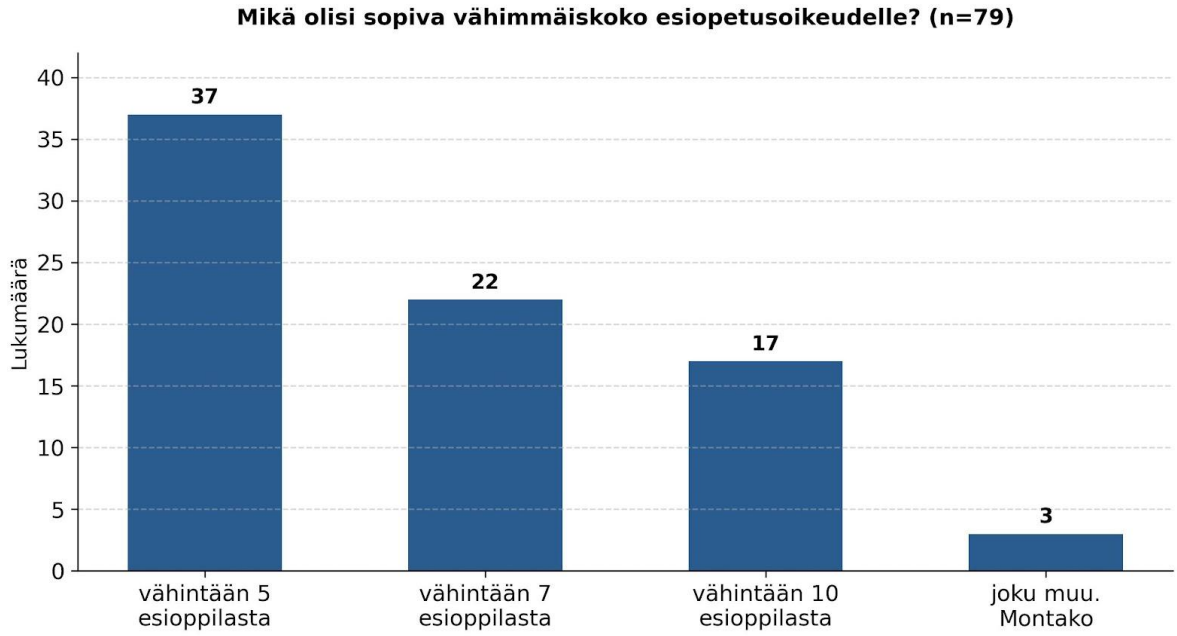
Kuvaaja 19. Kuvaajassa on eritelty vastaajien näkemys siitä, miksi he hyödyntäisivät mahdollisuuden yksityiseen esiopetukseen.

Mahdollisuuden hyödyntämisen ensisijaiseksi syyksi 67 vastaajasta 52 nimesi halun säilyttää lapsella tuttu ympäristö. Sopivan esiopetuspaikan puutteen tai hankalan sijainnin valitsi syyksi 11 vastaajaa ja muun syyn ilmoitti 19 vastaajaa. Muiksi syiksi nostettiin uudet ja terveet toimitilat ilman sisäilmaongelmia, logistinen helppous sisarusten hoitojärjestelyissä sekä henkilöstön tuttuus, joskin osassa vastauksista tuotiin esiin myös luottamus kunnalliseen palveluun, jolloin hyödyntämiselle ei nähty mitään syytä.

Kuvaaja 20. Kuvaajassa on eritelty vastaajien näkemys ehdoista, joilla yksityisen esiopetuksen järjestämisluvan voisi saada.

Esiopetuksen järjestämisluvan ehtoja koskevaan kysymykseen vastasi 80 henkilöä, ja hyväksyttäviä ehtoja sai valita useamman. Ylivoimaisesti tärkeimpinä ehtoina pidettiin sitä, että järjestäjällä on riittävästi kelpoisuusehdot täyttäviä esiopetuksen opettajia, mitä kannatti 70 vastaajaa, sekä tilojen terveellisyyttä ja turvallisuutta, jota piti tärkeänä 67 vastaajaa. Muita ehtoja esitti 14 vastaajaa. Sanallisissa vastauksissa nähtiin tärkeänä se, että kelpoisuusehdoissa vaadittaisiin myös muiden ammattiryhmien kuin opettajien kelpoisuutta. Myös painotus (esimerkkinä musiikki) nähtiin merkittävänä asiana yhdessä vastauksessa. Henkilöstön määrästä oli myös esitetty näkemyksiä, joissa korostettiin sitä, että henkilöstön määrän tulisi olla vastaava kuin kunnallisessa varhaiskasvatuksessa. Kuudessa vastauksessa oli esitetty näkemyksiä siitä, miksei lupaa tulisi myöntää yksityisille toimijoille.

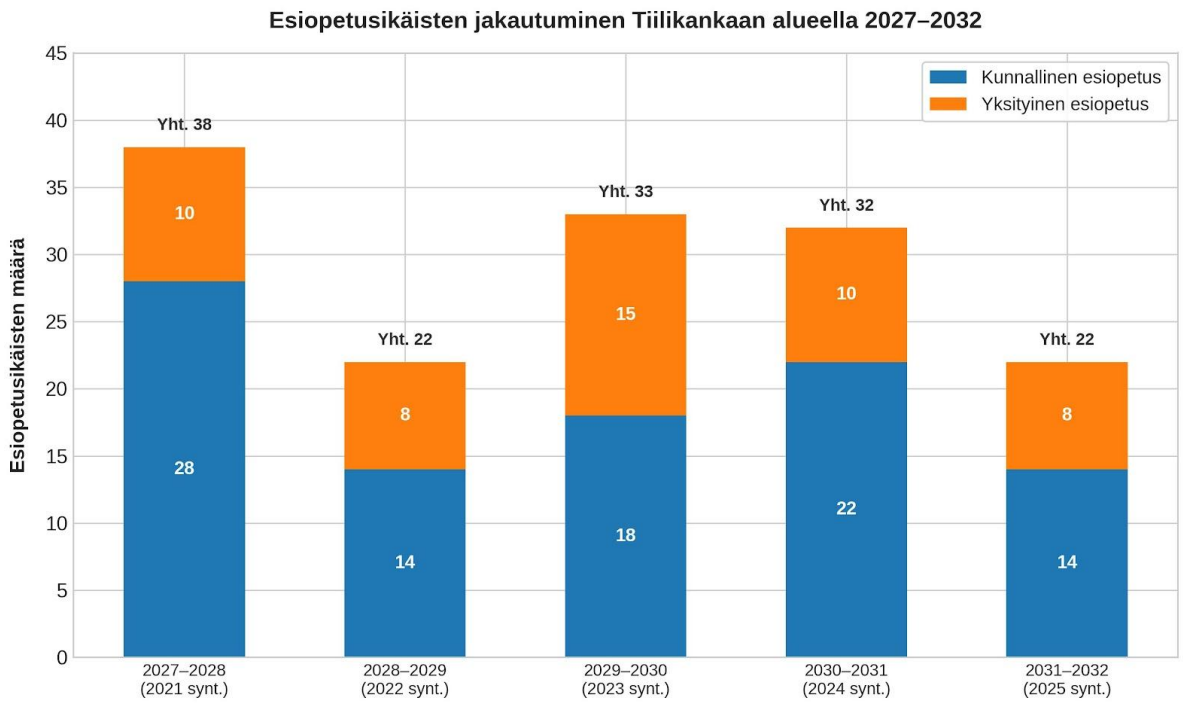
Kuvaaja 21. Kuvaajassa on eritelty vastaajien näkemys sopivasta esiopetusryhmä vähimmäisryhmäkoosta.

Vähimmäisryhmäkoosta esiopetusoikeuden myöntämiseksi vastasi 79 henkilöä. Suosituin kynnysraja oli vähintään 5 esioppilasta, jota kannatti 37 vastaajaa. Vähintään 7 esioppilaan rajaa kannatti 22 vastaajaa ja vähintään 10 esioppilaan rajaa 17 vastaajaa. Muuta vähimmäiskokoa ehdotti 3 vastaajaa.

Kyselyn avoimissa vastauksissa (yhteensä 61 vastausta) huoltajien näkemykset esiopetuksen järjestämisestä yksityisessä varhaiskasvatuksessa jakautuvat selkeästi kahteen päälinjaan: toisaalta arjen sujuvuutta ja lapsen pysyvyyttä korostavaan näkökulmaan sekä toisaalta kunnallisen esiopetuksen laatuun ja tasa-arvoisuuteen luottavaan näkemykseen.

Yksityisen esiopetuksen järjestämistä puoltavissa vastauksissa keskeisimmäksi teemaksi nousee lapsen edun ja arjen turvallisuuden säilyttäminen. Moni vanhempi kokee kuormittavana ajatuksen siitä, että lapsi joutuisi vaihtamaan päiväkotia vain yhden esiopetusvuoden ajaksi ennen peruskoulun alkua. Tuttu kaveripiiri, turvalliset aikuiset ja entuudestaan tutut tilat vähentävät lapsen kokemaa muutosstressiä ja sopeutumispainetta. Lisäksi perheiden arjen logistiikan helpottuminen nousee vahvasti esiin: useamman lapsen perheissä kaikkien lasten vieminen samaan toimipisteeseen säästää huomattavasti aikaa ja vähentää päivittäistä kuskailua. Myös tilojen kunto ja sisäilma-asiat vaikuttavat valintoihin, sillä yksityisen päiväkodin uusia ja terveiksi koettuja tiloja pidetään houkuttelevana vaihtoehtona kunnallisille kiinteistöille, joissa on koettu olevan sisäilmahaasteita. Pienempien ryhmäkokojen katsotaan myös tukevan paremmin lapsen yksilöllistä kohtaamista.

Kunnallista esiopetusta puoltavissa ja yksityiseen esiopetukseen varauksellisesti suhtautuvissa vastauksissa korostuvat luottamus kunnan palvelujen laatuun sekä huoli yksityisen sektorin resursseista. Kunnallisen esiopetuksen katsotaan tarjoavan monipuolista, tasa-arvoista ja riittävästi resursoitua toimintaa, jossa pätevän henkilöstön saatavuus on varmemmalla pohjalla. Epäilyksiä yksityistä puolta kohtaan herättävät erityisesti henkilöstön vaihtuvuus, sijaispula sekä toiminnan haavoittuvuus, mikäli esiopetus nojaa vain yhteen opettajaan. Sanallisissa vastauksissa tuodaan myös esiin vertaisryhmään ryhmäytymisen tärkeys: kunnalliseen esiopetukseen siirtymisen nähtiin edistävän tulevien koululaisten tutustumista ja kaverisuhteiden muodostumista jo ennen ensimmäistä luokkaa. Lisäksi osa huoltajista kyseenalaistaa esiopetuksen hajauttamisen tarkoituksenmukaisuuden pienenemien ikäluokkien kunnassa, jotta kunnallisten yksiköiden ryhmäkoot ja toimintaedellytykset säilyvät elinvoimaisina.

Kuvaaja 22. Kuvaajassa on eritelty esiopetusikäisten jakautumista Tiilikankaan alueella kyselyn vastausten perusteella.

Kyselyn tulokset viittaavat siihen, että edellytykset yksityisen esiopetusryhmän muodostamiselle Pilke Pajupillissä olisivat olemassa. Yksityisen esiopetuksen kysyntä ylittää kaikkina tarkasteltuina vuosina selvästi 5–7 oppilaan vähimmäiskoon, sillä vuosittain yksityiseen esiopetukseen olisi kyselyn perusteella siirtymässä 8–15 lasta. Kysyntä on erityisen korkeaa vuonna 2023 syntyneiden ikäluokassa, jossa 15 lasta siirtyisi kyselyn perusteella kunnallisesta yksityiseen varhaiskasvatukseen. Tämä vahvistaisi yksityisen palveluntarjoajan toimintaedellytyksiä.

Samaan aikaan kunnallisen esiopetuksen oppilasmäärät Tiilikankaan päiväkodissa kokisivat huomattavan supistumisen, mikä johtuu sekä yleisestä syntyvyyden laskusta että oppilaiden ohjautumisesta yksityiselle puolelle. Tiilikankaan ikäluokat pienentyvät ennusteen perusteella vuoteen 2032 mennessä noin 38 lapsesta alimmillaan 22 lapseen. Jos kyselyssä ilmennyt 26–45 prosentin siirtymä yksityiseen esiopetukseen toteutuisi, kunnalliseen esiopetukseen jäisi Tiilikankaalla vuosittain enää noin 14–28 lasta. Pienimpien ikäluokkien kohdalla, kuten lukuvuosina 2028–2029 ja 2031–2032, kunnallisessa esiopetuksessa opiskelisi kyselyn arvion perusteella enää 14 lasta, mikä ohjaisi kunnallisen esiopetuksen supistamaan toimintaansa kahdesta rinnakkaisryhmästä yhteen ryhmään, johon jäisi paikkoja tyhjäksi.

Oppilasmäärien jakautuminen aiheuttaisi kunnalle tarpeen sopeuttaa henkilöstöresurssejaan ja tilankäyttöään Tiilikankaan päiväkodissa. Noin kolmasosan esioppilaspohjasta siirtyminen yksityiseen esiopetukseen vähentäisi esiopettajien ja varhaiskasvatuksen hoitajien tarvetta. Kunnan olisikin varauduttava ryhmärakenneuudistuksiin, joissa toimintoja tiivistettäisiin ja ryhmiä yhdistettäisiin. Vaikka siirtymä keventäisi kunnallisten esiopetuksen kuormitusta, se asettaisi kunnalle haasteen pitää omat esiopetusryhmänsä pedagogisesti ja taloudellisesti järkevinä pienten ikäluokkien vuosina.

4 PERUSOPETUS

Perusopetuksen järjestäminen on kunnan lakisääteinen tehtävä. Perusopetuslain (628/1998) mukaan kunta on velvollinen järjestämään sen alueella asuville oppivelvollisille lapsille ja nuorille oppivelvollisuuden suorittamiseen tarvittavan opetuksen. Opetus on oppilaalle maksutonta, ja kunta vastaa opetuksen lisäksi tarvittavista oppimateriaaleista, työvälineistä, päivittäisestä maksuttomasta kouluruokailusta sekä laissa säädetyistä koulumatkaeduista ja opiskeluhuollon palveluista.

Kunnan oppilaaksiotossa noudatetaan lähikouluperiaatetta. Kunta osoittaa jokaiselle alueensa oppivelvolliselle lähikoulun, johon koulumatka on oppilaan ikä ja kehitystaso huomioon ottaen mahdollisimman turvallinen ja tarkoituksenmukainen. Kunta päättää oppilasalueista ja oppilaaksioton tarkemmista kriteereistä. Huoltajilla on laissa säädetty oikeus hakea lapselleen myös niin sanottua toissijaista koulupaikkaa muusta kuin osoitetusta lähikoulusta.

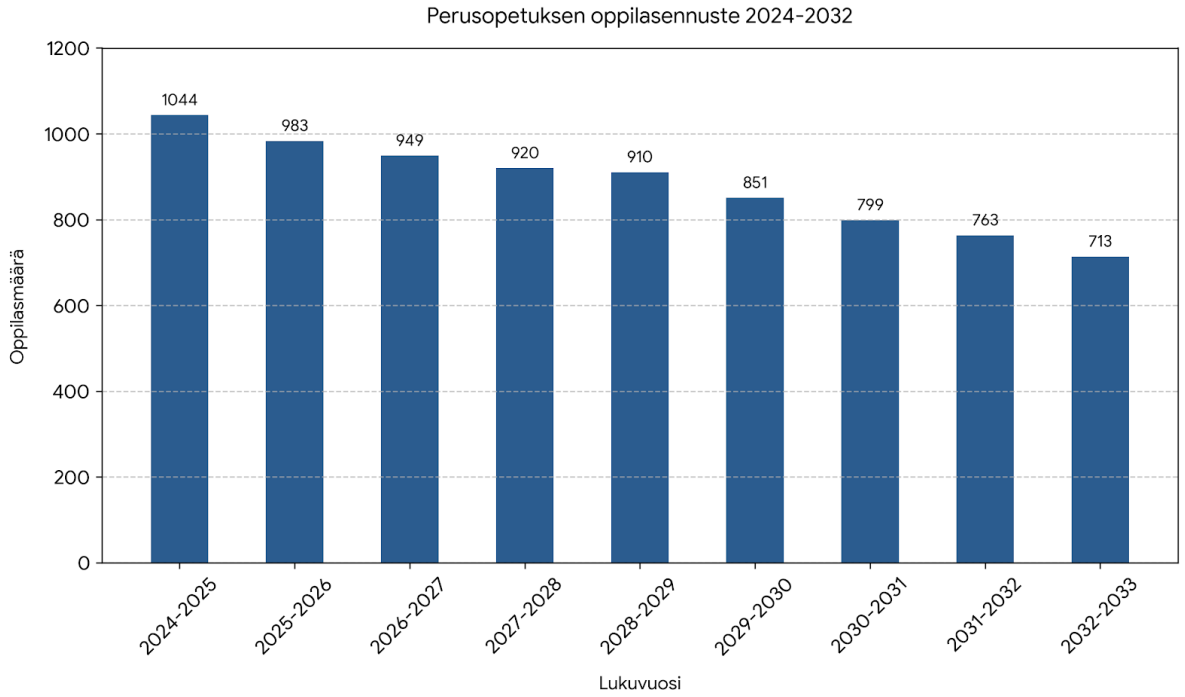
Perusopetus pohjautuu Opetushallituksen vahvistamiin valtakunnallisiin opetussuunnitelman perusteisiin. Niiden pohjalta kunta laatii oman paikallisen opetussuunnitelmansa, jossa määritellään tarkemmin opetuksen tavoitteet, oppiaineiden valtioneuvoston asetuksen mukainen tuntijako, mahdolliset painotukset sekä koulutyön käytännön järjestelyt. Kunta vastaa opetuksen laadusta, laaja-alaisen osaamisen kehittämisestä sekä oppilaitosten toiminnan arvioinnista ja kehittämisestä.

Oppiaineet	Vuosiluokkaiset tuntimäärät, Sotkamon kunnan kertymät ja asetuksen tuntimäärät															Sotkamon perusopetus yhteensä
	1	2	Kertymä Sotkamo	Asetus	3	4	5	6	Kertymä Sotkamo	Asetus	7	8	9	Kertymä Sotkamo	Asetus	
Äidinkieli ja kirjallisuus	8	7	15	15	6	5	4	4	19	19	3	4	3	10	10	44
A1-kieli	1	1	2	2	2	2	3	2	9	9	2	2	3	7	7	18
B1-kieli								2	2	2	2	1,5	1,5	5	5	7
Matematiikka	3	4	7	7	4	4	4	3	15	15	4	4	3	11	11	33
Ympäristöoppi	2	2	4	4	2	2	3	3	10	10						14
Biologia ja maantieto											2	2	3	7	7	7
Fysiikka ja kemia											2	2	3	7	7	7
Terveystieto											1	1	1	3	3	3
Uskonto/Elämänkatsomustieto	1	1	2	2	1	2	1	1	5	5	1	1	1	3	3	10
Historia ja yhteiskuntaoppi						1	2	2	5	5	2	2	3	7	7	12
Musiikki	1	1	2	2	1	1	1	1	4	4	1	1		2	2	8
Kuvataide	1	1	2	2	2	2	2	2	8	5	2			2	2	12
Käsityö	2	2	4	4	2	2	2	2	8	5	2,5			2,5	2	14,5
Liikunta	2	2	4	4	3	3	3	3	12	9	2	3	2	7	7	23
Kotitalous											3			3	3	3
Taide- ja taitoaineiden valinnaiset									0	6		3	2	5	5	5
Oppilaanohjaus											0,5	0,5	1	2	2	2
Valinnaiset aineet									0	3		3	3,5	6,5	6	6,5
Oppilaan viikkotuntimäärä	21	21	42	42	23	24	25	25	97	97	30	30	30	90	89	229
Vapaaehtoinen A2-kieli						2	2	2	6	6	2	2	2	6	6	12
Vapaaehtoinen B2-kieli												2	2	4	4	4

Kuva 4. Sotkamon perusopetuksen tuntijako 1.8.2025 alkaen. Perusopetuksen tuntimäärä Sotkamossa on valtakunnallisen tuntijakoasetuksen minimin mukainen.

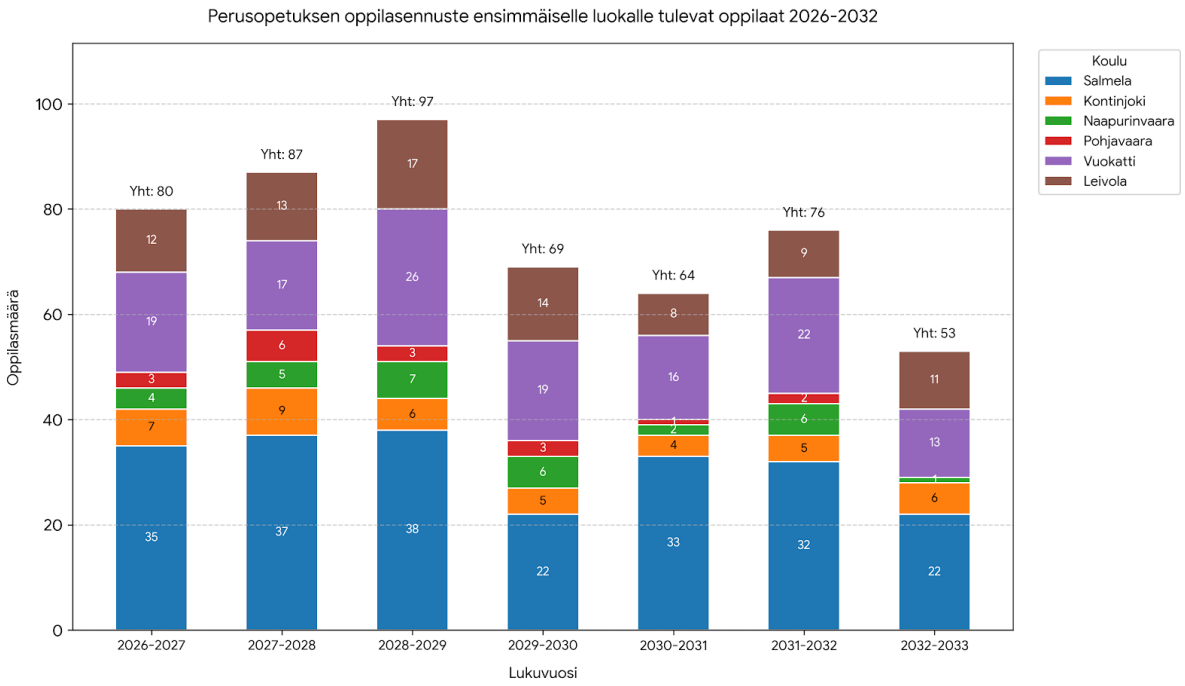
Oppimisen tuki uudistui 1.8.2025 alkaen. Tavoitteena on puuttua oppimisen tai hyvinvoinnin haasteisiin mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Aikaisempaan tuen tasoihin perustuvan järjestelmän sijaan nyt säädetään konkreettisista tukimuodoista ja tukitoimista. Samanaikaisopetuksen ja opetushenkilöstön keskinäisen yhteistyön merkitys painottuu tuen toteutuksessa. Oppimisen ja koulunkäynnin järjestäminen pohjautuu suunnitelmallisesti toteutettaviin oppimisen edellytyksiä tukeviin opetusjärjestelyihin. Tällä tarkoitetaan esimerkiksi jakotunteja, joustavia ryhmittelyitä, opetuksen eriyttämistä ja kielitietoista opetusta sekä opiskeluhuollon ja koulunkäynninohjaajien antamaa tukea. Jos oppilaalla on vaikeuksia opinnoissaan etenemisessä tai opetukseen osallistumisessa, on hänellä oikeus ryhmäkohtaisiin tukimuotoihin. Mikäli ne arvioidaan riittämättömiksi ja tuen tarve on säännöllistä, oppilaalla on oikeus saada yksilöllisesti kohdennettuja oppilaskohtaisia tukitoimia. Koulukuraattorien, koulupsykologien ja kouluterveydenhuollon muodostama monialainen opiskeluhuolto tukee oppilaan kokonaisvaltaista hyvinvointia yhteistyössä huoltajien kanssa.

Perusopetuksen rahoitus muodostuu kunnan omista verotuloista sekä valtiovarainministeriön hallinnoimasta kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta. Kunta huolehtii opetushenkilöstön riittävyydestä, kelpoisuusvaatimuksista ja täydennyskoulutuksesta, koulurakennusten terveellisyydestä ja turvallisuudesta sekä oppimisympäristöjen digitalisaatiosta ja modernisoinnista.

Kuvaaja 23. Perusopetuksen oppilasennuste lukuvuodesta 2024–2025 lukuvuoteen 2032–2033. Oppilasennusteessa on käytetty tilastointipäivän 20.9.2026 oppilasmääriä sekä väestörekisterin perusteella päivittyjä koulun oppilasmääriä.

Oppilasennusteen perusteella Sotkamon perusopetuksen oppilasmäärä tulee laskemaan 236 oppilaalla lukuvuoteen 2032–2033 mennessä. Tässä oppilasennusteessa ovat jo huomioituna merkittävästi kasvaneet vuosiluokat 2020 ja 2021 syntyneissä, joihin molempiin on muuttanut yli 20 lasta Sotkamossa syntyneiden lisäksi. Muutos on vielä suurempi, jos oppilasmäärää verrataan lukuvuoden 2024–2025 oppilasmäärään 1044, josta vähenee 331 lasta lukuvuoteen 2032–2033 mennessä.

Kuvaaja 24. Perusopetuksen 1.luokan aloittavat oppilaat kouluittain lukuvuodesta 2026–2027 lukuvuoteen 2032–2033.

Perusopetuksen 1.luokan aloittavien oppilaiden määrä vaihtelee ennustejaksolla 97 ja 53 oppilaan välillä. Pohjavaaran koulussa ei aloittaisi ennusteen perusteella yhtään 1.luokan oppilasta lukuvuonna 2032–2033, mutta muuten aloittavia oppilaita riittäisi jokaiseen kouluun kaikkina lukuvuosina. Salmelan koulun 1.luokkalaisten määrät vaihtelisivat 22 ja 38 oppilaan välillä, mikä tarkoittaisi joinakin vuosina vain yhtä aloittavaa luokkaa lukuvuosina 2029–2030 ja 2032–2033.

Oppilaskohtaiset kustannukset kouluttain vuonna 2025

Koulu	Kustannus (€ / oppilas)
Kontinjoen koulu	10 339 €
Naapurinvaaran koulu	12 107 €
Pohjavaaran koulu	18 143 €
Leivolan koulu	9 149 €
Vuokatin koulu	9 401 €
Salmelan koulu	6 714 €
Tenetin koulu	12 520 €

Kuvaaja 25. Perusopetuksen oppilaskohtaiset kulut vuonna 2025.

Kuvaajassa 25 on eritelty oppilaskohtaiset kustannukset vuonna 2025. Kulut sisältävät opetukseen järjestämiseen liittyvät kulut, mutta eivät koulukuljetuksia tai hallinnon vyörytyksiä. Kallein oppilaskohtainen hinta on Pohjavaaralla 18 143 euroa oppilasta kohti. Naapurinvaaran ja Kontinjoen koulujen oppilaskohtaiset kulut ovat seuraavaksi kalleimpia. Leivolan ja Vuokatin koulujen osalta kulut ovat suunnilleen samalla tasolla. Pienin oppilaskohtainen kustannus oli Salmelan koulussa 6714 euroa. Salmelan luvuista on eroteltu alakoulujen erityisluokkien, valmistavan opetuksen sekä vaativan erityisen tuen kustannukset, koska ne ovat koko alakouluja koskevia kuluja. Tenetissä oppilaskohtainen hinta oli 12 520 euroa. Myös Tenetin luvuista on eroteltu erityisopetuksen kulut.

4.1 Koulukuljetukset

Opetus tulee kunnassa järjestää siten, että oppilaiden matkat ovat asutuksen, koulujen ja muiden opetuksen järjestämispaikkojen sijainti sekä liikenneyhteydet huomioon ottaen mahdollisimman turvallisia ja lyhyitä. Esiopetusta järjestettäessä tulee lisäksi ottaa huomioon, että opetukseen osallistuvilla lapsilla on mahdollisuus käyttää varhaiskasvatuspalveluita. (Perusopetuslaki § 6)

Jos perusopetusta saavan oppilaan koulumatka on viittä kilometriä pitempi, oppilaalla on oikeus maksuttomaan kuljetukseen. Jos esiopetusta saavan oppilaan matka kotoa esiopetukseen tai varhaiskasvatuslaissa tarkoitetusta varhaiskasvatuksesta esiopetukseen on viittä kilometriä pitempi, oppilaalla on vastaavasti oikeus maksuttomaan kuljetukseen kotoa suoraan esiopetukseen tai varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta kotiin tai varhaiskasvatukseen. Perusopetusta tai esiopetusta saavalla oppilaalla on oikeus maksuttomaan kuljetukseen myös silloin, kun edellä tarkoitettu matka oppilaan ikä ja muut olosuhteet huomioon ottaen muodostuu oppilaalle liian vaikeaksi, rasittavaksi tai vaaralliseksi. Maksuttoman kuljetuksen vaihtoehtona on oppilaan kuljettamista tai saattamista varten myönnettävä riittävä avustus. Ensimmäisen momentin mukaisesti järjestettävä oppilaan päivittäinen koulumatka odotuksineen saa kestää enintään kaksi ja puoli tuntia. Jos oppilas on lukuvuoden alkaessa täyttänyt 13 vuotta, saa koulumatka kestää enintään kolme tuntia. Kuljetusta odottavalle oppilaalle on järjestettävä mahdollisuus ohjattuun toimintaan. (Perusopetuslaki § 32)

Sotkamon sivistystoimen lautakunnan päätöksen (23.5.2024 § 48) mukaan maksuton koulukuljetus järjestetään esiopetuksen ja 1.–2. luokkien oppilaille yhdensuuntaisen koulumatkan ollessa yli 3 kilometriä, tai 3.–9. luokkien oppilaiden yhdensuuntaisen koulumatkan ollessa yli 5 kilometriä. Kunnan velvollisuutena ei ole järjestää koulukuljetusta koko matkalle, vaan oppilasta voidaan velvoittaa saapumaan niin sanottuun kuljetuksien noutopaikkaan (esim. bussipysäkki tai päätien varsi). Matka, joka oppilaan tulee varautua kulkemaan omin neuvoin noutopaikalle, on pisimmillään omavastuumatkoina yhteen suuntaan määritellyn kilometrirajan mukainen. Omavastuuosuus on 0.–2. luokkien oppilailla 1,5 km ja 3.–9.luokkien oppilailla 3 kilometriä, kun koulumatkaan käytettävä kokonaisaika ei ylity. Oppilaan omavastuuosuuteen kuluva aika lasketaan ohjearvolla 15 minuuttia/ kilometri.

	alle 3 km	3–5 km	5–10 km	10–20 km	yli 20 km	Yhteensä
Kontinjoki	20	7	16	7	0	50
Leivola	64	3	7	13	3	90
Naapurinvaara	18	3	11	1	0	33
Pohjavaara	2	2	7	6	0	17

Salmela	174	12	39	44	19	288
Vuokatti	118	5	4	2	0	129
Yhteensä	396	32	84	73	22	607
	65 %	5 %	14 %	12 %	4 %	
Tenetti	70	63	127	50	39	349
	20 %	18 %	37 %	14 %	11 %	

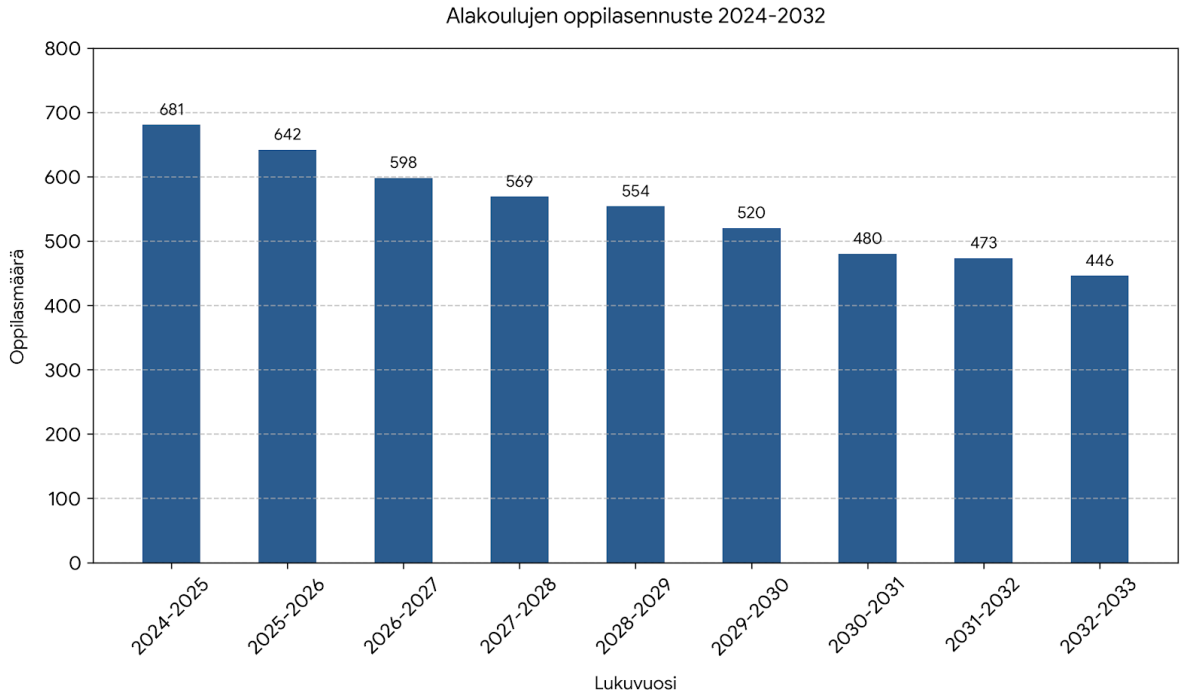
Taulukko 3. Perusopetuksen oppilaiden koulumatkojen pituudet 24.9.2026 tilanteen mukaisesti

Sotkamon kunnassa maksuttomaan koulukuljetukseen oikeutettuja oppilaita on 24.9.2026 tilanteen mukaan esi- ja perusopetuksessa 517. Oppilaat kulkevat koulumatkansa kuudella kunnan sisäisellä joukkoliikennevuorolla (sisältää paikallisliikkennevuoro SotKatin), kahdella kuntien välisellä joukkoliikennevuorolla sekä 20 taksilla. Samassa linja-autossa tai taksissa voi olla päivän aikana useamman eri koulun oppilaita.

Aamuisin linja-autoa käyttää 236 ja taksia 281 oppilasta. Iltapäivisin linja-autoa käyttää 200 ja taksia 317 oppilasta. Osalla oppilaista koulumatkalla voi olla sekä linja-auto- että taksikuljetus. Koulukuljetukset maksavat Sotkamon kunnalle yhteensä noin 8260 euroa jokaisena koulupäivänä (alv. 0 %). Linja-autoliikenteen osuus kustannuksista on noin 25 % ja taksin noin 75 %.

4.2 Alakoulut

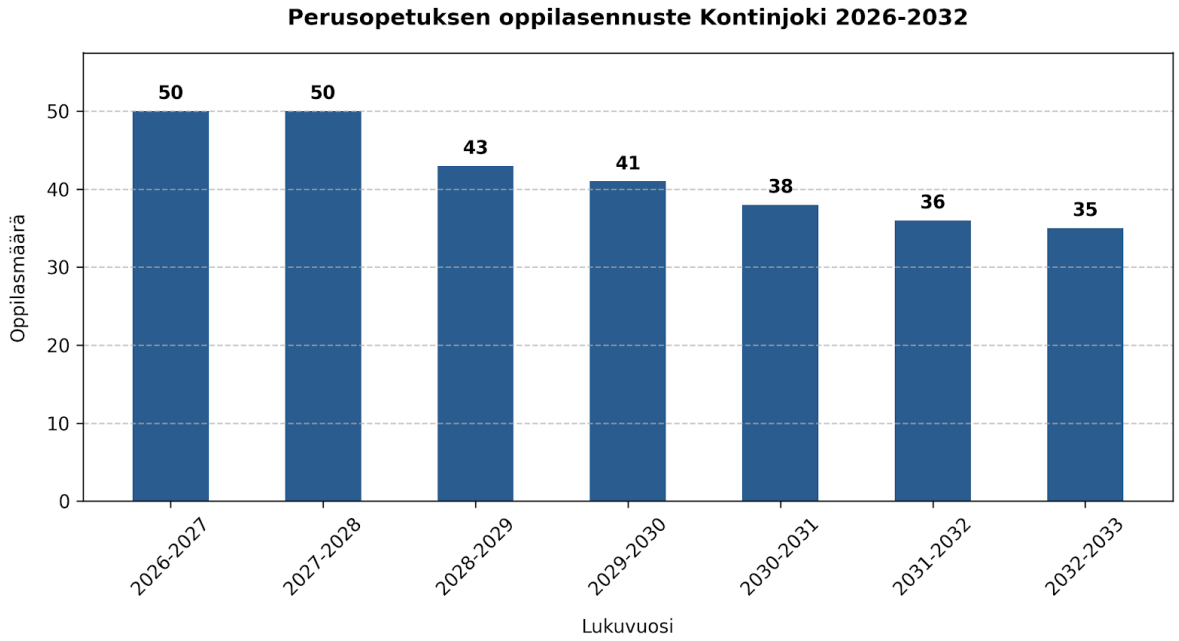
Sotkamossa on kuusi alakoulua, joista kolme sijaitsee taaja-alueella ja kolme taajaman ulkopuolella. Opetushallituksen luokittelussa suuria kouluja ovat yli 500 oppilaan koulut, keskisuurissa kouluissa 300–499 oppilaita on ja pienissä kouluissa on alle 300 oppilasta. Opetushallituksen luokituksen perusteella kaikki Sotkamon alakoulut ovat pieniä kouluja.

Kuvaaja 26. Sotkamon alakoulujen oppilasennusta lukuvuodesta 2024–2025 lukuvuoteen 2032–2033.

Sotkamon alakoulujen oppilasennusteen perusteella alakoululaisten määrä tulee laskemaan 152 oppilaalla lukuvuodesta 2026–2027 lukuvuoteen 2032–2033 mennessä. Lukuvuosien välissä pienin oppilasmäärän lasku on tällä ajalla 7 ja suurin 40 oppilasta. Keskimäärin oppilasmäärä laskee noin 25 oppilaalla vuosittain, mikä vastaa yli yhtä opetusryhmää oppilaita.

4.2.1 Kontinjoki

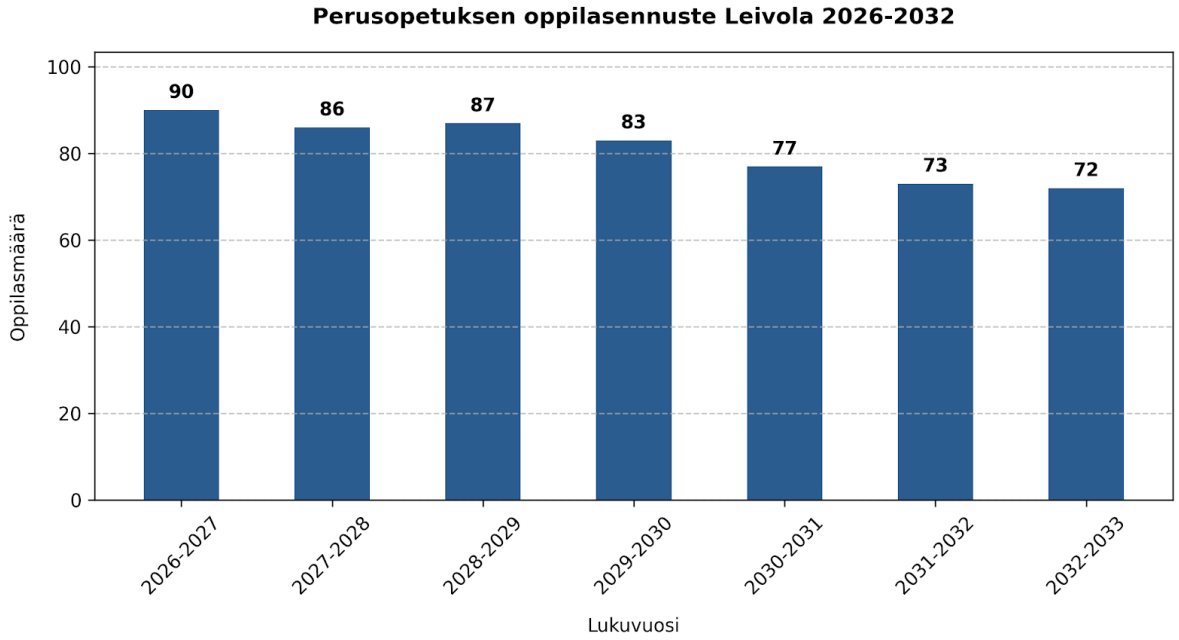
Kuvaaja 27. Kontinjoen koulun oppilasennuste lukuvuodesta 2026–2027 lukuvuoteen 2032–2033.

Kontinjoen koulun oppilasmäärä laskee oppilasennusteen perusteella 35 oppilaaseen lukuvuoteen 2023–2033 mennessä. Tämä tarkoittaa 15 oppilaan vähennystä tämän lukuvuoden tilanteeseen verrattuna.

Koulu sijaitsee Parkuantien (seututie 870) ja Kajaanintie (valtatie 6) välissä. Parkuantiellä on kevyenliikenteen väylä, mutta sille päästäkseen oppilaiden tulisi ylittää Parkuantie, joka on erittäin vilkasliikenteinen tie johtuen työmatkaliikenteestä välillä Kajaani- Terrafame. Kajaanintiellä on alikulku, jota oppilaat voivat hyödyntää koulumatkallaan.

Koulussa on 50 oppilasta, joista 88 % on maksuttoman koulukuljetuksen piirissä. Kuljetuksessa olevista oppilaista on 50 %:lla koulumatkanpituus yli viisi kilometriä. Koulukuljetuksessa olevat oppilaat tulevat aamuisin kouluun kolmella eri taksilla. Iltapäivisin koululta lähtee kotiin keskimäärin kuusi taksikuljetusta koulupäivää kohti. Koulukuljetuksissa olevien oppilaiden koulumatkaan odotuksineen käytettävä aika vaihtelee välillä 1 h 15 min–2 h riippuen koulumatkan pituudesta.

4.2.2 Leivola

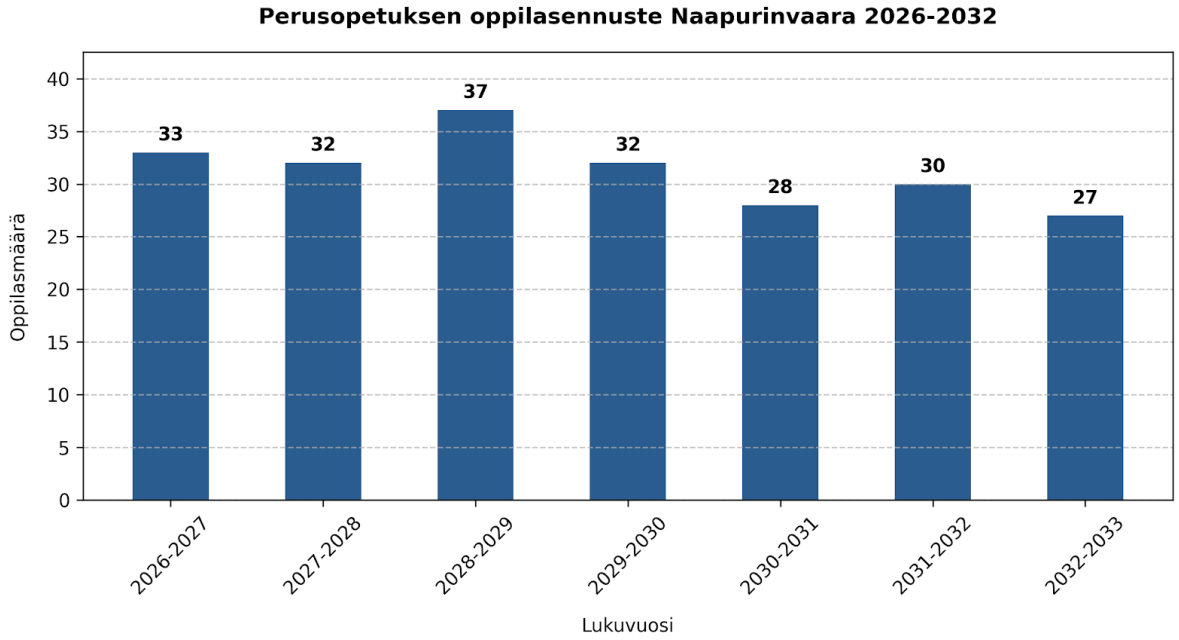

Kuvaaja 28. Leivolan koulun oppilasennuste lukuvuodesta 2026–2027 lukuvuoteen 2032–2033.

Leivolan koulun oppilasmäärä laskee lukuvuoteen 2032–2033 mennessä 72 oppilaaseen. Tämä tarkoittaa 18 oppilaan vähenemistä tämän lukuvuoden tilanteeseen verrattuna.

Koulu sijaitsee taajamassa, joten lähialueella asuvat oppilaat pääsevät kulkemaan kevyenliikenteen väyliä pitkin. Koulussa on 90 oppilasta, joista 28 % on maksuttoman koulukuljetuksen piirissä. Kuljetuksessa olevista oppilaista 92 %:lla koulumatkanpituus on yli viisi kilometriä. Koulukuljetuksessa olevat oppilaat tulevat aamuisin kouluun yhdellä linja-autolla ja neljällä eri taksilla. Iltapäivisin koululta lähtee kotiin keskimäärin viisi taksikuljetusta ja yksi linja-autokuljetus koulupäivää kohti. Koulukuljetuksissa olevien oppilaiden koulumatkaan odotuksineen käytettävä aika vaihtelee arviolta 1 h –2 h riippuen koulumatkan pituudesta.

4.2.3 Naapurinvaara

Kuvaaja 29. Naapurinvaaran koulun oppilasennuste lukuvuodesta 2026–2027 lukuvuoteen 2032–2033.

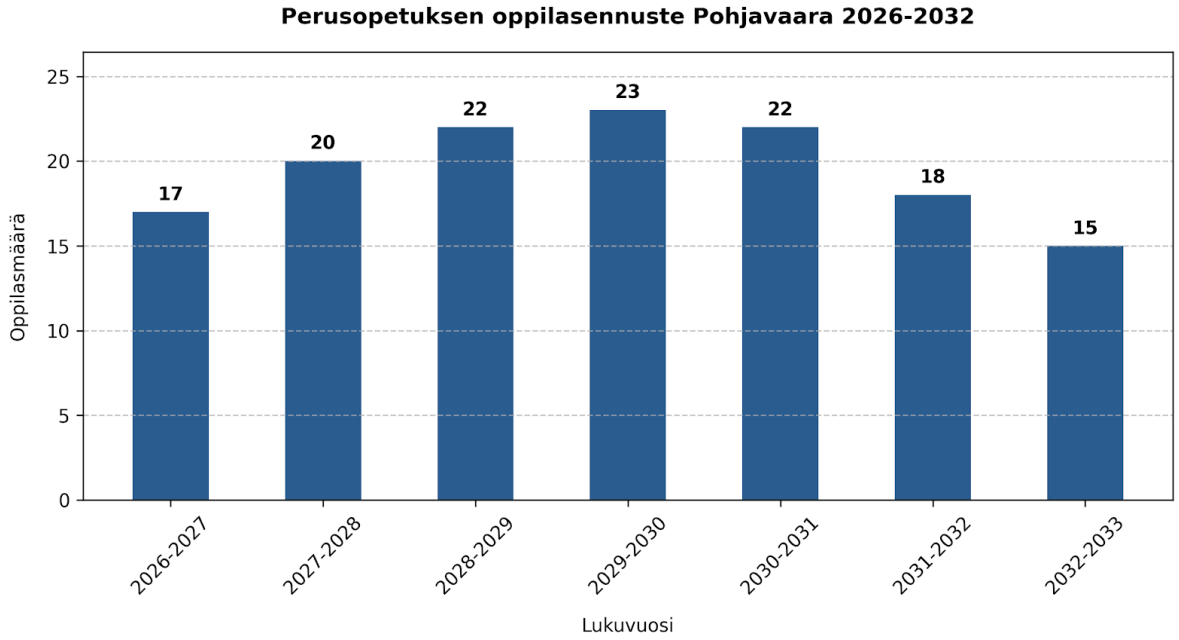
Naapurinvaaran koulun oppilasmäärä laskee lukuvuoteen 2032–2033 mennessä 27 oppilaaseen. Tämä tarkoittaa kuuden oppilaan vähenemistä tämän lukuvuoden tilanteeseen verrattuna.

Koulu sijaitsee Naapurinvaarantiellä (maantie 9010) keskellä suurta mäkeä, jossa ajoneuvojen vauhdit nousevat valitettavan usein yli sallitun nopeusrajoituksen (60 km/h). Naapurinvaaran koululle ei ole erillistä kevyenliikenteenväylää.

Koulussa on 33 oppilasta, joista 97 % on maksuttoman koulukuljetuksen piirissä koulumatkan vaarallisuuden tai koulumatkan pituuden vuoksi. Kuljetuksessa olevista oppilaista 34 %:lla koulumatkanpituus on yli viisi kilometriä. Koulukuljetuksessa olevat oppilaat tulevat aamuisin kouluun kahdella eri taksilla ja yhdellä linja-autolla. Iltapäivisin koululta lähtee kotiin keskimäärin viisi taksikuljetusta koulupäivää kohti. Koulukuljetuksissa olevien oppilaiden koulumatkaan odotuksineen käytettävä aika vaihtelee arviolta 1 h – 1 h 30 min riippuen koulumatkan pituudesta.

Naapurinvaaran koululla ei ole kovien materiaalien opetukseen tarvittavia tiloja, vaan oppilaat on kuljettu koulupäivän aikana Pohjavaaran koululle, jossa kovien materiaalien oppitunnit on pidetty.

4.2.4 Pohjavaara

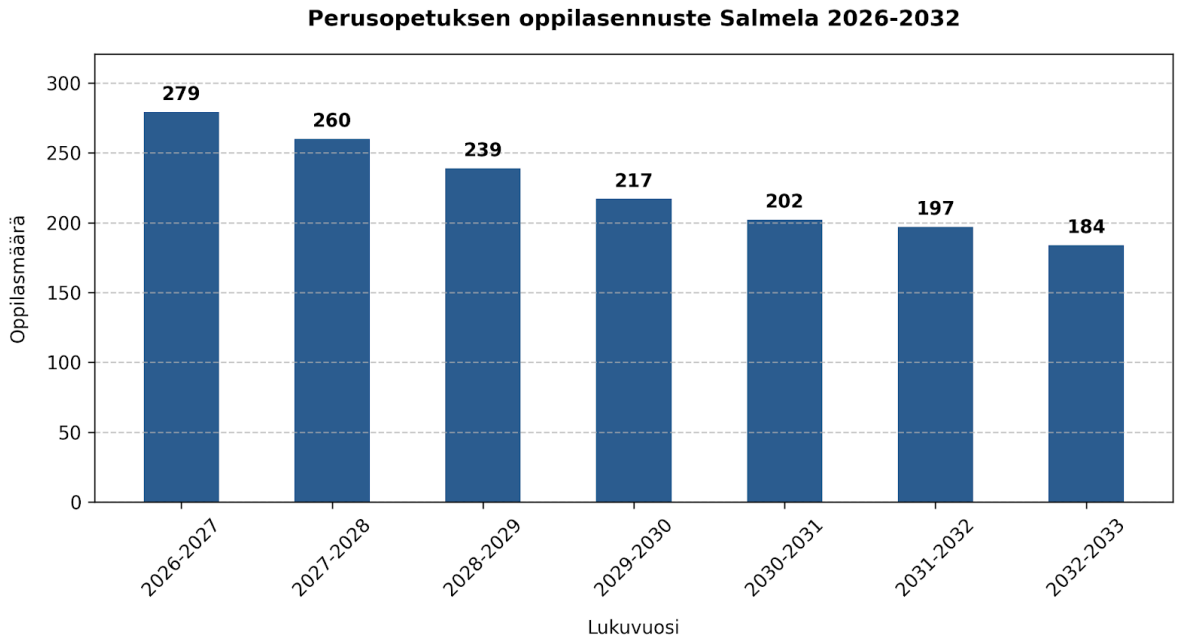
Kuvaaja 30. Pohjavaaran koulun oppilasennuste lukuvuodesta 2026–2027 lukuvuoteen 2032–2033.

Pohjavaaran koulun oppilasmäärä laskee lukuvuoteen 2032–2033 mennessä 15 oppilaaseen. Tämä tarkoittaa kahden oppilaan vähenemistä tämän lukuvuoden tilanteeseen verrattuna. Ennustejaksolla oppilasmäärä käy 23 oppilaassa lukuvuonna 2029–2030.

Koulu sijaitsee Pohjavaarantien (seututie 899) vieressä. Koulun kohdalla on 60 km/h nopeusrajoitus, mutta ajoneuvojen vauhdit nousevat valitettavan usein yli sallitun nopeusrajoituksen. Koulun lähialueella Pohjavaarantiellä ei ole erillistä kevyenliikenteenväylää.

Koulussa on 17 oppilasta, joista 94 % on maksuttoman koulukuljetuksen piirissä koulumatkan vaarallisuuden tai koulumatkan vuoksi. Kuljetuksessa olevista oppilaista on 81 %:lla koulumatkanpituus yli viisi kilometriä. Koulukuljetuksessa olevat oppilaat tulevat aamuisin kouluun kahdella eri taksilla ja yhdellä linja-autolla. Iltapäivisin koululta lähtee kotiin keskimäärin kahdesta viiteen taksikuljetusta koulupäivää kohti. Koulukuljetuksissa olevien oppilaiden koulumatkaan odotuksineen käytettävä aika vaihtelee arviolta 1 h – 2 h riippuen koulumatkan pituudesta.

4.2.5 Salmela

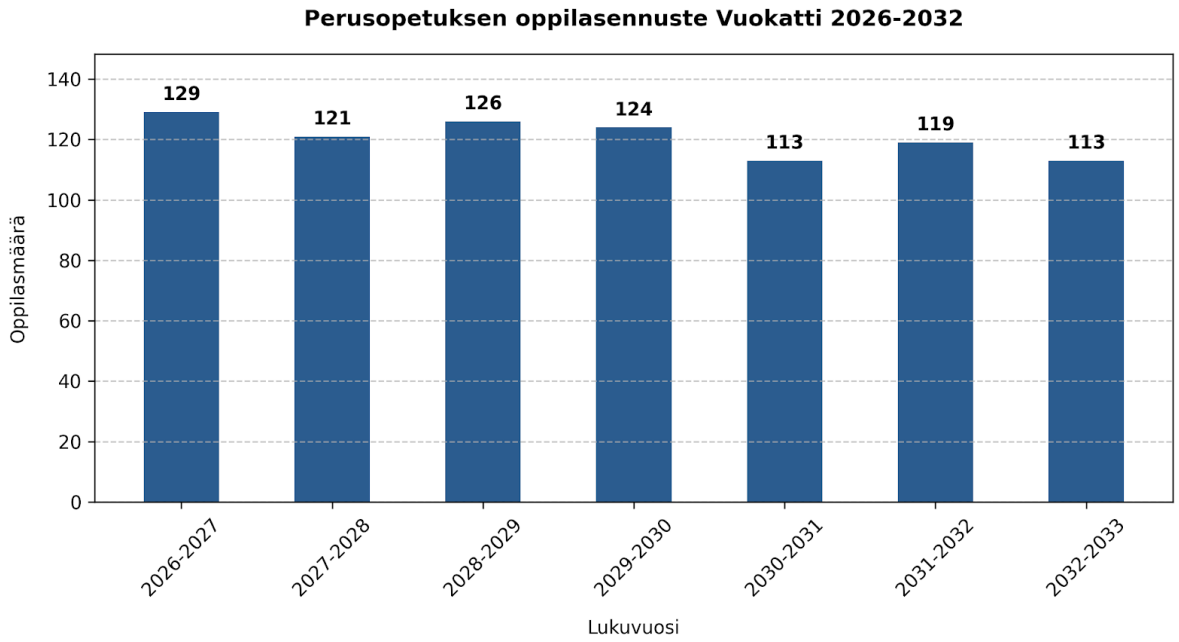

Kuvaaja 31. Salmelan koulun oppilasennuste lukuvuodesta 2026–2027 lukuvuoteen 2032–2033.

Salmelan koulun oppilasmäärä laskee lukuvuoteen 2032–2033 mennessä 184 oppilaaseen. Tämä tarkoittaa 95 oppilaan vähenemistä tämän lukuvuoden tilanteeseen verrattuna. Salmelan koulun oppilasennusteessa ei ole huomioita vaativan erityisen tuen tai pienryhmien oppilaita, jotka siirtyvät muiden koulujen oppilasennusteista Salmelaan.

Salmelan koulu sijaitsee taajamassa, joten lähialueella asuvat oppilaat pääsevät kulkemaan kevyenliikenteen väyliä pitkin. Koulussa on 288 oppilasta, joista 42 % on maksuttoman koulukuljetuksen piirissä. Kuljetuksessa olevista oppilaista 81 %:lla koulumatkanpituus on yli viisi kilometriä. Koulukuljetettavien oppilaiden määrää lisää se, että Salmelan koulunottoalue on noin 45 % koko kunnan pinta-alasta. Koululla toimii myös kunnan vaativan erityisen tuen opetus sekä alakoulujen erityisluokat, joihin kuljetetaan oppilaita koko kunnan alueelta. Koulukuljetuksessa olevat oppilaat tulevat aamuisin kouluun kahdella linja-autolla ja 17 eri taksilla. Iltapäivisin koululta lähtee kotiin keskimäärin 22 taksikuljetusta ja kaksi linja-autokuljetusta koulupäivää kohti. Koulukuljetuksissa olevien oppilaiden koulumatkaan odotuksineen käytettävä aika vaihtelee arviolta 1 h –2 h 15 min riippuen koulumatkan pituudesta.

4.2.6 Vuokatti

Kuvaaja 32. Vuokatin koulun oppilasennuste lukuvuodesta 2026–2027 lukuvuoteen 2032–2033.

Vuokatin koulun oppilasmäärä laskee lukuvuoteen 2032–2033 mennessä 113 oppilaaseen. Tämä tarkoittaa 16 oppilaan vähenemistä tämän lukuvuoden tilanteeseen verrattuna.

Vuokatin koulu sijaitsee taajamassa, joten lähialueella asuvat oppilaat pääsevät kevyenliikenteen väyliä pitkin. Koulussa on 129 oppilasta, joista 4 % on maksuttoman koulukuljetuksen piirissä. Kuljetuksessa olevista oppilaista 60 %:lla koulumatkanpituus on yli viisi kilometriä. Koulukuljetuksessa olevat oppilaat tulevat aamuisin kouluun kahdella linja-autolla ja kolmella eri taksilla. Iltapäivisin koululta lähtee kotiin keskimäärin kolme taksikuljetusta koulupäivää kohti. Koulukuljetuksissa olevien oppilaiden koulumatkaan odotuksineen käytettävä aika vaihtelee arviolta 1 h –1 h 15 min riippuen koulumatkan pituudesta.

4.3 Aamu- ja iltapäivätoiminta

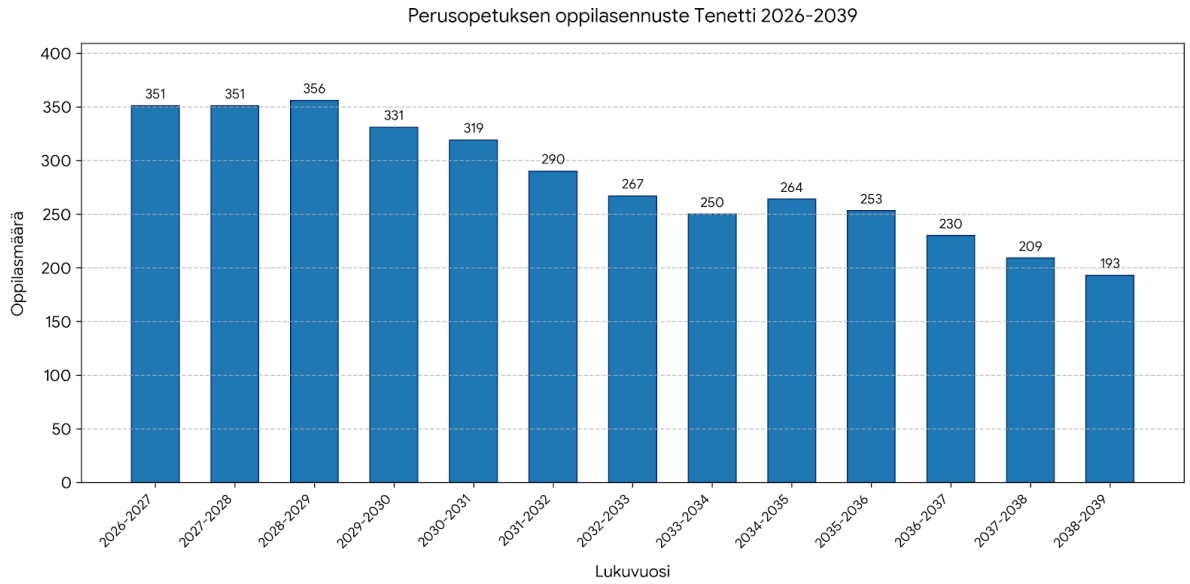
Aamu ja iltapäivätoiminnalla tarkoitetaan perusopetuslain mukaista perusopetuksen oppilaalle suunnattua toimintaa, jonka kokonaisuudesta kunta vastaa. Kunnilla ei kuitenkaan ole velvollisuutta tarjota toimintaa. Aamu- ja iltapäivätoiminnasta säädetään Perusopetuslain luvussa 8 a. Aamu- ja iltapäivätoiminnan tulee perustua Perusopetuksen aamu- ja iltapäivätoiminnan perusteisiin 2011 sekä vuosittain päivitettävään kuntakohtaiseen aamu- ja iltapäivätoiminnan toimintasuunnitelmaan. Toimintaa järjestetään 1.- ja 2.-luokan oppilaille sekä oppilaalle, joka on erityisen tuen piirissä.

Koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminnan järjestämisen lähtökohtana on turvallisen kasvuympäristön tarjoaminen lapselle ennen ja jälkeen koulupäivän. Toimintaa järjestetään koulun työjärjestyksen mukaisina arkikoulupäivinä noin kello 7–9 ja kello 11-17 välisenä aikana koululla omissa tai koulujen läheisyydessä olevissa tiloissa. Aamu- ja iltapäivätoiminnan perusteissa korostetaan leikin, luovan toiminnan ja myönteisten elämysten merkitystä lapsille. Aamu- ja iltapäivätoiminta muodostaa lapselle eheän ja monipuolisen kokonaisuuden, jonka tulee tarjota mahdollisuus sosiaaliseen vuorovaikutukseen, omaehtoiseen leikkiin, rentoutumiseen, liikkumiseen ja ulkoiluun. Toiminnassa

esimerkiksi tehdään läksyjä, leikitään, askarrellaan, liikutaan ja tehdään retkiä. Iltapäiväkerhossa tarjotaan välipala.

Sotkamossa aamukerhotoimintaa on Salmelan ja Vuokatin kouluilla ennen koulujen alkamista. Iltapäiväkerhotoimintaa on Salmelan, Vuokatin, Leivolan ja Kontinjoen kouluilla. Pohjavaaralla ja Naapurinvaaralla aamu- ja iltapäiväkerhotoiminta on varhaiskasvatuksen kanssa yhteistyössä järjestetty. Lapsia toiminnassa on tällä hetkellä 104. Aamu- ja iltapäiväkerhotoiminnan ohjaajia on vakituisina 11. Lisäksi on yksi määräaikainen sijainen sekä aamu- ja iltapäivätoiminnan koordinaattori.

4.4 Tenetin yläkoulu

Kuvaaja 33. Tenetin yläkoulun oppilasennuste lukuvuodesta 2026–2027 lukuvuoteen 2038–2039.

Tenetin koulun oppilasmäärä laskee lukuvuoteen 2038–2039 mennessä 193 oppilaaseen. Tämä tarkoittaa 158 oppilaan vähenemistä tämän lukuvuoden tilanteeseen verrattuna.

Koulu sijaitsee Sotkamon ja Vuokatin taajamien keskivaiheilla, joten lähialueella asuvat oppilaat pääsevät kulkemaan kevyenliikenteen väyliä pitkin. Koulussa on 349 oppilasta, joista 69 % on maksuttoman koulukuljetuksen piirissä. Kuljetuksessa olevista oppilaista on 88 %:lla koulumatkanpituus yli viisi kilometriä. Koulukuljetuksessa olevat oppilaat tulevat aamuisin kouluun kahdeksalla eri linja-autolla ja 11 eri taksilla. Iltapäivisin kuljetusoppilaat lähtevät koululta kotiin seitsemällä eri linja-autolla ja 10 eri taksilla. Koulukuljetuksissa olevien oppilaiden koulumatkaan odotuksineen käytettävä aika vaihtelee arviolta 1 h –2 h 15 min riippuen koulumatkan pituudesta.

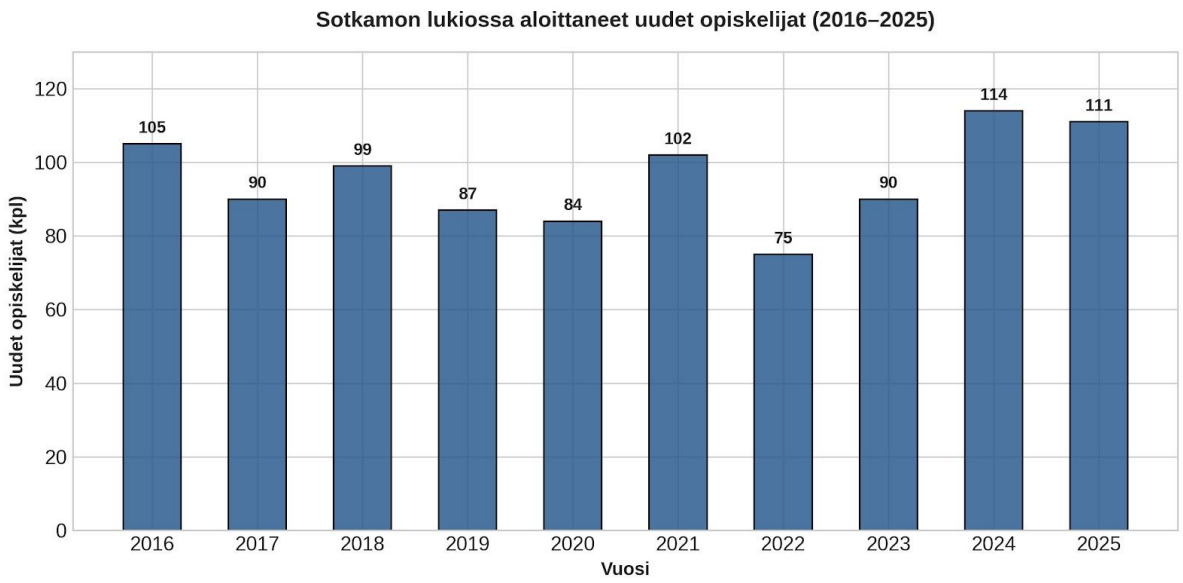
5 LUKIOKOULUTUS

Lukiokoulutus on toisen asteen yleissivistävää koulutusta, jonka tehtävänä on antaa opiskelijalle valmiudet jatkaa opintoja yliopistoissa, ammattikorkeakouluissa sekä lukion oppimäärään perustuvassa ammatillisessa koulutuksessa. Koulutuksen järjestäminen perustuu Opetus- ja kulttuuriministeriön myöntämään järjestämislupaan, ja sitä voivat järjestää kunnat, kuntayhtymät tai yksityiset yhteisöt. Laajennetun oppivelvollisuuden myötä lukiokoulutus oppimateriaaleineen, tietokoneineen ja ylioppilastutkinnon kokeineen on opiskelijoille maksutonta oppivelvollisuusiän päättymiseen saakka. Ylioppilastutkinnossa viisi ensimmäistä suoritettavaa koetta ovat maksuttomia, tämän kokonaisuuden ulkopuoliset kokeet ovat maksullisia.

Sotkamon lukiolla on opetus- ja kulttuuriministeriön myöntämä valtakunnallinen urheilun erityistehtävä (urheilulukio). Erityistehtävän ansiosta lukiossa yhdistetään tavoitteellinen huippu-urheilu ja akateemiset lukio-opinnot saumattomaksi kokonaisuudeksi. Lukio tekee tiivistä yhteistyötä Vuokatti-Ruka urheiluakatemian ja muiden asiantuntijaverkostojen kanssa, mikä mahdollistaa ammattimaisen päivittäisvalmennuksen muun muassa lumilajeissa, pesäpallossa, jääkiekossa ja muutamassa pienemmässä lajissa kuten suunnistus, uinti ja golf. Urheilijoille tarjotaan joustavat opintojärjestelyt, yksilölliset lukujärjestykset sekä mahdollisuus hajauttaa opintoja ja suorittaa lukio 3, 3,5 tai 4 vuodessa.

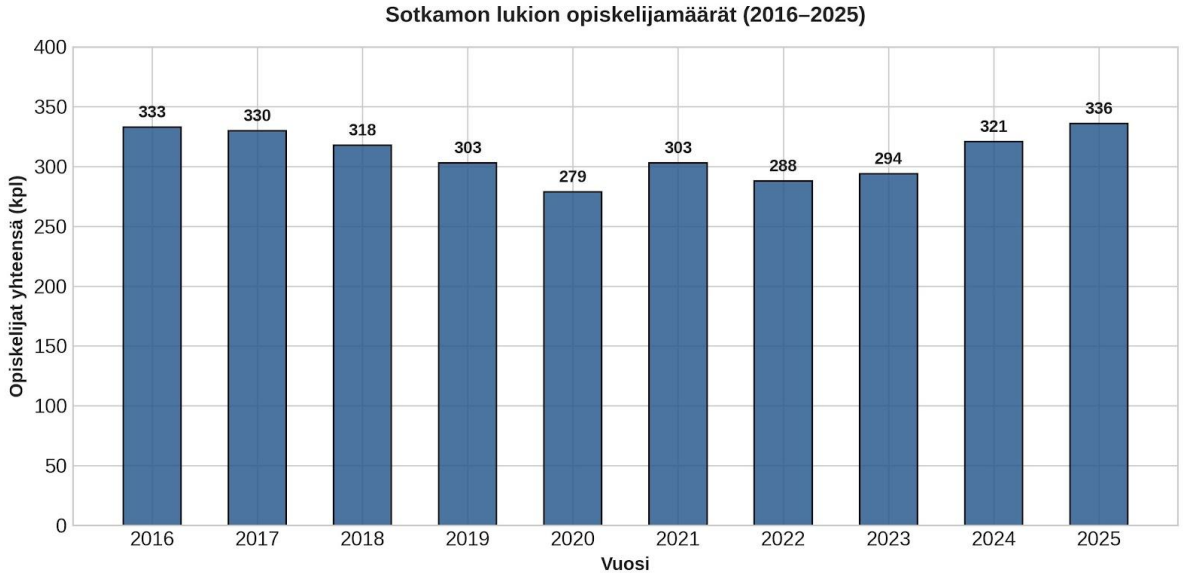
Lukiokoulutus perustuu Opetushallituksen vahvistamiin lukion opetussuunnitelman perusteisiin (LOPS), joiden pohjalta koulutuksen järjestäjä laatii paikallisen opetussuunnitelman. Koulutus on moduulimuotoista ja luokattomuuteen perustuvaa, mikä antaa opiskelijalle runsaasti valinnanvapautta omien vahvuuksien ja jatko-opintosuunnitelmien mukaisesti. Sotkamon lukiossa valtakunnallinen erityistehtävä mahdollistaa sen, että urheiluvalmennusta ja lajiharjoittelua voidaan hyväksyä mukaan opintokokonaisuuteen ja poiketa osittain valtakunnallisista pakollisista opinnoista lainsäädännön sallimissa rajoissa.

Lukiokoulutukseen haetaan valtakunnallisessa toisen asteen yhteishaussa, ja valinta perustuu pääsääntöisesti perusopetuksen päättötodistuksen lukuaineiden keskiarvoon. Sotkamon lukion urheilulinjalle haettaessa pisteytyksessä otetaan lukuainekeskiarvon lisäksi huomioon hakijan pääsykoe- ja lajiliittopisteet. Opintojen sujumista ja opiskelijan kokonaisvaltaista hyvinvointia tuetaan opinto-ohjauksella, ryhmänohjauksella, opiskeluhuollon palveluilla sekä valmentajien ja opettajien tiiviillä yhteistyöllä.

Kuvaaja 34. Sotkamon lukiossa vuosina 2016–2025

Sotkamon lukiossa aloittaneiden määrä ilmentää selkeitä vaihteluita, joissa alkuvuosien tasaiset sisäänottomäärät laskivat vuosikymmenen taitteessa, mutta kääntyivät huomattavaan kasvuun jakson loppua kohden. Vuonna 2016 lukionsa aloitti 105 opiskelijaa, minkä jälkeen aloittajien määrä vakiintui pääosin 80–100 opiskelijan välille. Matalin kohta saavutettiin vuonna 2022, jolloin uusia opiskelijoita oli 75. Tätä seurasi voimakas noususuhdanne, ja vuosina 2024 ja 2025 aloittaneiden määrät nousivat koko tarkastelujakson korkeimmille tasoilleen 114 ja 111 opiskelijaan.

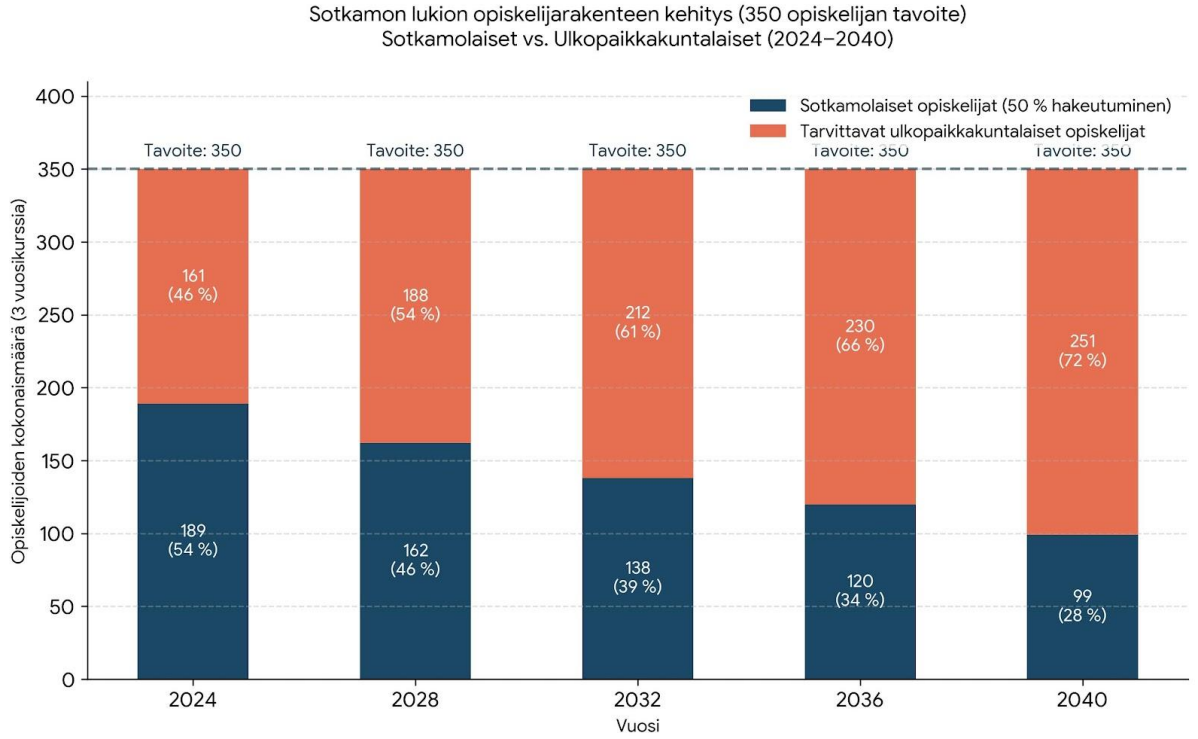
Kuvaaja 35. Sotkamon lukion opiskelijamäärän kehitys vuosina 2016–2025.

Kokonaisopiskelijamäärän kehitys noudattaa tiiviisti aloittaneiden opiskelijoiden määrissä tapahtuneita muutoksia viiveellä. Vuosina 2016–2017 lukion opiskelijamäärä oli korkealla tasolla ja saavutti 333 opiskelijaa vuonna 2016. Pienempien sisäänottomäärien myötä opiskelijamäärä laski tasaisesti ja saavutti alimman tasonsa vuonna 2020, jolloin lukiossa opiskeli 279 henkilöä. Vuodesta 2021 alkaen opiskelijamäärä kääntyi uuteen kasvuun, saavuttaen jälleen yli kolmensadan opiskelijan

tason. Vuonna 2025 kokonaisopiskelijamäärä oli 336 opiskelijaa, mikä ylittää tarkastelujakson alkuvuoden lukemat. Opiskelijamäärä on tästä vielä kohonnut niin, että 20.9.2026 Sotkamon lukiossa opiskeli 353 opiskelijaa.

Osana Kasvatuksen kokonaisuus -selvitystä FCG loi skenaarioita opiskelijamäärien kehityksestä, jotka osin perustuvat syntyneiden määriin ja osin väestöennusteeseen. Sotkamon lukion opiskelijamäärien kehitystä ja tulevaisuuden näkymiä leimaa vahvasti ikäluokkien koon pieneneminen. Lukuvuonna 2024–2025 lukiossa opiskeli yhteensä 316 opiskelijaa, joista noin puolet (50,9 %) eli 161 opiskelijaa oli sotkamolaisia ja 155 opiskelijaa muilta paikkakunnilta. Tällä hetkellä kunnan yhdeksäsluokkalaisista keskimäärin 45 prosenttia hakeutuu oman kunnan lukioon. Tulevina vuosikymmeninä sotkamolaisten potentiaalisten lukiolaisten määrä kuitenkin vähenee jyrkästi, sillä perusopetuksen päättävien ikäluokka pienenee huomattavasti: lukuvuoden 2024–2025 noin 125 yhdeksäsluokkalaisesta määrän arvioidaan putoavan 77 oppilaaseen jo lukuvuoteen 2033–2034 mennessä ja edelleen 65 oppilaaseen lukuvuonna 2039–2040.

Raportissa esitetyissä neljässä eri hakeutumisskenaariossa tarkastellaan sotkamolaisten peruskoulun päättävien hakeutumisasteen eli 30, 40, 50 ja 60 prosentin vaikutusta aloittavien lukiolaisten määrään. Mikäli nykyinen noin 45–50 prosentin hakeutumisaste säilyy, lukion ensimmäiselle vuosikurssille tulisi omasta kunnasta 2030-luvun puolivälissä enää noin 30–35 opiskelijaa ja vuosikymmenen lopussa vain noin 20–25 opiskelijaa. Vaikka hakeutumisprosentti saataisiin nostettua 60 prosenttiin, sotkamolaisten aloittavien opiskelijoiden määrä jäisi 2030-luvun lopulla noin 40 opiskelijaan vuodessa.

Kuvaaja 36. Sotkamon lukion opiskelijamäärän kehitys 50 % hakeutumisasteella vuoteen 2040 mennessä.

Kun Sotkamon kunta tavoittelee lukion opiskelijamäärän pitämistä 350 opiskelijan tasolla, kunnan on kyettävä houkuttelemaan huomattavasti nykyistä enemmän opiskelijoita muista kunnista.

Skenaariolaskelman mukaan 45 prosentin omahakeutumisasteella kolmella vuosikurssilla olisi 2030-luvun loppupuolella sotkamolaisia opiskelijoita vain noin 90–110, jolloin loput 240–265 opiskelijaa pitäisi tulla kunnan ulkopuolelta. Tämä edellyttäisi, että lukion ensimmäiselle luokalle tulisi vuosittain 70–88 uutta opiskelijaa muilta paikkakunnilta. Tämä tarkoittaisi, että 2030-luvun lopulla jo kaksi kolmasosaa Sotkamon lukion opiskelijoista olisi muualta muuttaneita. Opiskelijamäärien vuosittaisin kehitykseen vaikuttaa myös se, miten monessa vuodessa nuoret suorittavat ylioppilastutkinnon. Yleislinjan opiskelijoillakin yleistyvät 3,5 tai 4 vuoden opintosuunnitelmat. Lukion opiskelijamäärän pitäminen 350 opiskelijan tasolla edellyttää Vuokatti-Ruka urheiluakatemian toimintaedellytyksistä huolehtimista myös tulevaisuudessa sekä lukion kurssitarjonnan ja opetuksen laadun säilyttämistä vähintään nykyisellä tasolla, jotta yleislinjan kiinnostavuus säilyy. Käytännössä tämä tarkoittaa, että muualta Sotkamoon tuleville on oltava riittävästi asuntoja tarjolla. Myös urheiluvalmennuksen suorituspaikkojen on oltava kunnossa, mikä vaatii saumatonta yhteistyötä alueen muiden toimijoiden kanssa.

6 VAPAA-AIKAPALVELUT

Sotkamon kunnan tarjoamat vapaa-aikapalvelut muodostavat laajan kokonaisuuden, joka jakautuu lakisääteisiin peruspalveluihin sekä kunnan omiin vapaaehtoisiin panostuksiin. Lakisääteisen pohjan näille palveluille luovat eri erityislait, joilla varmistetaan kuntalaisten yhdenvertaiset mahdollisuudet sivistykseen, kulttuuriin ja terveellisiin elämäntapoihin. Keskeisin näistä on kunnankirjasto, jonka toiminta perustuu kirjastolakiin. Kirjasto tarjoaa maksuttomasti aineistojen lainaus- ja tietopalveluja, monipuolisia e-aineistoja, tiloja opiskeluun sekä lukemista ja kulttuuria edistäviä tapahtumia kaikenikäisille. Samalla tavalla lakisääteiseen kokonaisuuteen kuuluvat nuorisolain velvoittamat nuorisopalvelut.

Kulttuuri- ja liikuntapalvelut täydentävät kunnan lakisääteistä tehtävää hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä. Kuntien kulttuuritoiminnasta annetun lain mukaisesti kunta järjestää ja koordinoi kulttuuritapahtumia, ylläpitää paikallista kulttuuriperintöä ja museotoimintaa sekä tukee alueen taiteilijoita ja kulttuuriyhdistyksiä. Liikuntalaki puolestaan velvoittaa kunnan luomaan yleisiä edellytyksiä liikunnalle. Sotkamossa tämä näkyy laajana ulkoilureittien, latujen, urheilukenttien ja koulujen lähiliikuntapaikkojen ylläpitona ja kehittämisenä sekä matalankynnyksen liikunnanohjauksen ja -neuvonnan järjestämisenä.

Lakisääteisten tehtävien rinnalla Sotkamon kunta ylläpitää ja rahoittaa vapaaehtoisia eli ei-lakisääteisiä vapaa-aikapalveluja, joilla vahvistetaan kuntalaisten hyvinvointia sekä kunnan pito- ja vetovoimaa. Näistä keskeisin on Sotkamon kansalaisopisto, joka järjestää vapaan sivistystyön periaatteiden mukaisesti elinikäisen oppimisen kursseja muun muassa kielissä, kädentaidoissa, taiteessa ja terveysliikunnassa. Vaikka opiston toimintaa säätelee laki vapaasta sivistystyöstä, itse opistotoiminnan ylläpitäminen on kunnalle vapaaehtoinen päätös. Lisäksi kunta panostaa lasten ja nuorten harrastusmahdollisuuksiin täysin vapaaehtoisilla tukimuodoilla, kuten nuorille kohdennetulla harrastusrahalla eli ePassilla sekä tarjoamalla maksuttomat sali- ja kenttävuorot alle 18-vuotiaiden ohjatuille ryhmille ja perheliikunnalle.

6.1 Kirjastopalvelut

Sotkamon kunnankirjasto tarjoaa lainaus-, tieto- ja e-aineistopalveluja, esteettömät lukutilat, oppimisen tukea sekä kulttuuri- ja kirjailijatapahtumia kaikenikäisille kuntalaisille. Sotkamon kunnankirjasto toimii kuntalaisten sivistys-, kulttuuri- ja vapaa-aikapalvelujen keskeisenä kulmakivenä. Sen toiminta pohjautuu lakisääteiseen tehtävään (Kirjastolaki 1492/2016) tarjota kaikille avoimia ja maksuttomia kirjastopalveluja, jotka edistävät lukemista, elinikäistä oppimista ja yhteiskunnallista osallisuutta. Sotkamon pääkirjasto sijaitsee keskeisellä paikalla kirkonkylällä, minkä lisäksi palvelun kattavuutta ja saavutettavuutta kunnan laajalla alueella turvataan kirjastoautotoiminnan, kotipalvelun ja joustavien omatoimipalvelujen avulla. Kirjasto ei ole pelkkä aineistojen säilytyspaikka, vaan se muodostaa matalan kynnyksen kohtaamispaikan ja kuntalaisten yhteisen olohuoneen.

Sotkamon kirjasto tarjoaa asiakkailleen laajat fyysiset ja digitaaliset kokoelmat. Kuntalaisilla on käytössään monipuolinen valikoima kirjallisuutta, lehtiä, musiikkia ja elokuvia sekä kattavat e-aineistot aina e-kirjoista ja äänikirjoista digitaalisiin sanomalehtiin ja suoratoistopalveluihin. Aineistojen lisäksi kirjasto tarjoaa tiloja opiskeluun, etätyöskentelyyn ja rauhalliseen oleskeluun sekä opastusta digitaalisten laitteiden ja palvelujen käyttöön, mikä vahvistaa kuntalaisten arjen digitaitoja ja tasa-arvoisia tiedonsaantimahdollisuuksia.

Kirjastolla on myös merkittävä rooli Sotkamon kulttuurielämän elävöittäjänä ja lukutaidon edistäjänä eri ikäryhmissä. Se tekee tiivistä ja tavoitteellista yhteistyötä varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen kanssa lukuharrastuksen juurruttamiseksi lapsiin ja nuoriin. Kirjastotiloissa järjestetään säännöllisesti erilaisia kulttuuritapahtumia, kirjailijavierailuja, satutuokioita ja vaihtuvia näyttelyitä, mikä tekee siitä aktiivisen paikallisen yhteisöllisyyden rakentajan ja kunnan hyvinvointityön tukipilarin.

6.2. Nuorisopalvelut

Sotkamon nuorisopalvelut muodostavat keskeisen osan kunnan ennaltaehkäisevää hyvinvointityötä, ja niiden toiminta perustuu lakisääteiseen nuorisolakiin. Nuorisopalvelujen ensisijaisena tehtävänä on tukea alle 29-vuotiaiden nuorten kasvua, itsenäistymistä, yhteisöllisyyttä sekä aktiivista kansalaisuutta tarjoamalla turvallisia kasvuympäristöjä ja ohjattua toimintaa. Nuorisopalvelut muodostuvat perusnuorisotyöstä ja erityisnuorisotyöstä.

Perusnuorisotyön toiminnan painopistealue on koulu- ja oppilaitosnuorisotyö, jota tehdään sekä perusopetuksen että toisen asteen oppilaitosten kanssa. Toiminnan päätoimipisteet ovat Tenetin koululla sijaitseva nuorisotilalla sekä keskustassa oleva Nuorisotalo Asema 13. Molemmat tilat toimivat nuorten omana päihteettöminä ja maksuttomina vapaa-ajan tiloina. Nuorisotilalla järjestettävä avoin toiminta tarjoaa mahdollisuuden vertaisreagointiin, harrastamiseen ja turvallisten aikuisten kohtaamiseen matalalla kynnyksellä. Nuorisotilatyyppistä toimintaa järjestetään myös Sotkamon eri kylillä muutaman kerran kuukaudessa. Toimintaa järjestetään yhteistyössä alakoulujen ja kyläyhdistysten kanssa. Nuorisotoimi ohjaa Lasten Parlamentin ja nuorisovaltuuston toimintaa. Harrastamisen Suomen mallin kerhotoiminnan järjestäminen kuuluu nuorisolain mukaan nuorisopalveluille. Nuorten loma-aikoina järjestettävä toiminta on myös tärkeä osa nuorisotyötä.

Nuorisopalveluiden kokonaisuuteen kuuluva erityisnuorisotyö sisältää etsivän nuorisotyön ja Väliaseman yksilövalmennuksen. Nämä palvelut tarjoavat yksilöllistä ja luottamuksellista tukea alle 29-vuotiaille nuorille. Etsivän nuorisotyön painopiste on koulutuksen tai työelämän ulkopuolella olevien tai tukea tarvitsevien nuorten tavoittamisessa ja ohjaamisessa sopivien palvelujen, opintopolkujen ja arjen hallinnan keinojen pariin. Väliaseman yksilövalmennuksella tuetaan esimerkiksi nuoren omaa arjenhallintaa, opintoja ja työemäntaitoja nuoren omien tavoitteiden mukaisesti. Erityisnuorisotyön toimitilat sijaitsevat Asema 13:lla.

Nuorisopalveluiden kokonaisuutta täydentävät nuorille suunnattu Harrastepassi, nuorten kesätyöllistymistä tukeva kesätyöseteli sekä maksuttomat tilavuorot, joilla edistetään nuorten yhdenvertaisia mahdollisuuksia mielekkääseen ja aktiiviseen vapaa-aikaan.

6.3 Liikuntapalvelut

Sotkamon liikuntapalvelut muodostavat keskeisen osan kunnan terveyden ja hyvinvoinnin edistämistyötä. Toiminta pohjautuu liikuntalakiin, joka velvoittaa kunnan luomaan yleisiä edellytyksiä liikunnalle sekä kehittämään kuntalaisten mahdollisuuksia harrastaa ja liikkua monipuolisesti. Sotkamossa liikuntatoimi huolehtii kattavan suorituspaikkaverkon ylläpidosta ja kehittämisestä, johon kuuluvat muun muassa monipuoliset ulkoilureitit, laaja latuverkosto, urheilukentät, uimarannat sekä koulujen lähiliikuntapaikat ja sisäliikuntatilat.

Suorituspaikkojen ylläpidon lisäksi liikuntapalvelut tarjoavat matalan kynnyksen ohjattua toimintaa kansalaisopiston kurssitoimintana sekä terveyttä edistävää liikuntaneuvontaa. Palveluilla tuetaan erityisesti ikääntyneiden, erityisryhmien sekä liikkumattomien kuntalaisten aktiivisuutta ja toimintakykyä. Kunta tekee myös tiivistä yhteistyötä paikallisten urheiluseurojen ja kolmannen sektorin toimijoiden kanssa, mikä mahdollistaa monipuolisen seuratoiminnan ja urheilutapahtumien järjestämisen alueella. Seurojen toimintaedellytyksiä tuetaan kunnan myöntämillä avustuksilla sekä suorituspaikkojen käyttövuoroilla.

Lakisääteisten tehtävien lisäksi Sotkamon kunta panostaa liikuntaan merkittävillä vapaaehtoisilla tukitoimilla, jotka vahvistavat kunnan profiilia aktiivisena liikkumisen ja urheilun edelläkävijänä. Kunta tukee lasten, nuorten ja perheiden liikkumista tarjoamalla maksuttomat sali- ja kenttävuorot alle 18-vuotiaiden ohjatuille ryhmille sekä perheliikunnalle. Tätä kokonaisuutta täydentää nuorille kohdennettu harrastusraha, joka madaltaa kynnystä osallistua ohjattuun harrastustoimintaan ja vahvistaa kaikkien nuorten yhdenvertaisia harrastusmahdollisuuksia.

6.4 Kulttuuripalvelut

Kunta koordinoi ja järjestää kulttuuritapahtumia, ylläpitää paikallista kulttuuriperintöä sekä tukee paikallisia kulttuuriyhdistyksiä ja taiteentekijöitä. Sotkamon kulttuuripalvelut luovat perustan kunnan elinvoimaiselle ja yhteisölliselle kulttuurielämälle. Toiminta perustuu kuntien kulttuuritoiminnasta annettuun lakiin, joka velvoittaa kunnan edistämään kulttuurin ja taiteen yhdenvertaista saatavuutta, kuntalaisten osallisuutta sekä paikallisen kulttuuriperinnön säilymistä. Kulttuuritoimi vastaa monipuolisen kulttuuritarjonnan järjestämisestä ja koordinoinnista, minkä lisäksi se luo edellytyksiä ammattimaiselle taiteelliselle työlle ja harrastusmahdollisuuksille koko kunnan alueella.

Kunnan järjestämä ja koordinoima kulttuuritoiminta pitää sisällään laajan valikoiman tapahtumia, mm. konsertteja, teatteriesityksiä sekä vaihtuvia näyttelyitä, jotka rikastuttavat niin asukkaiden kuin alueella vierailevien matkailijoiden arkea. Tämän ohella kulttuuripalvelut huolehtivat Sotkamon rikkaan paikallishistorian ja kulttuuriympäristön vaalimisesta ylläpitämällä ja kehittämällä kunnan museotoimintaa. Kunnan museoita on Tervajärven talomuseo ja Huovishuone sekä historiallinen pienoismalli Sotkamosta. Kulttuuriperinnön tunnetuksi tekeminen ja hyödyntäminen vahvistavat alueen paikallisidentiteettiä sekä lisäävät kunnan vetovoimaisuutta. Kulttuuriopetussuunnitelman (Kops) toteuttaminen ja kehittäminen yhteistyössä varhaiskasvatuksen, perusopetuksen ja lukion kanssa on tärkeä keskeinen osa lasten ja nuorten kulttuuritietoisuuden ja taiteen elämyksellisyyden kokemisessa.

Kulttuuritoiminta käsittää myös ystävyyskuntatoiminnan ja muun kansainvälisen yhteistyön ja toiminnan. Sotkamon kunnan ja saksalaisen Isny im Algaün välillä on ollut tiivistä kulttuurivaihtoa, harjoittelijavaihtoa ja tapaamisia erilaisissa yhteyksissä jo 30 vuoden ajan. Kansainväliseen toimintaan liittyvät myös monenlaiset hankkeet ja projektit, esim. Erasmus+ -vaihto, kansainväliset biisileirit jne.

Keskeinen osa kulttuuripalvelujen toimintatapaa on paikallisen kansalaistoiminnan ja taiteentekijöiden tukeminen. Kunta edistää yhteisöllisyyttä ja kulttuurialan monimuotoisuutta myöntämällä toiminta- ja kohdeavustuksia sotkamolaisille yhdistyksille, seuroille, vapaille taideryhmille, yksittäisille taiteilijoille ja muille taidetta ja kulttuuria edistäville toimijoille. Tiivis yhteistyö kolmannen sektorin, oppilaitosten, kirjaston ja muiden vapaa-aikapalvelujen kanssa varmistaa, että kulttuuri on helposti saavutettavissa oleva, hyvinvointia vahvistava osa kaikenikäisten kuntalaisten elämää.

6.4.1 Musiikkiopisto

Kuhmon musiikkiopiston Sotkamon toimipiste tarjoaa alueen lapsille ja nuorille tavoitteellista ja tasolta toiselle etenevää taiteen perusopetusta musiikin laajan oppimäärän mukaisesti. Musiikkiopisto toimii seudullisena oppilaitoksena, jonka Sotkamon toimipiste mahdollistaa laadukkaan ja pitkäjänteisen soiton opetuksen järjestämisen paikallisesti lähellä oppilaiden arkiympäristöä. Opetus noudattaa Opetushallituksen määrittelemiä taiteen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteita, ja sen tavoitteena on kehittää oppilaiden luovuutta, ilmaisutaitoja sekä antaa valmiuksia harrastuksen jatkamiseen tai alakohtaisiin ammatillisiin opintoihin.

Sotkamon toimipisteen opetusohjelmaan kuuluu musiikkikasvatuksen ryhmät (muskari) ja monipuolinen valikoima eri instrumenttien soitonopetusta. Yksilöopetuksen rinnalla toiminnan keskiössä ovat yhteissoitto erikokoisissa kokoonpanoissa ja orkestereissa sekä musiikin hahmotusaineiden opiskelu. Keskeinen osa opiskelua on esiintymisvarmuuden kartuttaminen, ja oppilaat pääsevät säännöllisesti esiintymään konserteissa, matalan kynnyksen oppilaskonserteissa sekä erilaisissa kunnan ja sidosryhmien järjestämissä tilaisuuksissa. Lisäksi musiikkiopisto tarjoaa kesäisin nuorille opinnoissaan jo edistyneille musiikin opiskelijoille mahdollisuuden hakeutua kesämuusikoksi; Sotkamon kunta on mahdollistanut seitsemälle nuorelle kesämuusikkopaikan kuukaudeksi jo useampana kesänä.

Musiikkiopiston Sotkamon toimipisteellä on tärkeä rooli kunnan kulttuurikasvatuksessa ja nuorten elämänhallinnan sekä yhteisöllisyyden tukemisessa. Musiikkiopistotoiminta on ostopalvelua Kuhmon kaupungilta.

6.5 Museopalvelut

Sotkamon museopalvelut muodostavat keskeisen osan kunnan kulttuuriperinnön tallentamisesta, tutkimisesta ja esittelemisestä. Toiminta pohjautuu kuntien kulttuuritoiminnasta annettuun lakiin, joka velvoittaa kunnat huolehtimaan paikallisen kulttuuriperinnön säilymisestä ja tekemään sitä tunnetuksi. Museopalvelut vahvistavat sotkamolaista identiteettiä ja paikallistuntemusta tarjoamalla kuntalaisille ja matkailijoille ikkunan alueen monivaiheiseen historiaan aina tervatalouden ja maatalousyhteiskunnan ajoista nykypäivään.

Kunnan omistama Tervajärven talomuseo sijaitsee Sumsalla, n. 25 kilometrin päässä Sotkamon keskustasta ja edustaa maaseutuperinnettä. Museo koostuu vanhasta päärakennuksesta, kahdesta aitasta ja luhdista, joiden sisustus kuvaa elämää 1950-luvulla. Museo on avoinna kesäisin.

Kirjailija Veikko Huovisen elämäntyötä ja perintöä esitellään kunnan toisessa museossa, Huovishuoneella, joka sijaitsee keskustan tuntumassa, historiallisessa Niemelän talossa. Se on auki kesäisin ja sitä voidaan esitellä myös muuna aikana ryhmille. Kirjailijan perintöä vaalii Veikko Huovinen –seura, joka tekee tunnetuksi kirjailijan elämää, työtä ja teoksia.

Sotkamon kirkonkylän historiallinen pienoismalli on vuodelta 1939 ja se on nähtävillä K-Supermarketin yläkerrassa. Se tarjoaa yksityiskohtaisen katsauksen Sotkamon historialliseen keskustaan ja elämään 1930-luvun lopussa.

Sotkamo-seura ry:n omistama ja huolehtima Sotkamon makasiinimuseo, sijaitsee keskustan tuntumassa koostuen kahdesta eri makasiinista. Sen kokoelmat ja näyttelyt ilmentävät alueen arjen

historiaa, elinkeinoja ja perinteistä esineistöä. Seura järjestää monenlaisia tapahtumia museolla ja huolehtii kunnan kulttuuriopetussuunnitelman perinnekulttuurin osiosta.

Nämä historialliset miljööt toimivat arvokkaina elämyksellisinä oppimisympäristöinä sekä kiinnostavina käyntikohteina kulttuurimatkailijoille.

Museopalvelut tekevät tiivistä yhteistyötä paikallisten kotiseutujärjestöjen, koulujen ja muiden vapaa-aikapalvelujen kanssa elävöittääkseen historiaa ja tuodakseen sen osaksi nykypäivän arkea. Opastettujen kierrosten, kesänäyttelyiden ja teematapahtumien kautta kunta varmistaa kulttuuriperinnön saavutettavuuden ja elävyyden eri ikäryhmille. Paikallishistorian vaaliminen ja esillä pitäminen tukevat osaltaan Sotkamon vetovoimaisuutta, vahvistavat yhteisöllisyyttä ja varmistavat, että kunnan arvokas menneisyys säilyy osana sen nykyaikaista identiteettiä.

6.6 Kansalaisopisto

Sotkamon kansalaisopisto on vapaan sivistystyön oppilaitos, jota ohjaa Laki vapaasta sivistystyöstä, Laki Taiteen perusopetuksesta ja Liikuntalaki. Opisto toimii neljän kunnan alueella Kainuussa: Sotkamossa, Kuhmossa, Paltamossa ja Ristijärvellä. Tämä neljän kunnan muodostama alueellinen toimintamalli takaa laadukkaat sivistyspalvelut laajalla maantieteellisellä alueella Kainuussa ja varmistaa, että myös pienempien taajamien ja sivukylien asukkaat pääsevät osallisiksi monipuolisesta opintotarjonnasta. Opiston kurssivalikoima kattaa laajan kirjon eri ainealoja vapaan sivistystyön kursseina, joihin kuuluvat muun muassa kädentaito-, kieli-, kuvataide-, musiikki- ja tietotekniikkaopinnot sekä terveyttä edistävä liikunta. Näiden lisäksi opisto tarjoaa taiteen perusopetusta, opintopistekursseja sekä maahanmuuttajille suunnattuja yhteiskuntaorientaation ja suomen kielen koulutuksia sekä kotokoulutusta.

Opetusta järjestetään kunkin neljän paikkakunnan keskustaajamissa, eri kyläkeskuksissa sekä enenevissä määrin myös etä- ja verkko-opetuksena. Laaja neljän paikkakunnan verkosto mahdollistaa opetusresurssien ja asiantuntemuksen joustavan ja tehokkaan hyödyntämisen, mikä rikastuttaa kaikkien mukana olevien kuntien kurssitarjontaa ja tekee mahdolliseksi myös erikoiskurssien järjestämisen taloudellisesti kestävällä tavalla. Vuodesta 2027 on mahdollista suorittaa myös Kapos-merkkejä (Kansalliset osaamismerkit). Kansalaisopisto voi räätälöidä maksupalvelukursseja ja koulutuksia yrityksille, yksityisille henkilöille, seuroille ja yhdistyksille. Sotkamon kunnan liikuntatoimen ohjaus- ja kurssitoiminta aloitti osana kansalaisopistoa vuoden 2020 alusta alkaen.

Toiminta, kurssit ja tapahtumat ovat avoimia, helposti saavutettavia, laaja-alaisia, monitaiteellisia ja useita ainealueita edustavia. Kurssitoiminta edistää uuden oppimista, itsensä kehittämistä, sosiaalista vuorovaikutusta sekä fyysistä ja psyykkistä hyvinvointia. Kansalaisopisto on myös kulttuuritoimija ja järjestää mm. näyttelyitä, tanssi- ja musiikkitapahtumia, näytelmiä, lasten tapahtumia jne. itsenäisesti ja vapaa-aikapalveluiden osana.

Elinikäisen oppimisen ja taitojen kehittämisen lisäksi opistolla on suuri merkitys alueelliselle yhteisöllisyydelle sekä kuntalaisten henkiselle ja fyysiselle hyvinvoinnille. Kurssit toimivat tärkeinä sosiaalisina kohtaamispaikkoina, jotka ennaltaehkäisevät yksinäisyyttä ja vahvistavat osallisuutta kaikissa neljässä toimintakunnassa. Vaikka kansalaisopistotoiminnan ylläpitäminen on kunnalle ei-lakisääteinen eli vapaaehtoinen tehtävä, se muodostaa keskeisen ja kustannustehokkaan osan kuntien ennaltaehkäisevää hyvinvointi-, terveys- ja elinvoimatyötä.

7 KIINTEISTÖT

Koulu- ja varhaiskasvatuksen kiinteistöjen rakentamiseen ja perusparantamiseen liittyy paljon määräyksiä ja sääntelyjä, jotka on otettava huomioon hankkeita edistettäessä. Käytännössä edellä mainittua rakentamista, perusparantamista ja suunnittelua ohjaavat Suomen rakentamismääräyskokoelma sekä maaliskuussa 2026 voimaan tulleen rakentamislain asettamat olennaiset tekniset vaatimukset. Koska kyseessä on julkiset rakennukset, jossa oleskelee suuria määriä lapsia ja nuoria, vaatimustaso on monilta osin tavallista toimitilarakentamista tiukempi.

Keskeiset rakennustekniset vaatimukset voidaan jakaa kuuteen pääalueeseen:

1. Terveellisyys ja sisäilmasto

Koulu- ja varhaiskasvatuksen rakennuksilta edellytetään erityisen korkealaatuista ja toimintavarmaa ilmanvaihtoteknistä suunnittelua ja toteutusta.

- Ilmanvaihto: Ilmanvaihtojärjestelmän on kyettävä poistamaan tehokkaasti epäpuhtaudet ja tuottamaan riittävästi raikasta ilmaa vaihtelevilla kuormituksilla (luokkien täyttymisen ja tyhjenemisen mukaan).
- Materiaalien päästöt: Sisätiloissa käytettävien materiaalien on oltava mahdollisimman vähäpäästöisiä, ja suunnittelussa suositaan M1-luokiteltuja materiaaleja.
- Kosteustekninen toimivuus: Rakenteiden on kestettävä Suomen ilmaston rasitukset (kosteus, lumi, pakkaset) ilman mikrobivaurioiden riskiä. Työmaavaiheelta vaaditaan tiukkaa kosteudenhallintaa (esim. Kuivaketju10-toimintamallia).

2. Paloturvallisuus (P1- tai P2-paloluokka)

Koulut kuuluvat yleensä vaativampiin paloluokkiin, mikä vaikuttaa runkoratkaisujen ja pintamateriaalien valintaan.

- Poistumistiet: Poistumisreittien on oltava riittävän leveitä, selkeitä ja mitoitettuja siten, että suuri määrä oppilaita pääsee poistumaan rakennuksesta erittäin nopeasti.
- Turvajärjestelmät: Rakennukseen vaaditaan automaattinen paloilmoitinjärjestelmä ja usein myös automaattinen sammutuslaitteisto (sprinklerijärjestelmä).
- Osastointi: Rakennus on jaettava palo-osastoihin (esim. kerrosten, käyttötarkoituksien ja palo-ovien avulla) palon leviämisen estämiseksi.

3. Esteettömyys ja käyttöturvallisuus

Koulun on oltava tasavertaisesti saavutettavissa kaikille käyttäjäryhmille.

- Esteetön kulku: Sisäänkäyntien, kulkureittien, kynnysten ja hissien on sovittava pyörätuolilla tai muilla apuvälineillä liikkuville. WC- ja pesutiloista osan on oltava esteettömiä.
- Yksityiskohtien turvallisuus: Kalusteiden ja naulakoiden on oltava lujasti kiinnitettyjä kaatumisvaaran estämiseksi. Lasi- ja ikkunapintojen tulee olla turvalasia alueilla, joissa on törmäysvaara.

- Liikenneturvallisuus: Koulun tonttijärjestelyissä (saattoliikenne, pyörätiet, huoltoajot) kevyen liikenteen väylät on erotettava moottoriajoneuvoista.

4. Akustiikka ja ääniolosuhteet

Opetustilojen äänimaailman hallinta on kriittistä oppimisen ja työrauhan kannalta.

- Äänieristys**:** Luokkahuoneiden välisten seinien ja välipohjien on eristettävä puheääntä ja askeläänt tehokkaasti.
- Jälkikaiunta-aika: Tilojen pintamateriaaleilta (katot, seinäkkeet) vaaditaan korkeaa äänenvaimennuskykyä (akustiset levyt), jotta puheesta saa selvän ilman häiritsevää kaikua.

5. Energiatehokkuus ja elinkaarivaatimukset

Kiinteistöjen ylläpidossa ja perusparannuksessa on keskeistä rakennusten energiatehokkuusdirektiivin (EPBD) (EU 2024/1275) mukanaan tuomat vaatimukset energiatehokkuuden parantamisesta ja uusiutuvan energian käytöstä. Käytännössä tämä tarkoittaa kiinteistöissä investointeja uusiutuvan energian tuotantoon ja rakennusten energiatehokkuuden parantamiseen. Uusituvan energiantuotannon investoinnit ovat käytännössä aurinkoenergiajärjestelmiä sähköntuotantoon sekä maalämmön hyödyntämistä kiinteistöjen lämmityksessä/viilennyksessä. Energiatehokkuuden parantamisessa investoinnit kohdistuvat käytännössä nykyaikaiseen rakennusautomaatiojärjestelmää, ilmanvaihtokoneisiin ja valaistukseen. Joissakin tapauksissa myös lisälämmöneristys on järkevä vaihtoehto energiatehokkuuden parantamiseen.

Uudet julkiset rakennukset on suunniteltava lähes nollaenergiarakennuksiksi.

- Uusiutuva energia: Suunnittelussa hyödynnetään usein maalämpöä, aurinkopaneeleita ja lämmöntalteenottoa ilmanvaihdossa.
- Pitkäikäisyys ja muuntojoustavuus: Rakenteiden ja tilajärjestelyiden on oltava sellaisia, että tiloja voidaan helposti muuttaa (esim. siirtoseinillä) oppilasmäärien ja pedagogisten tarpeiden muuttuessa vuosikymmenten aikana.

6. Tilojen ja kalusteiden mitoitus

Mitoituksessa hyödynnetään yleisesti Rakennustiedon ohjekortteja, joissa määritellään neliö- ja kuutiotilavuusvaatimukset oppilasta kohden huomioiden opetuksen toiminnallisuus ja turvallisuus.

7.1 Kiinteistöjen ylläpito

Pitkällä tähtäimellä kiinteistöjenylläpitoa suunnitellessa voidaan pitää nyrkkisääntönä, että peruskorjaus tulee ajankohtaiseksi noin 25 vuoden kohdalla, tässä kohden monet talotekniset järjestelmät ja tekniset laitteet ovat laskennallisen käyttöikänsä päässä. Perusparannus puolestaan tulee ajankohtaiseksi noin 50 vuoden kohdalla, jolloin myös talotekniset järjestelmät ja tekniset laitteet päivitetään ominaisuuksiltaan vastaamaan sen hetkisiä vaatimuksia. Mahdollinen peruskorjauksen tekemättä jättäminen tai siirtäminen pitkälle tulevaisuuteen kasvattaa kiinteistön korjausvelkaa, joka tarpeeksi suureksi kasvaessa johtaa yleensä siihen, että ainut taloudellisesti järkevä vaihtoehto on uudisrakentaminen.

Hankkeita suunnitellessa voidaan karkeana kustannusarviona pitää noin 1500 €/m^2 peruskorjaamiselle ja perusparantamiselle noin 2000 €/m^2. Sotkamon kunnan uudishankkeissa toteutuneet kustannukset ovat olleet keskimäärin noin 2500–3000 €/m^2 riippuen siitä kuinka paljon erityistila tarpeita on ollut. Vanhojen kiinteistöjen kunnostamisessa usein haasteeksi tai jopa esteeksi nousee sen hetkisten rakennus- ja energiamääräysten täyttäminen.

Esimerkiksi nykyaikaisille ilmanvaihtokoneille ei teknisissä tiloissa ole riittävästi tilaa, jolloin niitä joudutaan suurentamaan, mikä tarkoittaa huomattavaa kustannusten nousua. Myös ilmanvaihtokanavien reititykset tuovat haasteita tai niitä ei käytännössä voida toteuttaa. Vanhoissa rakennuksissa alun perin painovoimaiseksi suunnitellun ilmanvaihdon muuttaminen koneelliseksi vaatii myös rakenteiden kunnollista tiivistämistä, koska muuten rakenteista voi kulkeutua epäpuhtauksia huoneilmaan.

Määräysten mukaisen esteettömyyden toteuttaminen on myös vanhoissa kiinteistöissä monesti hyvin haastavaa. Esimerkiksi kulkureittien/aukkojen riittävät leveys ja riittävän isot WC-tilat vaativat rakenteellisia muutoksi. Monikerroksisissa rakennuksissa liikkuminen kerrosten välillä tarkoittaa käytännössä hissin rakentamista. Riittävän suurelle hissille ei yleensä rakennuksen sisällä ole tilaa, joten ulkopuolinen hissiratkaisu jää ainoaksi vaihtoehdoksi, jolla on myös huomattava kustannuksia nostava vaikutus.

Määräysten mukaisten sisäilmaolosuhteiden luominen voi myös osoittautua vanhoissa kiinteistöissä hyvin haasteelliseksi tai joissain tapauksissa niitä ei välttämättä pystytä toteuttamaan. Joskus sisäilma olosuhteiden haasteet ovat rakennuksen perusrakenteista johtuvaa ja niiden korjaaminen kaikilta osin voi olla mahdotonta. Erityisesti 1960–1980 luvulla rakennettujen kiinteistöjen teknisiä ratkaisuja voidaan pitää tämän päivän tiedon valossa riskirakenteina. Tyypillinen ratkaisu on maanvarainen teräsbetonilaatta, jonka alla ei ole kosteuden nousua estävää kapilaarikatkoa. Toinen tuon aikakauden riskirakenne on niin kutsuttu ”valesokkeli”. Molemmissa tapauksissa maaperässä oleva kosteus on voinut päästä vuosien saatossa rakenteisiin ja eloperäisten aineiden kanssa muodostaa mikrobeille otolliset olosuhteet. Ilmanvaihdon tehostamisella puolestaan näitä mahdollisesti rakenteissa olevia mikrobeja voi kulkeutua huoneilmaan ja aiheuttaa sisäilmaolosuhteiden heikentymisen.

Kiinteistöjen korjaus tarvetta määrittäessä voidaan käyttää virallista Rakennustiedon (RT 103098) mukaista kuntoluokitusasteikkoa. Asteikko on 1–5 jossa 5 tarkoittaa uuttaa tai uutta vastaavaa ja puolestaan 1 vaatii välitöntä korjaamista tai kokonaan uusimista

Kuntoluokka	Kuntoluokan kuvaus
1	heikko, korvataan 1-5 vuoden kuluessa
2	välttävä, peruskorjaustarve 1-5 vuoden kuluessa
3	tyydyttävä, huoltokorjaus 1-5 vuoden kuluessa tai peruskorjaus 5-10 vuoden kuluessa
4	hyvä, kevyitä huotokorjauksia 5-10 vuoden kuluessa
5	uusi, ei toimenpiteitä seuraavan 10 vuoden aikana

7.1 Varhaiskasvatuksen kiinteistöt

FCG:n vuonna 2025 tekemässä kouluverkko selvityksessä varhaiskasvatuksen kiinteistöt on arvioitu alla olevan taulukon mukaisesti

Päiväkotirakennus	Yleinen kunto	Pinnat	Keittiö	Keittiön laitteet	Lämmitys	Ilmanvaihto	Katto	LVISA	Piha-alue	Toiminnallisuus
Satuvakka	4	4	3	3	2 ja 4	4	4	4	4	3
Tiilikangas	2 ja 4	2 ja 4	3	3	4	3	4	3 ja 4	5	2
Kontinjoki	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5
Leivola (F) Käpymetsä	4	3	3	3	2	4	4	3	4	2
Leivola E (Kasper ja Kaapo)	1	1			2	2	1	2	3	2
Leivola	3	3	3	3	2	2	5	2	4	2

7.1.1 Kontinjoki

Kontinjoen päiväkoti on valmistunut 2024, joten siellä ei ole merkittäviä korjaustarpeita lähitulevaisuudessa. Rakennus on rakennettu voimassa olevien määräysten mukaisesti, jolloin toiminnalliset edellytykset ovat rakennuksessa erinomaiset. Kohteen tasearvo 1.10.2026 mukaisesti on noin 3,55 milj. €.

7.1.2 Käpymetsä

Rakennus on alun perin valmistunut vuonna 1986 silloisen metsäoppilaitoksen asuntolakäyttöön. Rakennuksen käyttötarkoitus muutettiin päiväkodiksi vuonna 2016, jolloin kohteessa toteutettiin samalla laaja peruskorjaus sekä uusittiin vesikate. Peruskorjaus toteutettiin Kuntarahoituksen leasing-mallilla, joten kohde ei ole kunnan taseessa.

Seuraavan viiden vuoden aikana merkittävimmät investoinnit kohdistuvat lämmönvaihtimen uusimiseen tai lämmitysjärjestelmän muuttamiseen nykyisestä ratkaisusta, joka on yhteinen kolmen muun rakennuksen kanssa. Lisäksi suunniteltuihin toimenpiteisiin kuuluvat julkisivun huoltomaalaus sekä valaistuksen uusiminen LED-tekniikkaan.

Seuraavien 5–10 vuoden välisellä tarkastelujaksolla merkittävimmät investointitarpeet liittyvät rakennusautomaatiojärjestelmän päivittämiseen sekä uusiutuvan energiantuotannon lisäämisen tarkasteluun ja mahdolliseen toteuttamiseen.

7.1.3 Leivola

Päiväkoti toimii samassa kiinteistössä Leivolan koulun kanssa.

7.1.4 Tiilikangas

Alkuperäinen osa on valmistunut vuonna 1989 ja laajennusosa vuonna 2012. Laajennusosan rakentamisen yhteydessä alkuperäiseen rakennusosaan uusittiin vesikate sekä ilmanvaihtokoneet.

Seuraavan viiden vuoden aikana merkittävimmät investoinnit kohdistuvat pihavaraston kunnostamiseen sekä valaistuksen uusimiseen LED-tekniikkaan. Viiden ja kymmenen vuoden välisellä tarkastelujaksolla ajankohtaiseksi tulevat alkuperäisen rakennusosan laajempi perusparannus sekä laajennusosan kevyt peruskorjaus.

Kohteen tasearvo 1.10.2026 mukaisesti on noin 934 000 €.

7.1.5 Satuvakka

Päiväkodin alkuperäinen osa on valmistunut vuonna 1989. Rakennusta on laajennettu vuonna 2004 valmistuneella uudisrakennuksella sekä vuonna 2014 päiväkotikäyttöön muutetulla entisellä kirjasto-osalla, joka on alun perin valmistunut vuonna 1987.

Seuraavan viiden vuoden aikana merkittävimmät investoinnit kohdistuvat julkisivujen korjaus- ja huoltomaalaustöihin sekä valaistuksen uusimiseen LED-tekniikkaan. Viiden ja kymmenen vuoden välisellä tarkastelujaksolla ajankohtaiseksi tulee päiväkotikiinteistön laajempi perusparannus tai peruskorjaus.

Kohteen tasearvo 1.10.2026 mukaisesti on noin 471 000 €.

7.2 Perusopetuksen kiinteistöt

FCG vuonna 2025 tekemässä kouluverkko selvityksessä perusopetuksen kiinteistöt on arvioitu alla olevan taulukon mukaisesti.

Koulu	Yleinen kunto	Pinnat	Keittiö	Keittiön laitteet	Lämmitys	Ilmanvaihto	Katto	LVISA	Piha-alue	Toiminnallisuus
Kontinjoki	3	3	5	5	4	1	3	2	4	2
Leivola	3	3	3	3	2	2	5	2	4	3
Pohjavaara	2	2	3	3	1	1	1	2	4	3
Naapurivaara	3	3	3	3	1	2	2	2	4	3
Salmela puukoulu	4	4			2	2	1	3	4	2
Salmela	2	2	3	4	5	2	1	1	4	2
Vuokatti puukoulu	4	4			4	4	4	4	4	4
Vuokatti tiilikoulu	3	4	4	4	1	4	3	3	4	4
Vuokatti kivikoulu	1	1			1	1	1	1	4	1
Tenetti	5	4	5	5	5	5	5	5	5	5
Lukio vanhpuoli	4	3	5	5	5	3	4	4	5	2
Lukio/Kirjasto	5	5			5	5	5	5	5	5

7.2.1 Kontinjoki

Koulurakennus on valmistunut vuonna 1953 ja liikuntasali vuonna 1992. Kiinteistön lämmitysjärjestelmä on uusittu öljylämmityksestä maalämpöön, mikä on parantanut rakennuksen energiatehokkuutta. Seuraavan viiden vuoden aikana merkittävin investointi on koulurakennuksen ja liikuntasalin valaistuksen uusiminen LED-tekniikalle.

Lisäksi 5–10 vuoden välisellä tarkastelujaksolla ajankohtaiseksi tulee koulurakennuksen ja liikuntasalin peruskorjaus. Rakennusten LVIAS-järjestelmät ovat pääosin alkuperäisiä, ja niiden laskennallinen tekninen käyttöikä on pääosin saavutettu, mikä tulee huomioida tulevien peruskorjausten yhteydessä.

Kohteen tasearvo 1.10.2026 mukaisesti on noin 132 000 €.

7.2.2 Leivola

Leivolan koulu on valmistunut vuonna 1986, ja rakennus on alun perin toiminut metsäoppilaitoksena. Käyttötarkoituksen muutos koulu- ja päiväkotikäyttöön toteutettiin vuonna 2006, jolloin rakennuksessa tehtiin laajoja tilamuutoksia. Merkittävimpiä toteutettuja korjauksia ovat vesikaton uusiminen vuonna 2019 sekä käyttövesiputkiston uusiminen vuonna 2026.

Seuraavan 5 vuoden aikana merkittävin investointi on rakennuksien osittainen peruskorjaus (teknisen kuntoarvion perusteella). Peruskorjaus sisältää muun muassa ilmanvaihdon päivittämisen, liikuntasalin ja märkätilojen uudistamisen. Mikäli peruskorjaus toteutetaan suunnitellussa aikataulussa ja laajuudessa ei 5–10 väliselle tarkastelujaksolle aikana ole merkittäviä investointitarpeita.

Kohteen tasearvo 1.10.2026 mukaisesti on noin 646 000 €.

7.2.3 Naapurivaara

Koulurakennus on valmistunut vuonna 1957 ja liikuntasali vuonna 1995. Seuraavan viiden vuoden aikana merkittävimmät investoinnit kohdistuvat valaistuksen uusimiseen LED-tekniikalle, nykyisen öljylämmitysjärjestelmän korvaamiseen uudella lämmitysratkaisulla sekä rakennusten peruskorjaukseen.

Seuraavien 5–10 vuoden välisellä tarkastelujaksolla merkittävin investointitarve on vesikaton uusiminen, mutta tämä voidaan toteuttaa myös rakennusten peruskorjauksen yhteydessä.

Kohteen tasearvo 1.10.2026 mukaisesti on noin 55 000 €.

7.2.4 Pohjavaara

Vanha koulurakennus on valmistunut vuonna 1907, uudempi koulurakennus vuonna 1957 ja liikuntasali vuonna 1993. Koulukokonaisuus koostuu siten eri ikäisistä rakennuksista, joiden tekninen kunto ja korjaustarpeet vaihtelevat rakennuskohtaisesti.

Seuraavan viiden vuoden aikana merkittävimmät investoinnit kohdistuvat valaistuksen uusimiseen LED-tekniikkaan, nykyisen öljylämmitysjärjestelmän korvaamiseen uudella lämmitysratkaisulla sekä uudemman koulurakennuksen julkisivun kunnostamiseen ja vesikatteen uusimiseen. Lisäksi kaikkien kolmen rakennuksen peruskorjaukset tulevat ajankohtaiseksi tällä tarkastelujaksolla. Mikäli peruskorjaukset toteutetaan suunnitelman mukaisesti ei 5–10 vuoden välisellä tarkastelujaksolla ole merkittäviä investointitarpeita.

Kohteen tasearvo 1.10.2026 mukaisesti on noin 62 000 €.

7.2.5 Salmela

Koulurakennus on valmistunut vuonna 1952, ja sitä on laajennettu vuonna 1992. Laajennuksen yhteydessä myös alkuperäiseen rakennusosaan tehtiin pintapuolisia kunnostustöitä. Lisäksi koulukokonaisuuteen kuuluu vuonna 1928 valmistunut puukoulu, joka on peruskorjattu vuonna 2008.

Seuraavan viiden vuoden aikana merkittävimmät investoinnit kohdistuvat puukoulun valaistuksen uusimiseen LED-tekniikalle. Varsinaisen koulurakennuksen osalta tarkastelujaksolla keskeisin hanke on joko rakennuksen kokonaisvaltainen perusparantaminen sisä- ja ulkopuolisine korjaustoimenpiteineen tai nykyisten tilojen korvaaminen uudisrakennuksella.

Viiden ja kymmenen vuoden välisellä tarkastelujaksolla puukoulun merkittävimmät investointitarpeet ovat vesikatteen uusiminen sekä yläpohjan lisälämmöneristyksen toteuttaminen energiatehokkuuden parantamiseksi.

Salmelan koulun tasearvo 1.10.2026 mukaisesti on 82 000 €. Puukoulun osalta tasearvo on noin 330 000 €.

7.2.6 Vuokatti

Vuokatin koulukokonaisuus muodostuu kolmesta koulurakennuksesta sekä koulun liikuntasalina toimivasta Vuokatin urheilutalosta. Kivikoulu on valmistunut vuonna 1957, tiilikoulu vuonna 1987 ja

puukoulu vuonna 2013. Tiilikoulussa on toteutettu tilamuutoksia vuosina 2011 ja 2019. Vuokatin urheilutalo on valmistunut vuonna 2014.

Seuraavan viiden vuoden aikana merkittävimmät investoinnit kohdistuvat kivikoulun purkamiseen sekä uusien kovien materiaalien työtilojen rakentamiseen. Puukoulussa keskeisiä toimenpiteitä ovat valaistuksen uusiminen LED-tekniikalle sekä rakennuksen huoltomaalaus. Tiilikoulun osalta toteutetaan teknisen kuntoarvion perusteella tarvittavat peruskorjaustoimenpiteet. Vuokatin urheilutalolla merkittävin investointi on näyttämön uusiminen.

Viiden ja kymmenen vuoden väliselle tarkastelujaksolle ei tällä hetkellä ole tiedossa merkittäviä investointitarpeita.

Kohteen tasearvo 1.10.2026 mukaisesti on noin 2,75 milj. € kaikki rakennusosat mukaan lukien.

7.2.7 Tenetti

Uusi yläkoulu on valmistunut 2024 ja merkittäviä korjausinvestointeja ei seuraavaan 10 vuoteen ole suunnitteilla. Kohteen tasearvo 1.10.2026 mukaisesti on noin 17,36 milj. €.

7.3 Lukion kiinteistö

Uusi lukio-kirjasto on valmistunut vuonna 2024. Lukion U-osa (Ruokala- ja liikuntasalirakennus) on valmistunut vuonna 2002, ja se on peruskorjattu vuonna, jolloin muun muassa päivitettiin liikuntasalin ilmanvaihtokone, tehtiin tilamuutoksia, uusittiin pintamateriaaleja. Lisäksi uudistettiin keittiön ja ruokalan laitteita ja kalusteita. Koulukokonaisuuteen kuuluu vuonna 1961 valmistunut B-osa, joka on peruskorjattu vuonna 2002.

Seuraavan viiden vuoden aikana ei ole tiedossa merkittäviä investointitarpeita, sillä rakennuskokonaisuuden keskeiset tilat ovat uusia tai hiljattain peruskorjattuja.

Seuraavien 5–10 vuoden välisellä tarkastelujaksolla merkittävimmät investointitarpeet kohdistuvat B-siiven valaistuksen uusimiseen LED-tekniikkaan.

Kohteen tasearvo 1.10.2026 mukaisesti on noin 14,30 milj. € kaikki rakennusosat mukaan lukien.

7.4 Vapaa-aikapalveluiden kiinteistöt

7.4.1 Asema 13

Rakennus on valmistunut vuonna 1962 alun perin paloasemaksi. Rakennus muutettiin vuonna 2011 nuoriso-, kokous- ja liikuntatilakäyttöön, jolloin tiloihin tehtiin käyttötarkoituksen edellyttämät muutostyöt. Rakennus on nykyisin aktiivisessa käytössä, erityisesti liikuntasalin osalta.

Seuraavan viiden vuoden aikana rakennuksen osalta tulee arvioida toiminnan pitkän aikavälin tilaratkaisuja. Kiinteistössä on havaittu sisäilmaolosuhteisiin liittyviä haasteita, joiden poistamista ei voida varmuudella taata edes laajamittaisilla peruskorjaustoimenpiteillä. Tämän vuoksi merkittävien korjausinvestointien tarkoituksenmukaisuus tulee arvioida suhteessa rakennuksen tulevaan käyttöön.

Viiden ja kymmenen vuoden välisellä tarkastelujaksolla rakennuksessa toimivien palveluiden ja toimintojen sijoittamista mahdollisesti toteutettaviin uudisrakennuksiin tulee tarkastella osana hankesuunnittelua ja palveluverkon kehittämistä.

7.4.2 Uimahalli

Rakennus on valmistunut vuonna 1989. Rakennuksen pesu- ja pukuhuonetilat on kunnostettu vuonna 2020.

Seuraavan viiden vuoden aikana merkittävin investointitarve on uimahallin laaja perusparannus. Rakennuksen ilmanvaihtojärjestelmä, valaistus sekä allastekniikka ja -osasto ovat saavuttamassa tai saavuttaneet teknisen käyttöikänsä päätepisteen, minkä vuoksi niiden uusiminen on ajankohtaista. Laajan peruskorjauksen toteuttaminen edellyttää kuitenkin nykyisten betonirakenteiden kunnon tarkempaa selvittämistä.

7.4.3 Mustolan yleisurheilukenttä

Yleisurheilukenttä on valmistunut syksyllä 2025 ja kokonaisuutta täydentää keväällä 2026 käyttöönotettu huoltorakennus, jossa sijaitsevat WC-, pukuhuone- ja varastotilat. Merkittäviä korjausinvestointeja ei seuraavalle 10 vuodelle ole suunnitelmissa.

7.4.4 Aatos

Vuonna 1924 valmistunut hirsirakennus, joka on toiminut historiansa aikana muun muassa pappilana ja nimismiehen talona. Sotkamon kunnan omistuksessa rakennus on ollut vuodesta 1988, josta saakka se on toiminut kulttuurin ja oppimisen keskuksena. Rakennuksen vesikatto uusittiin vuonna 2021 ja laajamittainen peruskorjaus valmistui keväällä 2025. Lähitulevaisuudessa rakennukseen ei kohdistu merkittäviä korjausinvestointitarpeita.

7.4.5 Niemelä

1800-luvun lopulla valmistunut historiallisesti merkittävä ja suojeltu rakennus, joka on toiminut monenlaisessa käytössä. Seuraavan 5 vuoden aikana rakennukseen tulisi toteuttaa laajamittainen peruskorjaus, jonka yhteydessä rakennuksen vesikatto, julkisivu sekä sisätilat tulisi saneerata kokonaisvaltaisesti.

8 PEDAGOGISET TAVOITTEET VUOTEEN 2037

8.1 Laatukriteerit

8.1.1. Varhaiskasvatuksen laatukriteerit

Varhaiskasvatuksen laatu muodostuu toisiinsa kytkeytyvistä rakennetekijöistä, prosessitekijöistä sekä johtamisen ja kehittämisen kokonaisuudesta. Laadun arviointi perustuu näiden osa-alueiden ilmentymiseen päivittäisessä toiminnassa ja organisoinnissa. (Varhaiskasvatuksen laadun arvioinnin perusteet ja suositukset. Julkaisut 2018:23.)

Rakennetekijät luovat toiminnalliset ja organisatoriset puitteet laadukkaalle varhaiskasvatukselle. Keskeisimpiä rakenneindikaattoreita ovat henkilöstön koulutus- ja osaamisrakenne, laissa määriteltyjen kasvattaja-lapsimitoitusten toteutuminen sekä tarkoituksenmukaiset ryhmäkoot. Lisäksi rakenteelliseen laatuun kuuluvat turvalliset, esteettömät ja oppimista tukevat fyysiset oppimisympäristöt sekä riittävät pedagogiset välineet ja resurssit. (Varhaiskasvatuksen laadun arvioinnin perusteet ja suositukset. Julkaisut 2018:23.)

Prosessitekijät kuvaavat varhaiskasvatuksen arjen toiminnan laatua ja lapsen toteutuvaa kokemusta. Prosessilaadun ydintä on kasvattajien ja lasten välinen lämmin, hyväksyvä ja vuorovaikutteinen suhde. Prosessi-indikaattoreihin kuuluvat suunnitelmallisen ja tavoitteellisen pedagogiikan toteuttaminen, leikin ja vertaissuhteiden vahvistaminen sekä lapsen osallisuuden turvaaminen toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa. Oleellinen osa prosessilaatua on myös toimiva, luottamuksellinen kasvatusyhteistyö huoltajien kanssa. (Varhaiskasvatuksen laadun arvioinnin perusteet ja suositukset. Julkaisut 2018:23.)

Johtajuus ja toiminnan kehittäminen muodostavat laadunhallinnan perustan. Pedagoginen johtajuus ohjaa yksikön toimintakulttuuria, arvoja ja pedagogisten tavoitteiden toteutumista. Laadun ylläpitäminen edellyttää säännöllistä ja järjestelmällistä itsearviointia, toiminnan arviointia suhteessa valtakunnallisiin perusteisiin sekä kerätyn arviointitiedon hyödyntämistä kehittämistyössä. (Varhaiskasvatuksen laadun arvioinnin perusteet ja suositukset. Julkaisut 2018:23.)

Kuva 5. Varhaiskasvatuksen laatuindikaattorit vuonna 2018 Karvin julkaiseman varhaiskasvatuksen laadun arvioinnin perusteet ja suositukset -asiakirjan mukaisesti.

Varhaiskasvatusta ohjaava lainsäädäntö Lainsäädäntö luo selkeän pohjan varhaiskasvatuksen järjestämiselle, toteuttamiselle ja kehittämiselle. Normiohjaus asettaa velvoittavat raamit, henkilöstön kelpoisuusvaatimukset sekä tutkimustietoon perustuvat suhdeluvut ja ryhmäkoot.

Varhaiskasvatuksen riittävyys, saatavuus, saavutettavuus ja inklusiivisuus Kaikilla lapsilla on yhdenvertainen oikeus laadukkaisiin varhaiskasvatuspalveluihin taustastaan riippumatta. Inklusiivisuus toteutuu siten, että lapsen tarvitsema yksilöllinen oppimisen ja kehityksen tuki tuodaan suoraan hänen omaan oppimisympäristöönsä.

Varhaiskasvatusta ohjaava opetussuunnitelma Valtakunnallinen varhaiskasvatussuunnitelma ja sen paikalliset täydennykset ohjaavat yhteistä tavoitteenasettelua ja arjen pedagogiikkaa. Opetussuunnitelma toimii henkilöstön työvälineenä, joka turvaa lasten kokonaisvaltaisen kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin.

Henkilöstön perus- ja täydennyskoulutus sekä osaamisen kehittäminen Laadukas toiminta edellyttää henkilöstön ammattitaitoa ja sen jatkuvaa ylläpitämistä. Täydennyskoulutus ja osaamisen kehittäminen ovat suunnitelmallisia sekä perustuvat todennettuihin ammatillisiin tarpeisiin.

Huoltajille suunnattu varhaiskasvatusta koskeva ohjaus ja neuvonta Huoltajille tarjotaan selkeää ja kattavaa tietoa varhaiskasvatuksen eri toimintamuodoista ja niiden ominaispiirteistä. Neuvonnalla

varmistetaan kaikkien lasten tasa-arvoinen mahdollisuus osallistua varhaiskasvatukseen lapsen edun mukaisesti.

Varhaiskasvatuspalvelujen ohjaus, neuvonta ja valvonta Säännöllinen ja kattava ohjaus sekä valvonta koskevat sekä julkisia että yksityisiä palveluntuottajia. Valvonnalla ja selkeillä vastuunjaoilla varmistetaan, että kaikki yksiköt täyttävät lakisääteiset ja laadulliset tavoitteet.

Yhtenäinen koulutus- ja kasvatusjärjestelmä ja siirtymät Kasvatus- ja koulutusjärjestelmä muodostaa johdonmukaisen kokonaisuuden, jossa siirtymät kotoa varhaiskasvatukseen, ryhmien välillä sekä esiopetukseen suunnitellaan huolellisesti. Sujuvat siirtymät tukevat lapsen turvallisuudentunnetta ja eheyttäviä oppimispolkuja.

Varhaiskasvatuksen arvioinnin ja kehittämisen rakenteet Järjestelmälliset arviointirakenteet ja laadunhallinta luovat pohjan toiminnan jatkuvalle parantamiselle. Arviointitietoa kerätään monipuolisesti kaikilta varhaiskasvatuksen osapuolilta, kuten henkilöstöltä, lapsilta ja huoltajilta.

Varhaiskasvatuksen johtamisjärjestelmä Selkeät päätöksenteko- ja johtamisrakenteet tukevat henkilöstön pedagogista työtä ja hyvinvointia. Johtaminen perustuu tutkittuun tietoon, seurantaan ja vahvaan varhaiskasvatuksen asiantuntemukseen.

Henkilöstörakenne ja varhaiskasvatukselle varatut resurssit Koulutukseltaan monipuolinen henkilöstö ja riittävät taloudelliset resurssit takaavat toiminnan korkean laadun. Resurssien tarkoituksenmukainen suuntaaminen turvaa lasten pysyvät ja turvalliset vuorovaikutussuhteet.

Varhaiskasvatuksen työaikarakenteet ja -suunnittelu Työaikojen ja työvuorojen suunnittelu mahdollistaa eri ammattiryhmien osaamisen optimaalisen hyödyntämisen. Työaikarakenteet tukevat suunnitelmallisen pedagogiikan toteuttamista lapsen etu huomioiden.

Lapsiryhmän rakenne ja koko Lapsiryhmät muodostetaan ensisijaisesti lasten edun, hyvinvoinnin ja oppimisen edistämisen pohjalta. Ryhmäkoko ja -rakenne suhteutetaan henkilöstön määrään ja osaamiseen sujuvan toiminnan takaamiseksi.

Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöt Oppimisympäristöt ovat terveellisiä, turvallisia, esteettömiä ja pedagogisesti monipuolisia. Toimivat fyysiset puitteet ja asianmukaiset välineet kannustavat lapsia aktiiviseen toimintaan ja tutkimiseen.

Henkilöstön ja lapsen välinen vuorovaikutus Kasvattajan ja lapsen välinen vuorovaikutus on lämmintä, sensitiivistä, läsnä olevaa ja myönteistä. Henkilöstö vastaa lapsen aloitteisiin, tukee kielellistä kehitystä ja huomioi jokaisen lapsen yksilölliset ilmaisutavat.

Pedagoginen suunnittelu, dokumentointi, arviointi ja kehittäminen Pedagoginen toiminta perustuu tavoitteelliseen suunnitteluun sekä säännölliseen pedagogiseen dokumentointiin. Dokumentoinnin avulla lapsen arki tehdään näkyväksi ja saatuja kokemuksia hyödynnetään toiminnan arvioinnissa sekä kehittämisessä.

Pedagoginen toiminta ja oppimisympäristöt Pedagogiikka muodostaa kokonaisuuden, jossa leikki, liikunta, taiteet ja ilmaisu yhdistyvät tavoitteellisesti. Myös perustoiminnot, kuten ruokailut ja pukemiset, toteutetaan pedagogisesti mielekkäinä ja oppimista tukevina hetkinä.

Johtaminen pedagogisen toiminnan tasolla Päiväkodin johtaja vastaa yksikön pedagogisesta linjasta, ja varhaiskasvatuksen opettaja kantaa vastuun lapsiryhmän pedagogiikan suunnittelusta, toteutuksesta ja arvioinnista. Koko tiimi osallistuu yhteiseen kehittämistyöhön.

Vertaisvuorovaikutus ja ryhmän ilmapiiri Ryhmän toimintakulttuuri rakentuu turvalliselle, hyväksyvälle ja välittävälle ilmapiirille. Henkilöstö tukee lasten kaverisuhteita, yhteisöllisyyttä ja erilaisten taustojen arvostamista.

Henkilöstön keskinäinen vuorovaikutus ja monialainen yhteistyö Työyhteisön ammatillinen vuorovaikutus pohjautuu keskinäiselle kunnioitukselle ja luottamukselle. Erilaisen osaamisen hyödyntäminen ja toimiva monialainen yhteistyö muodostavat vahvan tukiverkoston lapsen ympärille.

Henkilöstön ja huoltajien välinen vuorovaikutus Kasvatusyhteistyö perustuu avoimeen, tasavertaiseen ja luottamukselliseen vuorovaikutukseen. Huoltajille tarjotaan aitoja mahdollisuuksia osallistua lapsensa varhaiskasvatuksen suunnitteluun ja arviointiin.

8.1.2 Perusopetuksen laatukriteerit

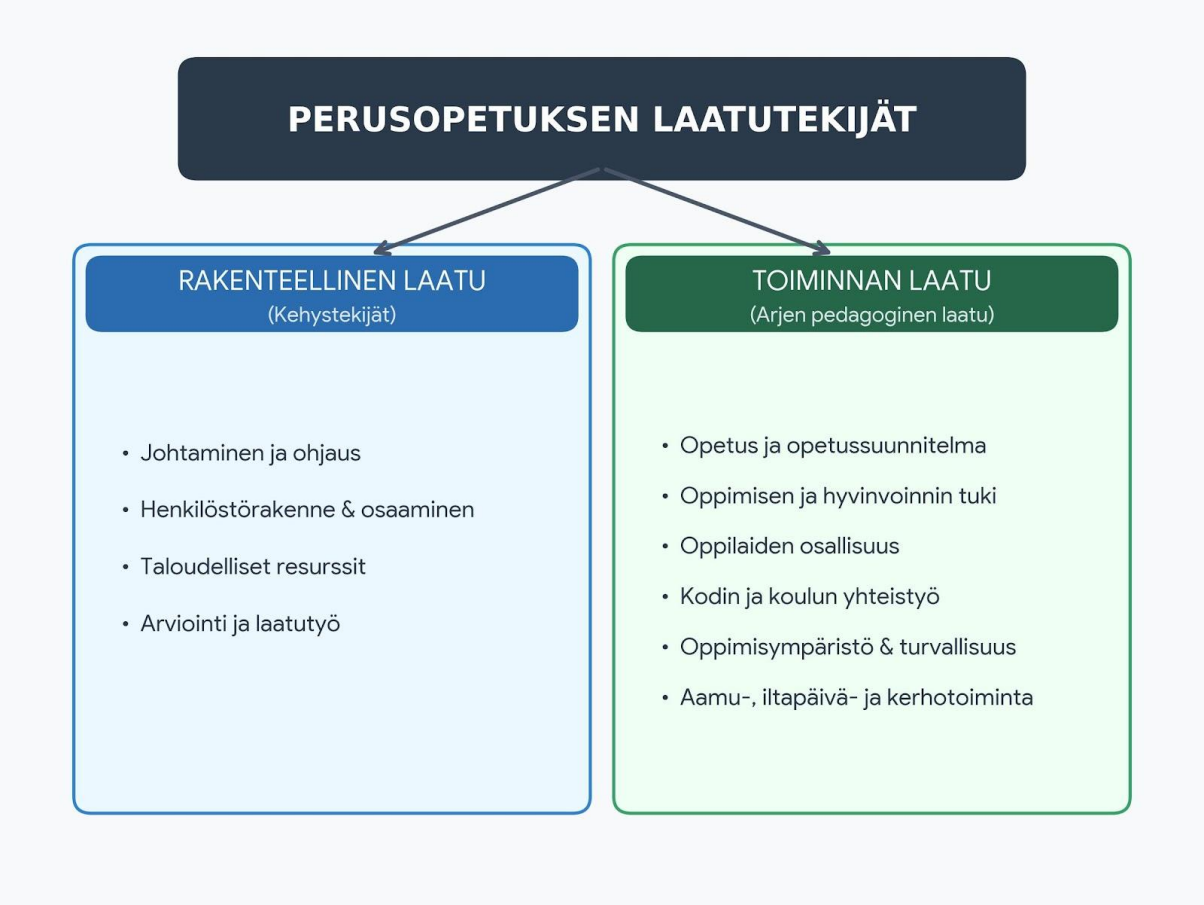
Perusopetuksen laatukriteerit (OKM 2012:29) muodostavat kansallisen suositusluonteisen informaatio-ohjauksen välineen, jonka tavoitteena on turvata laadukas ja alueellisesti yhdenvertainen perusopetus kaikille lapsille ja nuorille asuinpaikasta, kielestä tai taloudellisesta asemasta riippumatta. Kriteeristö tukee koulutuksen järjestäjiä ja kouluja toiminnan nykytilan arvioinnissa, johtamisessa sekä pitkäjänteisessä kehittämisessä. Se yhdistää lainsäädännön, opetussuunnitelman perusteet ja tutkimustiedon käytännön koulutyön laadunvarmistukseen.

Laatuajattelu pohjautuu jatkuvan kehittämisen periaatteeseen, jossa suunnittelu, toteutus, arviointi ja edelleen kehittäminen muodostavat katkeamattoman prosessin. Laatukriteereissä perusopetuksen laatu jaetaan kahteen päätasoon: rakenteiden laatuun sekä oppilaan kohtaaman toiminnan laatuun. Rakenteiden laatu luo ulkoiset puitteet ja kehystekijät, joihin kuuluvat johtaminen, henkilöstö, taloudelliset resurssit ja arviointi. Oppilaan kohtaama toiminnan laatu puolestaan muodostuu arjen pedagogisesta ja sosiaalisesta ympäristöstä, johon kuuluvat muun muassa opetussuunnitelman toteuttaminen, opetusjärjestelyt, oppimisen ja hyvinvoinnin tuki, osallisuus, kodin ja koulun yhteistyö, oppimisympäristöjen turvallisuus ja fyysiset puitteet sekä aamu-, iltapäivä- ja kerhotoiminta

Kriteeristö on joustava työkalu, jota sovelletaan paikallisesti ottaen huomioon kunnan ja koulujen omat toimintakulttuurit sekä kehittämistarpeet. Laatutyö edellyttää johdon sitoutumista ja moniammatillista yhteistyötä, jossa rehtorit, opettajat, oppilashuolto ja muut sidosryhmät osallistuvat itsearviointiin. Laadunarviointi on tärkeää kytkeä osaksi kunnan ja koulun toiminnan ja talouden vuosikelloa.

Oppilaskeskeisyys ja varhainen tuki ovat laadukkaan perusopetuksen kulmakiviä. Ennaltaehkäisevä oppimisen ja kasvun tuki, oppilaanohjaus sekä moniammatillinen oppilashuolto ehkäisevät syrjäytymistä ja oppimisvaikeuksien syvenemistä. Turvallinen, yhteisöllinen ja eettisesti kestävä toimintakulttuuri vahvistaa oppilaiden osallisuutta ja keskinäistä vuorovaikutusta. Lisäksi laadukkaat

fyysiset puitteet, ajanmukainen teknologia sekä kodin ja koulun välinen avoin kasvatuskumppanuus luovat perustaa lapsen ja nuoren kokonaisvaltaiselle hyvinvoinnille ja oppimiselle.

Kuva 6. Kuvassa on esitetty perusopetuksen laatukriteerit rakenteellisen sekä toiminnan laadun näkökulmasta.

Johtaminen Koulutuksen järjestäjän ja koulun johtaminen luo pohjan tavoitteelliselle, laadukkaalle ja kehittyvälle perusopetukselle. Strateginen ja pedagoginen johtaminen varmistaa opetussuunnitelman toteutumisen, resurssien tarkoituksenmukaisen kohdentamisen sekä henkilöstön työhyvinvoinnin ja osaamisen järjestelmällisen kehittämisen.

Henkilöstö Opetustoimen henkilöstörakenne ja -mitoitus vastaavat toiminnan ja oppilaiden tarpeita, ja opetushenkilöstöllä on säädösten mukainen kelpoisuus. Henkilöstön ammattitaitoa ja pedagogista osaamista ylläpidetään sekä syvennetään säännöllisellä täydennyskoulutuksella ja yhteisöllisellä oppimisella.

Taloudelliset resurssit Koulutuksen järjestäjä turvaa laadukkaan opetuksen edellyttämät taloudelliset resurssit tasapuolisesti ja pitkäjänteisesti. Resursointi mahdollistaa tarkoituksenmukaiset ryhmäkoot, riittävän oppimisen ja koulunkäynnin tuen sekä laadukkaat ja ajanmukaiset oppimateriaalit ja -välineet.

Arviointi Säännöllinen itsearviointi ja toiminnan laadun seuranta muodostavat pohjan koulun jatkuvalle kehittämistyölle. Arviointitietoa kerätään järjestelmällisesti eri sidosryhmiltä, ja saatua tietoa hyödynnetään suoraan toiminnan sekä kunnan talouden suunnittelussa.

Opetussuunnitelma ja opetusjärjestelyt Opetus perustuu paikalliseen opetussuunnitelmaan, joka ohjaa arjen pedagogiikkaa ja eettisesti kestävää toimintakulttuuria. Opetusjärjestelyissä hyödynnetään monipuolisia, työtavoiltaan joustavia ja oppilaskeskeisiä menetelmiä, jotka tukevat jokaisen oppilaan edistymistä.

Oppimisen, kasvun ja hyvinvoinnin tuki Ennaltaehkäisevä tuki ja moniammatillinen opiskeluhuolto takaavat oppilaalle hänen tarvitsemansa oppimisen ja kasvun tuen viipymättä. Tuki ja varhainen puuttuminen ehkäisevät oppimisvaikeuksien syvenemistä ja tukevat kokonaisvaltaista hyvinvointia.

Osallisuus ja vaikuttaminen Oppilaiden aktiivista osallisuutta kouluyhteisön arjessa, päätöksenteossa ja toiminnan suunnittelussa vahvistetaan suunnitelmallisesti. Koulu luo turvalliset puitteet vuorovaikutukselle, vertaistuelle ja oppilaiden omien vaikutusmahdollisuuksien toteutumiselle.

Kodin ja koulun yhteistyö Avoimelle ja luottamukselliselle kasvatuskumppanuudelle rakentuva yhteistyö tukee oppilaan oppimista ja koulunkäyntiä. Huoltajille tarjotaan säännöllistä tietoa oppilaan edistymisestä sekä mahdollisuuksia osallistua kouluyhteisön kehittämiseen.

Oppimisympäristöjen turvallisuus Fyysinen, psyykkinen ja sosiaalinen oppimisympäristö on turvallinen, terveellinen ja esteetön. Koululla on ajantasaiset suunnitelmat kiusaamisen, häirinnän ja väkivallan ehkäisemiseksi sekä mahdollisten kriisitilanteiden hallitsemiseksi.

Fyysiset puitteet ja opetusvälineet Koulurakennukset ja oppimisympäristöt ovat asianmukaisia, terveellisiä ja muuntojoustavia modernin pedagogiikan tarpeisiin. Ajanmukainen teknologia ja toimivat tilat tukevat monipuolisia työtapoja ja nykyaikaista oppimista.

Aamu-, iltapäivä- ja kerhotoiminta Laadukas aamu- ja iltapäivätoiminta sekä koulun kerhotoiminta tarjoavat turvallisen kasvuympäristön ja mielekästä vapaa-ajan toimintaa. Toiminta tukee kodin ja koulun kasvatustyötä sekä vahvistaa oppilaan sosiaalisia taitoja ja osallisuutta.

8.2 Lähtökohdat perusopetuksen järjestämisvaihtoehtojen arvioinnille

Pedagogisesti ihanteellista peruskoulua ei voida määritellä yhden koulun, opetusryhmän tai oppilasmäärän perusteella. Koulun pedagogiseen toimivuuteen vaikuttavat samanaikaisesti muun muassa oppilasryhmien koko ja koostumus, henkilöstön määrä ja osaaminen, mahdollisuudet opettajien yhteistyöhön, oppimisen tuen järjestämisen tavat, tilojen toimivuus sekä koulun toimintakulttuuri. Myöskään koulun suuri tai pieni koko ei sellaisenaan kerro opetuksen laadusta tai takaa hyviä oppimistuloksia. Palveluverkon suunnittelussa koulun kokoa tuleekin tarkastella osana laajempaa pedagogisten edellytysten kokonaisuutta. (Kupiainen & Hienonen, 2016; Kuntaliitto, 2026.)

Pedagogisesti toimivan koulun lähtökohtana on, että opetuksen järjestäminen mahdollistaa oppilaiden yksilöllisiin tarpeisiin vastaamisen, joustavat opetusjärjestelyt ja riittävän henkilöstön yhteistyön. Perusopetuksen nykyinen lainsäädäntö korostaa oppimisen edellytyksiä tukevia opetusjärjestelyjä, ryhmäkohtaisia tukimuotoja ja tarvittaessa oppilaskohtaisia tukitoimia. Tuen järjestämisessä painottuvat oikea-aikaisuus, opettajien yhteistyö ja se, että tukea voidaan toteuttaa ensisijaisesti

oppilaan omassa ryhmässä ja koulussa. (Perusopetuslaki 628/1998, 20 a–20 c §; Opetushallitus, 2025.)

8.2.1 Rinnakkaisluokat ja opettajien yhteistyö

Palveluverkon näkökulmasta koulun riittävä oppilaspohja voi mahdollistaa useamman rinnakkaisluokan muodostamisen. Kahden tai kolmen rinnakkaisluokan koulu voi tarjota opettajille hyvät edellytykset yhteistyöhön, yhteiseen suunnitteluun, joustavaan ryhmittelyyn ja opetuksen järjestämiseen. Tätä ei kuitenkaan ole perusteltua pitää yleispätevänä pedagogisena ihannekokona, sillä sopiva rakenne riippuu koulun oppilasmäärästä, ikärakenteesta, oppilaiden tuen tarpeista, henkilöstöresursseista ja käytettävissä olevista tiloista. (Kupiainen & Hienonen, 2016; Karvi, 2024.)

Useamman rinnakkaisluokan kouluissa opettajien yhteistyötä voidaan toteuttaa esimerkiksi yhteisopettajuutena, joustavina opetusryhminä, samanaikaisopetuksena ja opettajien osaamisen tarkoituksenmukaisena hyödyntämisenä. Riittävä koulun koko voi siten vahvistaa pedagogista joustavuutta, mutta pelkkä oppilasmäärän kasvattaminen ei automaattisesti lisää pedagogista laatua. Olennaista on, että henkilöstöresurssit, tilat ja koulun toimintakulttuuri mahdollistavat yhteistyön käytännössä. (Karvi, 2024; Opetushallitus, 2025.)

Palveluverkon suunnittelussa on siksi tarkoituksenmukaista arvioida paitsi sitä, kuinka monta oppilasta koulussa on, myös sitä, millaiset mahdollisuudet koululla on muodostaa toimivia opetusryhmiä, järjestää opetusta joustavasti ja hyödyntää henkilöstön erityisosaamista. Koulun koon tulisi tukea näitä tavoitteita ilman, että kouluyhteisön yhteisöllisyys, turvallisuus tai oppilaiden mahdollisuus tulla yksilöinä kohdatuksi heikkenee. (Kuntaliitto, 2026; Karvi, 2024.)

8.2.2 Opetusryhmän koko ja pedagoginen joustavuus

Tutkimusten perusteella ei ole mahdollista määritellä yhtä kaikille kouluille ja oppilaille sopivaa optimaalista opetusryhmän kokoa. Luokkakoon yhteys oppimistuloksiin on kokonaisuutena tarkasteltuna vähäinen eikä tutkimus anna perustetta yksiselitteiselle pedagogiselle ihannekoolle. Oppilasryhmän koostumus ja oppilaiden erilaiset tarpeet voivat olla opetuksen järjestämisen kannalta vähintään yhtä merkityksellisiä kuin ryhmän kokonaiskoko. (Kupiainen & Hienonen, 2016; Hienonen, 2020.)

Pedagogisesti toimivassa koulussa opetusryhmien kokoa ja kokoonpanoa voidaan tarvittaessa tarkastella joustavasti. Tämä voi tarkoittaa esimerkiksi pienempien ryhmien muodostamista tiettyihin oppiaineisiin tai opetustilanteisiin, samanaikaisopetusta, joustavaa ryhmittelyä tai erityisopettajan työskentelyä yhdessä yleisopetuksen ryhmän kanssa. Tavoitteena on, että ryhmän rakenne palvelee oppimista ja mahdollistaa tuen toteuttamisen tarkoituksenmukaisesti. (Karvi, 2024; Opetushallitus, 2025.)

OAJ pedagogisena tavoitteena on enintään 18 oppilaan opetusryhmä vuosiluokilla 1–2 ja enintään 20 oppilaan opetusryhmä vuosiluokilla 3–9. Nämä ovat OAJ tavoitteita ja suosituksia, eivät nykyisen lainsäädännön yleisiä sitovia enimmäisryhmäkokoja. Palveluverkon suunnittelussa niitä voidaan käyttää yhtenä pedagogisena vertailukohtana arvioitaessa opetusryhmien kokoa ja henkilöstöresurssien riittävyyttä. (OAJ.)

8.2.3 Oppimisen tuki ja joustavat opetusjärjestelyt

Perusopetuksen oppimisen tukea koskeva lainsäädäntö uudistui pääosin 1.8.2025. Nykyisessä järjestelmässä korostuvat oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt, ryhmäkohtaiset tukimuodot sekä oppilaskohtaiset tukitoimet. Tavoitteena on, että tukea voidaan antaa mahdollisimman varhain ja ensisijaisesti osana oppilaan omaa ryhmää. (Perusopetuslaki 628/1998, 20 a–20 c §; Opetushallitus, 2025.)

Palveluverkon kannalta tämä tarkoittaa, että koulun pedagogista kapasiteettia ei voida arvioida vain tavallisten opetusryhmien määrän perusteella. Arvioinnissa on otettava huomioon koulun mahdollisuudet järjestää ryhmäkohtaisia tukimuotoja, oppilaskohtaisia tukitoimia, erityisopetusta, pienempiä opetusryhmiä ja muita joustavia opetusjärjestelyjä. Koulun henkilöstörakenteen tulee mahdollistaa tuen toteuttaminen käytännössä. (Perusopetuslaki 628/1998, 20 a–20 c §; Opetushallitus, 2025.)

8.2.4 Opettajien yhteistyö ja yhteisopettajuus

Pedagogisesti ihanteellisessa koulussa opettajien välinen yhteistyö on osa koulun normaalia toimintaa. Yhteistyö voi toteutua esimerkiksi yhteissuunnitteluna, yhteisopettajuutena, samanaikaisopetuksena, oppilaiden joustavana ryhmittelynä sekä erityisopettajan ja luokan- tai aineenopettajan yhteistyönä. Tavoitteena on hyödyntää henkilöstön osaamista mahdollisimman tarkoituksenmukaisesti ja tarjota oppilaille tukea ilman tarpeetonta siirtymistä erillisiin opetusjärjestelyihin. (Opetushallitus, 2025; Karvi, 2024.)

Koulun henkilöstörakenteen tulee tämän vuoksi olla riittävän monipuolinen. Pelkkä opettajien lukumäärä ei vielä takaa toimivaa tukea, vaan merkityksellistä on myös se, millaista erityispedagogista osaamista koulussa on ja miten henkilöstö voi käyttää työaikaansa yhteistyöhön ja oppilaiden tarpeisiin vastaamiseen. OAJ tavoitteena on vähintään yksi erityisopettaja sataa oppilasta kohden. Tätä voidaan käyttää palveluverkon suunnittelussa yhtenä henkilöstöresurssien riittävyyden vertailukohtana, ei lainsäädännön sitovana mitoituksena. (OAJ.)

8.2.5 Ryhmäkohtaiset tukimuodot

Ryhmäkohtaiset tukimuodot ovat nykyisen tukijärjestelmän keskeinen osa. Niihin kuuluvat yleinen tukiopetus, opetuskielen tukiopetus sekä erityisopettajan antama opetus muun opetuksen yhteydessä. Tuen tarkoituksena on vastata oppilaiden tuen tarpeisiin mahdollisimman varhain ja ennaltaehkäisevästi osana opetusta. (Perusopetuslaki 628/1998, 20 a–20 b §; Opetushallitus, 2025.)

Pedagogisesti ihanteellisessa koulussa ryhmäkohtaiset tukimuodot voidaan toteuttaa joustavasti osana koulun normaalia toimintaa. Tämä edellyttää riittäviä henkilöstöresursseja, yhteistä suunnittelua sekä mahdollisuuksia muodostaa opetustilanteisiin tarkoituksenmukaisia ryhmiä. Karvin arvioinnissa eriyttäminen ja joustavat opetusjärjestelyt näyttäytyvät keskeisinä keinoina vastata oppilaiden erilaisiin tarpeisiin. (Karvi, 2024.)

8.2.6 Joustava ryhmittely ja pienemmät opetusryhmät

Joustava ryhmittely mahdollistaa sen, että oppilaita voidaan eri tilanteissa opettaa erikokoisissa ja erilaisista oppilaista muodostuvissa ryhmissä. Ryhmittely voi perustua esimerkiksi oppimisen tavoitteisiin, tuen tarpeeseen, oppiaineeseen tai tiettyyn opetustilanteeseen. Tällöin oppilas ei ole

sidottu pysyvästi yhteen opetusryhmään, vaan opetuksen järjestämistä voidaan mukauttaa pedagogisten tarpeiden mukaan. (Karvi, 2024.)

Pienemmät opetusryhmät voivat olla tarkoituksenmukaisia erityisesti silloin, kun opetuksen tavoitteet tai oppilaiden yksilölliset tarpeet niitä edellyttävät. Pienempi ryhmä ei kuitenkaan sellaisenaan tarkoita parempaa opetusta, eikä palveluverkon suunnittelussa ole perusteltua tavoitella mahdollisimman pieniä ryhmiä kaikissa tilanteissa. Keskeistä on mahdollistaa tarkoituksenmukainen joustavuus ja kohdentaa pienemmät ryhmät tilanteisiin, joissa niistä on pedagogista hyötyä. (Kupiainen & Hienonen, 2016; Karvi, 2024.)

8.2.7 Erityisluokkaopetus osana inklusiivista kouluyhteisöä

Erityisluokkaopetus voi muodostaa tarkoituksenmukaisen osan koulun pedagogista kokonaisuutta silloin, kun oppilaan yksilölliset tarpeet edellyttävät oppilaskohtaisia tukitoimia, joita ei voida riittävästi toteuttaa ryhmäkohtaisilla tukimuodoilla. Nykyisen perusopetuslain mukaan oppilaskohtaisia tukitoimia voidaan järjestää muun muassa erityisopettajan tai erityisluokanopettajan opetuksena pienryhmässä tai erityisluokassa. Tukitoimet perustuvat oppilaan yksilöllisiin tarpeisiin ja niitä toteutetaan säännöllisesti. (Perusopetuslaki 628/1998, 20 c §.)

Pedagogisesti ihanteellisessa koulussa erityisluokkaopetus ei muodosta muusta kouluyhteisöstä irrallista kokonaisuutta, vaan on osa koulun yhteistä pedagogista toimintaa. Erityisluokan oppilaalla voi olla mahdollisuus osallistua yleisopetuksen opetukseen yksittäisissä oppiaineissa tai muissa koulun yhteisissä toiminnoissa silloin, kun järjestely on oppilaan edun ja hänen oppimisen edellytystensä kannalta tarkoituksenmukainen. Tällainen yhteistyö edellyttää ennakkosuunnittelua, yhteistä vastuunjakoa sekä sitä, että oppilaan tarvitsemat tukijärjestelyt ovat mukana myös yhteisessä opetuksessa. (OAJ; Opetushallitus, 2025.)

Erityisluokan ja yleisopetuksen yhteistyö voi parhaimmillaan muodostaa joustavan jatkumon, jossa oppilaan opetusjärjestelyjä voidaan muuttaa tarpeen mukaan. Oppilas voi opiskella osan ajasta erityisluokassa, osan pienryhmässä ja osan yleisopetuksen ryhmässä. Olennaista ei ole ryhmän nimike vaan se, että opetuksen järjestämistapa vastaa oppilaan yksilöllisiä tarpeita ja tukee hänen osallistumistaan kouluyhteisöön. (Perusopetuslaki 628/1998, 20 c §; Opetushallitus, 2025.)

8.2.8 Oppilaskohtaiset tukitoimet

Oppilaskohtaiset tukitoimet tulevat kyseeseen silloin, kun ryhmäkohtaiset tukimuodot eivät ole riittäviä tai kun laissa säädetyt muut perusteet täyttyvät. Tukitoimia toteutetaan yksilöllisiin tarpeisiin perustuen ja säännöllisesti. Niiden toteuttamisessa edellytetään opettajien välistä yhteistyötä. (Perusopetuslaki 628/1998, 20 c §.)

Palveluverkon suunnittelussa on tärkeää, että oppilaskohtaisten tukitoimien järjestäminen on mahdollista kohtuullisen lähellä oppilaan omaa koulua. Nykyisen lainsäädännön lähtökohtana on, että oppilaskohtaiset tukitoimet järjestetään ensisijaisesti oppilaan omassa koulussa. Tämän vuoksi koulun tulee olla riittävän henkilöstöllisesti ja pedagogisesti varustautunut vastaamaan erilaisiin tuen tarpeisiin. (Perusopetuslaki 628/1998, 20 c §; Opetushallitus, 2025.)

8.2.9 Koulun koko, yhteisöllisyys ja turvallisuus

Koulun koolle ei voida määritellä yksiselitteistä pedagogista ihannearvoa. Koulun koon kasvu voi mahdollistaa esimerkiksi suuremman henkilöstöpohjan, monipuolisemman opetustarjonnan,

useampia rinnakkaisluokkia ja laajemman erityisosaamisen. Toisaalta koulun kasvaessa tulee kiinnittää erityistä huomiota yhteisöllisyyteen, oppilaiden kohtaamiseen, turvallisuuteen ja siihen, että koulun arki säilyy hallittavana. Kuntaliiton mukaan koulun koko ei itsessään osoita opetuksen laatua eikä takaa hyviä oppimistuloksia. (Kuntaliitto, 2026.)

Pedagogisesti ihanteellinen koulu on siten riittävän suuri mahdollistamaan monipuoliset opetus- ja tukijärjestelyt mutta samalla riittävän hallittava, jotta oppilaat ja henkilöstö voivat kokea kuuluvansa yhteiseen kouluyhteisöön. Suuremmassakin koulussa yhteisöllisyyttä voidaan vahvistaa esimerkiksi muodostamalla vuosiluokka- tai tiimikohtaisia pienempiä yhteisöjä, järjestämällä tilat oppilaiden ikä- ja kehitysvaiheiden mukaisesti sekä vahvistamalla opettajien yhteistyötä. (Kuntaliitto, 2026; Opetushallitus, 2025.)

Suomessa ei ole yksiselitteistä määritelmää suurelle tai pienelle koululle. OPH:n määrittelyssä suuria kouluja ovat yli 500 oppilaan koulut, keskisuurissaa kouluissa oppilaita on 300–499 ja pienissä kouluissa alle 300 oppilasta. Tämä määrittely ei anna täydellistä kuvaa. Jos määrittelyyn lisätään opettajamuuttuja, voidaan kaikkia yksi- ja kaksiopettajaisia kouluja pitää pieninä kouluina. Kyläkouluiksi määritellään koulu, jossa on 50 oppilasta tai vähemmän.

Koulurakennusten lukumäärä vähenee, mutta niiden keskikoko kasvaa. Vuonna 2011 peruskouluja oli 2719, 2024 lukumäärä oli 1975. Kun vuonna 2011 koko Suomessa oli keskimäärin 194 oppilasta yhtä peruskoulua kohden, vuoden 2025 alussa vastaava luku oli 279 oppilasta. Kouluverkko kehittyy siis yhä suurempien kouluyksiköiden suuntaan. Voimakkaimmin kasvaa 1–9-luokkien koulujen lukumäärä, 1–6-luokkien koulujen lukumäärä vähenee, samoin 7–9-luokkien koulut. Kouluverkko supistuu ja peruskoulutoiminta keskittyy yhä suurempiin kouluyksiköihin. Vuonna 2011 Suomessa oli keskimäärin 1986 asukasta yhtä peruskoulua kohden, vuonna 2025 vastaava luku on 2854 asukasta. Kainuussa 7–15-vuotiaiden määrän nykytilanteen vertailu vuoteen 2040 osoittaa, että oppilasmäärä vähenee 32,5 %, kun vastaava luku koko maan osalta on 16,5 %.

Tilastokuvan mukaan koulutusrakenteet tulevat muuttumaan. Koulujen kehittyminen suurempien yksiköiden suuntaan merkitsee paitsi pienten koulujen lakkauttamisia, myös suurten yksiköiden toimintojen uudelleen arviointia. Onko tarkoituksenmukaista rakentaa suuria 1–6 ja 7–9 kouluja, vai yhtenäisiä peruskouluja 1–9? Kyse ei ole vain rakenteista, vaan toimintakulttuurista, johtamisesta ja luonnollisesti myös opetussuunnitelmasta. On myös kysyttävä, milloin koulu on pieni ja milloin suuri. Vaikka koulussa on paljon oppilaita, sen toiminta voidaan suunnitella ja organisoida siten, että suuruus pilkotaan yksiköiksi tai osastoiksi, jolloin kevennetään sosiaalisten suhteiden määrää, lisätään oppilaantuntemusta ja luodaan pedagogisesti järkeviä toimivia yksiköitä (esim. yhteisopettajuus, tuen järjestäminen). Koulurakennusten suunnittelulla ohjataan suuriakin yksiköitä toimimaan tarkoituksenmukaisella tavalla. Koulun koon arvioimisessa kiinnitetään usein huomiota turvallisuuteen, kiusaamiseen, oppimistuloksiin ja hyvinvointiin. (Korte, L. 2022)

Kortteen empiirinen tutkielma tarkastelee pienten ja suurten koulujen oppilaan koettua hyvinvointia. Kouluhyvinvointi tarkoittaa hyvinvointia kouluolosuhteissa. Kouluhyvinvointi vaikuttaa lapsen motivaatioon ja tehokkuuteen opiskella sekä elämänlaatuun ja mielenterveyteen. Lähtöoletuksena on, että yksilö on hyvinvoiva, kun hänen sosiaaliset suhteensa, perustarpeensa sekä itsensä totuttamisen tarve toteutuvat riittävän hyvin. Hyvinvointia vahvistamalla vaikutetaan myönteisesti lasten ja nuorten

kehitykseen ja siten autetaan heitä menestymään ja pärjäämään paremmin koulussa. Lasten kouluhyvinvointiin merkittävin vaikuttava tekijä on sosiaalisten suhteiden ja ympäristön merkitys.

Kouluviihtyvyyteen (lapsen kokonaisvaltainen hyvinvointi koulun fyysisessä ja sosiaalisessa tilassa) vaikuttavia tekijöitä ovat opettajasuhteet, sosiaalisen identiteetin vahvuus sekä tietoisuus omista menestymismahdollisuuksista. Kaverit ovat merkittävimmissä osassa oppilaiden viihtyvyyden kannalta ja siksi on tärkeää, että koulussa on kavereita, joiden kanssa kokee yhteenkuuluvuutta.

Kouluhyvinvointia edistävät hyvät sosiaaliset suhteet, kahden vanhemman perhe, hyvä toimeentulo (vrt. huono-osaisuus), lapsen terve itsetunto sekä kiusaamisen ehkäiseminen ja siihen puuttuminen, mikä on toimintakulttuuria. Oppilaiden havaintona kouluhyvinvointiin vaikuttavat eniten turvallinen ilmapiiri ja koulumaailman sisäiset ihmissuhteet kuten yhteisöllisyys ja joukkoon hyväksyminen. Mitä enemmän lapselta puuttuu näitä hyvinvointitekijöitä, sitä heikompaa on myös hänen hyvinvointinsa. Kiusaamisen kohteeksi joutuminen yhdistetään huonoon koulumenestykseen sekä psyykkisiin oireisiin.

Kaupunkikouluja pidetään suurina kouluina. Kyläkouluiksi määritellään (edellisen määritelmän lisäksi (alle 50 oppilasta)) ne koulut, jotka sijaitsevat pienissä kylissä, maaseudulla tai useamman kilometrin päässä lähikaupungin keskustasta ja palveluista. Useamman tutkimuksen perusteella ei voida todeta, kummassa koulussa oppilaiden koettu kouluhyvinvointi on parempaa.

Suoritetun selvityksen mukaan

- pientä ja suurta koulua käyvien oppilaiden kouluhyvinvoinnissa sosiaalisten suhteiden osalta ei ole eroavuuksia
- terveydessä ei ole havaittavissa eroja
- perustarpeiden toteutumisessa ei ole eroja pienten ja suurten koulujen välillä
- myöskään kouluhyvinvoinnissa (em. tekijät) ei ole eroja, tutkimuksessa havaittiin hyvinvointitekijöiden olevan samalla tasolla

Kyläkoulujen perheenomaista kulttuuria, jossa opettajilla on enemmän aikaa auttaa oppilaita pienempien oppilasryhmien vuoksi, pidetään positiivisena seikkana. Eduksi ovat myös tiiviimpi yhteisö, läheisemmät ihmissuhteet ja oppilaiden toisensa tunteminen. Kaupunkikouluissa henkilökunta ei ole oppilaille yhtä tuttua kuin kyläkouluissa. Isommissa kouluissa oppilaiden kiintymys ja sitoutuminen kouluun ei ole niin voimakasta kuin pienissä kouluissa. Suurten koulujen oppilaiden osallistuminen koulun toimintaan on heikompaa ja he ajattelevat negatiivisemmin opettajistaan. Pienessä koulussa henkilökunta ja oppilaat eivät voi valita koulu- tai työkavereitaan.

Pienet koulut ovat pääsääntöisesti alakouluja, yläkoulut ovat oppilasmäärällä mitattuna suurempia yksiköitä. Käytännössä pienempien yksiköiden oppilaat siirtyvät kuudennen luokan jälkeen uuteen, suurempaan yksiköön. Suomessa ollaan menossa yhtenäisen perusopetuksen koulutusrakenteisiin. Keskeinen lähtökohta yhtenäiskouluille on opetussuunnitelma, joka on kirjoitettu vastaamaan vuosiluokkien 1–9 opetusta.

1–9-kouluissa ei ole ”asterajaa”, vaan oppilaan koulupolku on tasaisempi. Erillisten yksiköiden mallissa alakoulun vanhimmasta tulee yläkoulun nuorin – koulupolku alkaa tavallaan uudelleen. Yhtenäisen perusopetuksen malleja on Suomessa muutama. Hallinnollisessa mallissa yksi rehtori hallinnoi laajasti ja sijoittuu yleisemmin yläkouluun. Syöttävissä alakouluissa on yleensä apulasirehtorit. Jokaisessa

koulussa on oma opettajakunta ja erilaiset toimintakulttuurit. Yhdistävä tekijä on siis hallinto ja opetussuunnitelma. Opettajanvaihtomallissa opettajat liikkuvat eri luokkatasoilla, aineenopettajat voivat opettaa alemmilla luokilla ja vastaavasti aineenopettajakelpoiset luokanopettajat ylemmillä luokilla. Malli mahdollistaa oppilaiden ”saattamisen” ylemmille vuosiluokille.

Fyysisen sijainnin mallissa koko perusaste sijaitsee samassa koulurakennuksessa. Koulussa on yhteinen opettajakunta ja yhteiset oppilaat. Mallissa on mahdollisuus yhteiseen toimintakulttuuriin. Oppilaat oppivat tuntemaan kaikki perusopetuksen aikaiset opettajansa. Mallissa voi toteutua monenlaiset pedagogiset ratkaisut kuten yhteis- tai tiimiopettajuudet. Oppilaantuntemus vahvistuu ja opiskelun tukea voidaan suunnata tehokkaasti. Toiminnallisesti yhtenäinen peruskoulu muodostuu tilanteessa, jossa syöttävät alakoulut ja vastaanottava yläkoulu ovat kaikki itsenäisiä kouluja, joilla on oma hallinto ja omat koulukohtaiset opetussuunnitelmat. Näille kouluille on ominaista tiivis yhteistyö erilaissa hankkeissa ja painotuksissa, jolloin hyödynnetään eri koulujen/opettajien vahvuuksia. Vähitellen kasvava peruskoulu on malli, jossa yläkoulun yhteyteen liitetään vuosittain uusi koulunsa aloittava ikäluokka.

Yhtenäisen perusopetuksen keskusteltaessa puhutaan opetussuunnitelmallisista ja pedagogisista lähtökohdista. Erityisesti fyysisen sijainnin mallissa (1–9) tarkastelun keskiössä on oppilas ja hänen koulupolkunsa. Oppilaantuntemuksen lisääntyessä oppimis- ja sopeutumisvaikeudet vähenevät, tuen suuntaaminen tehostuu, turvallisuus lisääntyy ja opettajasuhteet vahvistuvat. Koulu muistuttaa ikärakenteeltaan yhteiskuntaa. Haasteena fyysisen sijainnin mallissa (ja myös muissa) on yhtenäisen toimintakulttuurin rakentaminen. On sanottu, että yhtenäinen toimintakulttuuri rakentuu viidessä vuodessa.

Yhtenäisyyden rakentuminen tukeutuu kolmeen periaatteeseen: yhtenäistymisen prosessi edellyttää systeemistä ymmärrystä, koherenssin (yhtenäisyys, johdonmukaisuus, sisäinen sopusointu) rakentamista sekä vertikaalisessa että horisontaalisessa suunnassa. Yhtenäistymisen prosessi edellyttää mielekkään aktiivisen toimijuuden mahdollistamista (mahdollistava johtajuus) suhteessa kehittämistyöhön.

Oppilaan kohdalla on tärkeää jatkuvuus, joka on hyvinvoinnin kulmakiviä. Lapsen koulunkäynnin jatkuvuudessa (1–9) keskeisiä ovat kasvattajat ja kasvukumppanit, kasvu- ja oppimisympäristön sosiaalisuus ja fyysisyys ja eettiset ja oikeudenmukaisuusperiaatteet. Jos nämä muuttuvat/katkeavat monta kertaa perusopetuksen aikana, voi se olla haitallista hyvinvoinnin rakentumisen kannalta.

8.2.10 Koulujen kokonaismäärä ja palveluverkon rakenne

Palveluverkon pedagogista tarkoituksenmukaisuutta arvioitaessa yksittäisen koulun kokoa tärkeämpää on tarkastella koko verkoston toimivuutta. Arvioinnissa tulee huomioida ainakin oppilasmäärät ja niiden kehitys, oppilaiden asuinpaikat, koulumatkojen pituudet ja turvallisuus, henkilöstön saatavuus, oppimisen tuen järjestämisen edellytykset, tilojen toimivuus sekä kouluyhteisöjen pedagoginen ja sosiaalinen toimintakyky. (Kuntaliitto, 2026; Perusopetuslaki 628/1998.)

Kouluverkon muutoksia ei siten ole perusteltua arvioida yksinomaan oppilasmäärän tai kustannusten näkökulmasta. Pienen koulun säilyttäminen voi olla perusteltua esimerkiksi saavutettavuuden,

koulumatkojen tai paikallisen yhteisön näkökulmasta, kun taas suurempi koulu voi tarjota paremmat edellytykset henkilöstön yhteistyölle ja monipuolisille tukijärjestelyille. Ratkaisujen tulee perustua kokonaisarvioon, jossa pedagogiset, saavutettavuuteen liittyvät, henkilöstöön liittyvät, tilalliset ja taloudelliset näkökulmat tarkastellaan yhdessä. (Kuntaliitto, 2026.)

Kuntaliiton vuoden 2026 tarkastelun perusteella suomalainen kouluverkko on viimeisen kymmenen vuoden aikana tiivistynyt ja koulujen keskikoko kasvanut. Samalla yhtenäiskoulujen määrä on kasvanut. Kehitys osoittaa, että palveluverkon rakenteet muuttuvat väestökehityksen seurauksena, mutta muutos ei sellaisenaan osoita yhden koulukoon olevan pedagogisesti muita parempi. (Kuntaliitto, 2026.)

8.2.11 Pedagogisesti tavoiteltavan palveluverkon periaate

Pedagogisesti tavoiteltavassa palveluverkossa koulujen koko ja määrä mahdollistavat riittävän henkilöstöpohjan, monipuolisen pedagogisen osaamisen, toimivat opetusryhmät ja oppimisen tuen järjestämisen. Koulujen tulee olla riittävän suuria, jotta opettajien yhteistyö, joustava ryhmittely ja erilaiset tukijärjestelyt ovat käytännössä mahdollisia. Samalla koulujen tulee olla kooltaan ja toimintarakenteeltaan sellaisia, että yhteisöllisyys, turvallisuus ja oppilaiden yksilöllinen kohtaaminen toteutuvat. (Karvi, 2024; Kuntaliitto, 2026.)

Pedagogisesti ihanteellista palveluverkkoa ei näin ollen määritellä yksittäisellä oppilasmäärällä, rinnakkaisluokkien määrällä tai enimmäisryhmäkoolla. Parempi lähtökohta on määritellä palveluverkolle pedagogiset vähimmäisedellytykset: riittävä ja osaava henkilöstö, mahdollisuus joustaviin opetusjärjestelyihin, toimivat oppimisen tuen rakenteet, mahdollisuus erityisopetukseen ja pienempiin opetusryhmiin sekä turvallinen ja yhteisöllinen oppimisympäristö. (Perusopetuslaki 628/1998, 20 a–20 c §; Opetushallitus, 2025; Karvi, 2024.)

Palveluverkkoratkaisujen vaikutuksia arvioitaessa keskeinen kysymys onkin, miten eri vaihtoehdot vaikuttavat näiden pedagogisten edellytysten toteutumiseen pitkällä aikavälillä. Pedagogisesti hyvä ratkaisu on sellainen, jossa koulujen koko, sijainti ja määrä muodostavat kokonaisuuden, joka turvaa oppilaille laadukkaan ja yhdenvertaisen perusopetuksen sekä mahdollisuuden saada tarvitsemansa tuki mahdollisimman oikea-aikaisesti ja tarkoituksenmukaisesti. (Perusopetuslaki 628/1998; Opetushallitus, 2025; Kuntaliitto, 2026.)

9 VAIHTOEHDOT

9.1 Vaihtoehto 0

Muutoksia varhaiskasvatus- ja kouluverkkoon ei tehdä. Naapurinvaara ja Kontinjoki muuttuvat kaksiopettajaisiksi kouluiksi sekä Leivola siirtyy yhdysluokkaopetukseen vaiheittain. Rakennetaan Salmelan koululle uudet tilat lukuvuodelle 2030–2031 sekä korvaavat tilat Vuokatin kivikoululle lukuvuodelle 2029–2030.

Skenaario 0	Opetusryhmien määrä						
	2026-2027	2027-2028	2028-2029	2029-2030	2030-2031	2031-2032	2032-2023
Pohjavaara	2	2	2	2	2	2	2
Naapurinvaara	3	2	2	2	2	2	2
Vuokatti	6	6	6	6	6	6	6
Leivola	6	6	6	6	5	5	4
Salmela	13	13	12	12	12	11	11
Kontinjoki	3	3	3	3	2	2	2

Luvut sisältävät Salmelan koulun osalta ainoastaan yleisopetuksen ryhmät.

Lukuvuoteen 2032–2033 opetusryhmien määrä laskisi kuudella ryhmällä, mikä toisi noin 320 000 euron käyttötaloussäästöt sivistyksen toimialalla.

Oppilasmäärän laskun myötä ryhmien määrä vähenisi alakouluissa yhteensä kuudella, mikäli palveluverkko säilyisi koulujen osalta ennallaan. Naapurinvaaran koulu muuttuisi jo lukuvuodelle 2027–2028 kaksiopettajaiseksi kouluksi. Leivolan koulu muuttuisi yksisarjaisesta alakoulusta yhdysluokkaopetukseen lukuvuoden 2030–2031 alusta alkaen. Salmelan koulu alkaisi muuttumaan yksisarjaiseksi lukuvuoden 2031–2032 alusta alkaen yksi ikäluokka kerrallaan. Kontinjoen koulu muuttui kaksiopettajaiseksi kouluksi lukuvuodesta 2030–2031 alkaen.

Koulujen johtamisjärjestelyt sekä ohjaajaresurssintarve säilyisi nykyisellä tasolla palveluverkon säilyessä ennallaan.

Oppilasennusteet ja investointitarpeet on eritelty alle kouluittain.

Kontinjoen koulun oppilasennuste 2026-2032 (luokat 1-6)

Lukuvuosi	1. luokka	2. luokka	3. luokka	4. luokka	5. luokka	6. luokka	Yhteensä
2026-2027	7	7	7	7	13	9	**50**
2027-2028	9	7	7	7	7	13	**50**
2028-2029	6	9	7	7	7	7	**43**
2029-2030	5	6	9	7	7	7	**41**
2030-2031	4	5	6	9	7	7	**38**
2031-2032	5	4	5	6	9	7	**36**
2032-2033	6	5	4	5	6	9	**35**

Taulukko 4. Kontinjoen koulun oppilasennuste lukuvuodesta 2026–2027 lukuvuoteen 2032–2033.

Kontinjoen koulu jatkaa toimintaansa. Ennusteen viimeisinä vuosina tulisi harkittavaksi kaksiopettajaiseksi siirtyminen. Investoinnit seuraavalle 10 vuodelle ovat noin 200 000 €

Naapurinvaaran koulun oppilasennuste 2026–2032 (luokat 1–6)

Lukuvuosi	1. luokka	2. luokka	3. luokka	4. luokka	5. luokka	6. luokka	Yhteensä
2026-2027	4	4	6	11	2	6	33
2027-2028	5	4	4	6	11	2	32
2028-2029	7	5	4	4	6	11	37
2029-2030	6	7	5	4	4	6	32
2030-2031	2	6	7	5	4	4	28
2031-2032	6	2	6	7	5	4	30
2032-2033	1	6	2	6	7	5	27

Taulukko 5. Naapurinvaaran koulun oppilasennuste lukuvuodesta 2026–2027 lukuvuoteen 2032–2033.

Naapurinvaaran koulu jatkaa toimintaansa. Siirtyminen kaksiopettajaiseksi kouluksi tapahtuisi 2027–2028 lukuvuonna. Investoinnit seuraavalle 10 vuodelle ovat noin 1 200 000 €.

Pohjavaaran koulun oppilasennuste 2026–2032 (luokat 1–6)

Lukuvuosi	1. luokka	2. luokka	3. luokka	4. luokka	5. luokka	6. luokka	Yhteensä
2026-2027	3	6	2	2	1	3	17
2027-2028	6	3	6	2	2	1	20
2028-2029	3	6	3	6	2	2	22
2029-2030	3	3	6	3	6	2	23
2030-2031	1	3	3	6	3	6	22
2031-2032	2	1	3	3	6	3	18
2032-2033	0	2	1	3	3	6	15

Taulukko 6. Pohjavaaran koulun oppilasennuste lukuvuodesta 2026–2027 lukuvuoteen 2032–2033.

Investoinnit seuraavalle 10 vuodelle ovat noin 700 000 €

Vuokattin koulun oppilasennuste 2026–2032 (luokat 1–6)

Lukuvuosi	1. luokka	2. luokka	3. luokka	4. luokka	5. luokka	6. luokka	Yhteensä
2026-2027	19	16	27	21	21	25	129
2027-2028	17	19	16	27	21	21	121
2028-2029	26	17	19	16	27	21	126
2029-2030	19	26	17	19	16	27	124
2030-2031	16	19	26	17	19	16	113
2031-2032	22	16	19	26	17	19	119
2032-2033	13	22	16	19	26	17	113

Taulukko 7. Vuokatin koulun oppilasennuste lukuvuodesta 2026–2027 lukuvuoteen 2032–2033.

Investoinnit seuraavalle 10 vuodelle ovat noin 750 000 euroa. Lisäksi tulevat kivikoulun purkamiseen sekä kovien materiaalin kalustamiseen liittyvät kustannukset.

Leivolan koulun oppilasennuste 2026–2032 (luokat 1–6)

Lukuvuosi	1. luokka	2. luokka	3. luokka	4. luokka	5. luokka	6. luokka	Yhteensä
2026-2027	12	13	14	18	16	17	90
2027-2028	13	12	13	14	18	16	86
2028-2029	17	13	12	13	14	18	87
2029-2030	14	17	13	12	13	14	83
2030-2031	8	14	17	13	12	13	77
2031-2032	9	8	14	17	13	12	73
2032-2033	11	9	8	14	17	13	72

Taulukko 8. Leivolan koulun oppilasennuste lukuvuodesta 2026–2027 lukuvuoteen 2032–2033.

Lukuvuodesta 2030–2031 tulisi alkuopetuksen siirtyä yhdysluokkaopetukseen ja lukuvuodesta 2032–2033 myös 3.–4.luokkien. Investoinnit seuraavalle 10 vuodelle ovat noin 1 500 000 euroa.

Salmelan koulun oppilasennuste 2026–2032 (luokat 1–6)

Lukuvuosi	1. luokka	2. luokka	3. luokka	4. luokka	5. luokka	6. luokka	Yhteensä
2026-2027	35	37	48	44	59	56	279
2027-2028	37	35	37	48	44	59	260
2028-2029	38	37	35	37	48	44	239
2029-2030	22	38	37	35	37	48	217
2030-2031	33	22	38	37	35	37	202
2031-2032	32	33	22	38	37	35	197
2032-2033	22	32	33	22	38	37	184

Taulukko 9. Salmelan koulun oppilasennuste lukuvuodesta 2026–2027 lukuvuoteen 2032–2033.

Investoinnit seuraavalle 10 vuodelle ovat noin 10,0 miljoonaa euroa. Lisäksi tulevat uuden rakennuksen kalustamiseen sekä vanhan koulun purkamiseen liittyvät kustannukset.

Tenetin koulun oppilasennuste luokille 7–9 (2026–2039)

Lukuvuosi	7. luokka	8. luokka	9. luokka	Yhteensä
2026-2027	128	107	116	351
2027-2028	116	128	107	351
2028-2029	112	116	128	356
2029-2030	103	112	116	331
2030-2031	104	103	112	319
2031-2032	83	104	103	290
2032-2033	80	83	104	267
2033-2034	87	80	83	250
2034-2035	97	87	80	264
2035-2036	69	97	87	253
2036-2037	64	69	97	230
2037-2038	76	64	69	209
2038-2039	53	76	64	193

Taulukko 10. Tenetin koulun oppilasennuste lukuvuodesta 2026–2027 lukuvuoteen 2038–2039.

Tenetin yläkoulun oppilasmäärä säilyy ennusteen mukaan yli 300 oppilaassa 2020-luvun loppuun saakka, mutta ikäluokkien jyrkkä pieneneminen laskee oppilasmäärän alle 200 oppilaan 2030-luvun loppuun mennessä. Oppilasmäärän lasku heijastuu suoraan tuntikehykseen, jonka arvioidaan supistuvan lukuvuoden 2026–2027 noin 780 tunnista aina noin 500 tuntiin lukuvuoteen 2037–2038 mennessä. Tämä tarkoittaa opetusvelvollisuuksien perusteella opettajatarpeen vähenemistä nykyisestä vajasta 40 opettajasta reiluun 20 opettajaan, minkä seurauksena aineenopettajien työtehtävät vähenevät useissa aineryhmissä.

Muutokseen varautuminen edellyttää henkilöstörakenteen joustavuutta ja ennakointia. Tenetissä korostuu jatkossa tarve aineenopettajille, joilla on valmius opettaa useampia aineita yläkoulussa tai toimia opettajana myös alakoulun 5.–6. luokilla. Henkilöstön täydennyskoulutuksen ja lisäpätevyyksien mahdollistamisen lisäksi keskeiseksi ratkaisuvaihtoehdoksi nousee tiiviimpi yhteistyö ja yhteisten opettajien hyödyntäminen ala- ja yläkoulujen välillä.

INVESTOINNIT	
Vuokatin kivikoulun korvaaminen	750 000 €
Salmelan koulun rakentaminen	10 000 000 €
Koulujen korjausinvestoinnit	6 400 000
Investoinnit yhteensä	**17 150 000 €**
KÄYTTÖTALOUSSÄÄSTÖT	
Sivistyksen toimialan säästöt	- 324 000 €

Teknisen toimialan säästöt	0 €
Koulukuljetuskustannusten muutos	0 €
Käyttötaloussäästöt yhteensä vuodessa	**- 324 000 €**

Tenetin koulun laskevaa tuntikehystä ei ole huomioitu sivistyksen toimialan säästöjä laskettaessa, koska pääosa vähennyksestä tapahtuu alakoulujen oppilasennusteen päättymisen jälkeen. Yhden vuosiviikkotunnin kustannussäästö on 2000–2500 euron väliltä, joten kustannukset pienenisivät merkittävästi, jos opetusryhmien määrä vähenisi ennusteen mukaisesti. Lopullisen tuntikehyksen määrään vaikuttavat kuitenkin muun muassa oppilaiden valinnaisaineiden valinnat, joten toteutumisen arviointiin liittyy tässä vaiheessa epävarmuuksia.

9.2 Vaihtoehto 1A

Vuokatin kivikoulua korvaamaan rakennetaan kovien materiaalien opetukseen tarvittavat tilat sekä kolme luokkahuonetta lukuvuodelle 2029–2030. Pohjavaaran sekä Naapurinvaaran koulut lakkautetaan ja oppilaat siirtyvät Vuokatin kouluun. Salmelan koulun tilalle rakennetaan uusi koulurakennus lukuvuodelle 2030–2031, jonka suunnittelussa huomioidaan Leivolan oppilaat ja Leivolan koulu lakkautetaan. Kontinjoen koulu muuttuu kaksiopettajaiseksi. Rakennetaan Leivolanlahdelle päiväkoti, johon siirtyvät Käpymetsän ja Leivolan päiväkotien lapset.

Skenaario 1A	Opetusryhmien määrä						
	2026-2027	2027-2028	2028-2029	2029-2030	2030-2031	2031-2032	2032-2023
Pohjavaara	2	0	0	0	0	0	0
Naapurinvaara	3	2	2	0	0	0	0
Vuokatti	6	6	6	9	8	9	9
Leivola	6	6	6	6	0	0	0
Salmela	13	13	12	12	13	13	13
Kontinjoki	3	3	3	3	2	2	2

Luvut sisältävät Salmelan koulun osalta ainoastaan yleisopetuksen ryhmät.

Muutosten myötä ryhmien määrä vähenisi alakouluissa yhdeksällä ryhmällä vaihtoehdossa 1A. Salmelan koulu jatkaisi kaksisarjaisena alakouluna. Yksittäisiä isompia luokka-asteita olisi jaettu kolmeen ryhmään. Vuokatin koulu muuttuisi 1,5 sarjaiseksi alakouluksi Pohjavaaran ja Naapurinvaaran koulujen lakkauttamisen myötä lukuvuoden 2029–2030 alusta alkaen. Kontinjoen koulu muuttui kaksiopettajaiseksi kouluksi lukuvuoden 2030–2031 alusta alkaen. Johtamisjärjestelyistä ja avustajaresurssien vähenemisestä johtuen kulut pienenisivät yhteensä noin 180 000 eurolla.

Oppilasennusteet ja investointitarpeet on eritelty alle kouluittain.

Vuokatin ja Pohjavaaran yhdistetty oppilasennuste (2026–2033)
Pohjavaara yhdistetty Vuokattiin lukuvuodesta 2027–2028 alkaen

Lukuvuosi	1. luokka	2. luokka	3. luokka	4. luokka	5. luokka	6. luokka	Yhteensä
2026-2027	19	16	27	21	21	25	129
2027-2028	23	22	22	29	23	22	141
2028-2029	29	23	22	22	29	23	148
2029-2030	22	29	23	22	22	29	147
2030-2031	17	22	29	23	22	22	135
2031-2032	24	17	22	29	23	22	137
2032-2033	13	24	17	22	29	23	128

Taulukko 11. Vuokatin ja Pohjavaaran koulujen oppilasennuste lukuvuodesta 2027–2028 lukuvuoteen 2032–2033.

Pohjavaaran ja Naapurinvaaran koulut lakkautetaan ja oppilaat siirretään Vuokatin kouluun lukuvuoden 2029–2030 alussa. Käytännössä Pohjavaaran oppilaat olisi mahdollista siirtää Vuokatin kouluun jo lukuvuoden 2027–2028 alusta alkaen

Vuokatin, Pohjavaaran ja Naapurinvaaran yhdistetty oppilasennuste (2026–2033)
Pohjavaara yhdistetty 2027–2028 alkaen, Naapurinvaara yhdistetty 2029–2030 alkaen

Lukuvuosi	1. luokka	2. luokka	3. luokka	4. luokka	5. luokka	6. luokka	Yhteensä
2026-2027	19	16	27	21	21	25	129
2027-2028	23	22	22	29	23	22	141
2028-2029	29	23	22	22	29	23	148
2029-2030	28	36	28	26	26	35	179
2030-2031	19	28	36	28	26	26	163
2031-2032	30	19	28	36	28	26	167
2032-2033	14	30	19	28	36	28	155

Taulukko 12. Vuokatin, Pohjavaaran ja Naapurinvaaran koulujen yhdistetty oppilasennuste lukuvuodesta 2027–2028 lukuvuoteen 2032–2033. Pohjavaaran oppilaat on liitetty ennusteeseen lukuvuodesta 2027–2028 alkaen ja Naapurinvaaran oppilaat lukuvuodesta 2029–2030 alkaen.

Vuokattiin rakennetaan kovien materiaalien luokka sekä kolme muuta opetustilaa. Opetus järjestettäisiin pääsääntöisesti kaksisarjaisesti, mutta tiettyinä vuosina luokkia muodostuisi oppilasennusteen perusteella vain yksi. Yhteenlaskettu investointi on noin 1 200 000 euroa. Tämän lisäksi tulevat vielä kalustamiseen ja nykyisen kivikoulun purkamiseen liittyvät kustannukset.

Kontinjoen koulun oppilasennuste 2026-2032 (luokat 1-6)

Lukuvuosi	1. luokka	2. luokka	3. luokka	4. luokka	5. luokka	6. luokka	Yhteensä
2026-2027	7	7	7	7	13	9	**50**
2027-2028	9	7	7	7	7	13	**50**
2028-2029	6	9	7	7	7	7	**43**
2029-2030	5	6	9	7	7	7	**41**
2030-2031	4	5	6	9	7	7	**38**
2031-2032	5	4	5	6	9	7	**36**
2032-2033	6	5	4	5	6	9	**35**

Taulukko 13. Kontinjoen koulun oppilasennuste lukuvuodesta 2026–2027 lukuvuoteen 2032–2033.

Kontinjoen koulu jatkaa toimintaansa. Ennusteen viimeisinä vuosina tulisi harkittavaksi kaksiopettajaiseksi siirtyminen. Investoinnit seuraavalle 10 vuodelle ovat noin 200 000 €

Salmelan ja Leivolan yhdistetty oppilasennuste (2030–2033)

Lukuvuosi	1. luokka	2. luokka	3. luokka	4. luokka	5. luokka	6. luokka	Yhteensä
2030-2031	41	36	55	50	47	50	279
2031-2032	41	41	36	55	50	47	270
2032-2033	33	41	41	36	55	50	256

Taulukko 14. Salmelan ja Leivolan koulujen yhdistetty oppilasennuste lukuvuodesta 2030–2031 lukuvuoteen 2032–2033.

Leivolan koulu lakkautetaan ja oppilaat siirretään Salmelaan tai Vuokattiin lukuvuonna 2030–2031. Salmelan koulun oppilasmäärä 2030-luvulle mentäessä laskee ennusteen perusteella noin 200 oppilaaseen, jos muutoksia ei tehdä. Mikäli erityisluokkaopetusta ja valmistava opetusta keskitetään jatkossakin Salmelan koululle, lisää se oppilasmäärää 15–20 oppilaalla. Mikäli Salmelan ja Leivolan koulun kouluunottoalueet yhdistetään ja kaikki Leivolan koulun oppilaat siirtyisivät Salmelan kouluun, tarkoittaisi se noin 65 oppilaan lisäystä Salmelaan. Näin ollen koulun oppilasmäärä olisi 2030-luvun alussa noin 285 oppilasta. Kyseessä olisi kaksisarjainen alakoulu, jossa luokkakoko yleisopetuksessa vaihtelisi 18 ja 25 oppilaan välillä.

Keskitetyssä ratkaisussa erityisluokkia olisi 5–6 ja valmistavan opetuksen luokkia yksi. Tämä tarkoittaisi 12 yleisopetuksen luokkatilaa + 6 erityisluokkatilaa + kielenopetuksen tilat + jakotilat + muut yhteiset tilat (mm. liikunta- ja juhlasali, ruokala, käsityönopetuksen tilat, opiskeluhuollon tilat). Rakentaminen maksaisi arviolta noin 13,5 miljoonaa euroa. Lisäksi tulevat kalustamiseen liittyvät kulut.

Tenetin koulun oppilasennuste luokille 7–9 (2026–2039)

Lukuvuosi	7. luokka	8. luokka	9. luokka	Yhteensä
2026-2027	128	107	116	351
2027-2028	116	128	107	351
2028-2029	112	116	128	356
2029-2030	103	112	116	331
2030-2031	104	103	112	319
2031-2032	83	104	103	290
2032-2033	80	83	104	267
2033-2034	87	80	83	250
2034-2035	97	87	80	264
2035-2036	69	97	87	253
2036-2037	64	69	97	230
2037-2038	76	64	69	209
2038-2039	53	76	64	193

Taulukko 15. Tenetin koulun oppilasennuste lukuvuodesta 2026–2027 lukuvuoteen 2038–2039.

Tenetin yläkoulun oppilasmäärä säilyy ennusteen mukaan yli 300 oppilaassa 2020-luvun loppuun saakka, mutta ikäluokkien jyrkkä pieneneminen laskee oppilasmäärän alle 200 oppilaan 2030-luvun loppuun mennessä. Oppilasmäärän lasku heijastuu suoraan tuntikehykseen, jonka arvioidaan supistuvan lukuvuoden 2026–2027 noin 780 tunnista aina noin 500 tuntiin lukuvuoteen 2037–2038 mennessä. Tämä tarkoittaa opetusvelvollisuuksien perusteella opettajatarpeen vähenemistä nykyisestä vajasta 40 opettajasta reiluun 20 opettajaan, minkä seurauksena aineenopettajien työtehtävät vähenevät useissa aineryhmissä.

Muutokseen varautuminen edellyttää henkilöstörakenteen joustavuutta ja ennakointia. Tenetissä korostuu jatkossa tarve aineenopettajille, joilla on valmius opettaa useampia aineita yläkoulussa tai toimia opettajana myös alakoulun 5.–6. luokilla. Henkilöstön täydennyskoulutuksen ja lisäpätevyyksien mahdollistamisen lisäksi keskeiseksi ratkaisuvaihtoehdoksi nousee tiiviimpi yhteistyö ja yhteisten opettajien hyödyntäminen ala- ja yläkoulujen välillä.

Lukuvuoteen 2032–2033 opetusryhmien määrä laskisi yhdeksällä ryhmällä, mikä toisi noin 485 000 euron käyttötaloussäästöt sivistyksen toimialalla. Kuluissa ei ole huomioitu koulunkäynninohjaajien, iltavalvojien, erityisopettajien, oman äidinkielen, ortodoksiuskonnon sekä kiertävien kieltenopettajien tarpeen vähenemistä. Lisäksi teknisen toimialan säästöt olisivat noin 550 000 euroa. Tämä sisältäisi kahden henkilötyövuoden vähennyksen ateria- ja puhtaanapitopalveluista. Yhteenlaskettu säästöarvio on noin 1 030 000 euroa.

INVESTOINNIT	
Vuokatin kivikoulun korvaaminen	1 200 000 €
Salmelan koulun rakentaminen	13 500 000 €
Leivolanlahden päiväkodin rakentaminen	3 800 000 €
Koulujen korjausinvestoinnit	600 000 €
Investoinnit yhteensä	**19 100 000 €**
KÄYTTÖTALOUSSÄÄSTÖT	
Sivistyksen toimialan säästöt	- 668 000 €
Teknisen toimialan säästöt	- 550 583 €
Koulukuljetuskustannusten muutos	30 000 €
Käyttötaloussäästöt yhteensä vuodessa	**1 188 583 €**

Tenetin koulun laskevaa tuntikehystä ei ole huomioitu sivistyksen toimialan säästöjä laskettaessa, koska pääosa vähennyksestä tapahtuu alakoulujen oppilasennusteen päättymisen jälkeen. Yhden vuosiviikkotunnin kustannussäästö on 2000–2500 euron väliltä, joten kustannukset pienenisivät merkittävästi, jos opetusryhmien määrä vähenisi ennusteen mukaisesti. Lopullisen tuntikehyksen määrään vaikuttavat kuitenkin muun muassa oppilaiden valinnaisaineiden valinnat, joten toteutumisen arviointiin liittyy tässä vaiheessa epävarmuuksia.

9.3 Vaihtoehto 1B

Vuokatin kivikoulua korvaamaan rakennetaan kovien materiaalien opetukseen tarvittavat tilat lukuvuodelle 2029–2030. Pohjavaaran koulu lakkautetaan ja oppilaat siirtyvät Naapurinvaaran kouluun. Myöhemmin Naapurinvaaran koulu lakkautetaan ja oppilaat siirtyvät Vuokatin kouluun. Salmelan koulun tilalle rakennetaan uusi koulurakennus lukuvuodelle 2030–2031, jonka suunnittelussa huomioidaan Leivolan oppilaat ja Leivolan koulu lakkautetaan. Kontinjoen koulu muuttuu kaksiopettajaiseksi. Rakennetaan Leivolanlahdelle päiväkoti, johon siirtyvät Käpymetsän ja Leivolan päiväkotien lapset.

Skenaario 1B	Opetusryhmien määrä						
	2026-2027	2027-2028	2028-2029	2029-2030	2030-2031	2031-2032	2032-2023
Pohjavaara	2	0	0	0	0	0	0
Naapurinvaara	3	3	3	3	3	3	0
Vuokatti	6	6	6	6	6	6	9
Leivola	6	6	6	6	0	0	0
Salmela	13	13	12	12	13	13	13
Kontinjoki	3	3	3	3	2	2	2

Luvut sisältävät Salmelan koulun osalta ainoastaan yleisopetuksen ryhmät.

Muutosten myötä ryhmien määrä vähenisi alakouluissa yhdeksällä ryhmällä vaihtoehdossa 1B. Salmelan koulu jatkaisi ns. kaksisarjaisena alakouluna, jos Leivolan koulun oppilaat siirtyisivät sinne. Yksittäisiä isompia luokka-asteita olisi jaettu kolmeen ryhmään. Vuokatin koulu muuttuisi 1,5 sarjaiseksi alakouluksi Pohjavaaran ja Naapurinvaaran koulujen lakkauttamisen myötä lukuvuoden 2029–2030 alusta alkaen. Kontinjoen koulu muuttui kaksiopettajaiseksi kouluksi lukuvuoden 2030–

2031 alusta alkaen. Johtamisjärjestelyistä ja avustajaresurssien vähenemisestä johtuen kulut pienenisivät yhteensä noin 180 000 eurolla.

Oppilasennusteet ja investointitarpeet on eritelty alle kouluittain.

Naapurinvaaran ja Pohjavaaran yhdistetty oppilasennuste (2027–2032)

Lukuvuosi	1. luokka	2. luokka	3. luokka	4. luokka	5. luokka	6. luokka	Yhteensä
2027-2028	11	7	10	8	13	3	52
2028-2029	10	11	7	10	8	13	59
2029-2030	9	10	11	7	10	8	55
2030-2031	3	9	10	11	7	10	50
2031-2032	8	3	9	10	11	7	48

Taulukko 16. Naapurinvaaran ja Pohjavaaran koulujen yhdistetty oppilasennuste lukuvuodesta 2027–2028 lukuvuoteen 2031–2032.

Yhdistetään Pohjavaaran koulu Naapurinvaarna kouluun lukuvuoden 2027–2028 alusta alkaen.

Vuokatin, Naapurinvaaran ja Pohjavaaran yhdistetty oppilasennuste (2032–2033)

Lukuvuosi	1. luokka	2. luokka	3. luokka	4. luokka	5. luokka	6. luokka	Yhteensä
2032-2033	14	30	19	28	36	28	155

Taulukko 17. Naapurinvaaran ja Pohjavaaran koulujen yhdistetty oppilasennuste lukuvuodesta 2027–2028 lukuvuoteen 2031–2032.

Yhdistetään Naapurinvaaran koulu Vuokatin kouluun lukuvuoden 2032–2033 alusta. Rakennetaan Vuokattiin kovien materiaalien luokka. Yhteenlaskettu investointi on noin 750 000 euroa. Tämän lisäksi tulevat vielä kalustamiseen ja nykyisen kivikoulun purkamiseen liittyvät kustannukset.

Kontinjoen koulun oppilasennuste 2026-2032 (luokat 1-6)

Lukuvuosi	1. luokka	2. luokka	3. luokka	4. luokka	5. luokka	6. luokka	Yhteensä
2026-2027	7	7	7	7	13	9	**50**
2027-2028	9	7	7	7	7	13	**50**
2028-2029	6	9	7	7	7	7	**43**
2029-2030	5	6	9	7	7	7	**41**
2030-2031	4	5	6	9	7	7	**38**
2031-2032	5	4	5	6	9	7	**36**
2032-2033	6	5	4	5	6	9	**35**

Taulukko 18. Kontinjoen koulun oppilasennuste lukuvuodesta 2026–2027 lukuvuoteen 2032–2033.

Kontinjoen koulu jatkaa toimintaansa. Ennusteen viimeisinä vuosina tulisi harkittavaksi kaksiopettajaiseksi siirtyminen. Investoinnit seuraavalle 10 vuodelle ovat noin 200 000 €

Salmelan ja Leivolan yhdistetty oppilasennuste (2030–2033)

Lukuvuosi	1. luokka	2. luokka	3. luokka	4. luokka	5. luokka	6. luokka	Yhteensä
2030-2031	41	36	55	50	47	50	279
2031-2032	41	41	36	55	50	47	270
2032-2033	33	41	41	36	55	50	256

Taulukko 19. Salmelan ja Leivolan koulujen yhdistetty oppilasennuste lukuvuodesta 2030–2031 lukuvuoteen 2032–2033.

Leivolan koulu lakkautetaan ja oppilaat siirretään Salmelaan tai Vuokattiin lukuvuonna 2030–2031. Salmelan koulun oppilasmäärä 2030-luvulle mentäessä laskee ennusteen perusteella noin 200 oppilaaseen, jos muutoksia ei tehdä. Mikäli erityisluokkaopetusta ja valmistava opetusta keskitetään jatkossakin Salmelan koululle, lisää se oppilasmäärää 15–20 oppilaalla. Mikäli Salmelan ja Leivolan koulun kouluunottoalueet yhdistetään ja kaikki Leivolan koulun oppilaat siirtyisivät Salmelan kouluun, tarkoittaisi se noin 65 oppilaan lisäystä Salmelaan. Näin ollen koulun oppilasmäärä olisi 2030-luvun alussa noin 285 oppilasta. Kyseessä olisi kaksisarjainen alakoulu, jossa luokkakoko yleisopetuksessa vaihtelisi 18 ja 25 oppilaan välillä.

Keskitetyssä ratkaisussa erityisluokkia olisi 5-6 ja valmistavan opetuksen luokkia yksi. Tämä tarkoittaisi 12 yleisopetuksen luokkatilaa + 6 erityisluokkatilaa + kielenopetuksen tilat + jakotilat + muut yhteiset tilat (mm. liikunta- ja juhlasali, ruokala, käsityönopetuksen tilat, opiskeluhuollon tilat).

Rakentaminen maksaisi arviolta noin 13,5 miljoonaa euroa. Lisäksi tulevat kalustamiseen liittyvät kulut.

Tenetin koulun oppilasennuste luokille 7–9 (2026–2039)

Lukuvuosi	7. luokka	8. luokka	9. luokka	Yhteensä
2026-2027	128	107	116	351
2027-2028	116	128	107	351
2028-2029	112	116	128	356
2029-2030	103	112	116	331
2030-2031	104	103	112	319
2031-2032	83	104	103	290
2032-2033	80	83	104	267
2033-2034	87	80	83	250
2034-2035	97	87	80	264
2035-2036	69	97	87	253
2036-2037	64	69	97	230
2037-2038	76	64	69	209
2038-2039	53	76	64	193

Taulukko 20. Tenetin koulun oppilasennuste lukuvuodesta 2026–2027 lukuvuoteen 2038–2039.

Tenetin yläkoulun oppilasmäärä säilyy ennusteen mukaan yli 300 oppilaassa 2020-luvun loppuun saakka, mutta ikäluokkien jyrkkä pieneneminen laskee oppilasmäärän alle 200 oppilaan 2030-luvun loppuun mennessä. Oppilasmäärän lasku heijastuu suoraan tuntikehykseen, jonka arvioidaan supistuvan lukuvuoden 2026–2027 noin 780 tunnista aina noin 500 tuntiin lukuvuoteen 2037–2038 mennessä. Tämä tarkoittaa opetusvelvollisuuksien perusteella opettajatarpeen vähenemistä nykyisestä vajasta 40 opettajasta reiluun 20 opettajaan, minkä seurauksena aineenopettajien työtehtävät vähenevät useissa aineryhmissä.

Muutokseen varautuminen edellyttää henkilöstörakenteen joustavuutta ja ennakointia. Tenetissä korostuu jatkossa tarve aineenopettajille, joilla on valmius opettaa useampia aineita yläkoulussa tai toimia opettajana myös alakoulun 5.–6. luokilla. Henkilöstön täydennyskoulutuksen ja lisäpätevyyksien mahdollistamisen lisäksi keskeiseksi ratkaisuvaihtoehdoksi nousee tiiviimpi yhteistyö ja yhteisten opettajien hyödyntäminen ala- ja yläkoulujen välillä.

INVESTOINNIT	
Vuokatin kivikoulun korvaaminen	750 000 €
Salmelan koulun rakentaminen	13 500 000 €
Leivolanlahden päiväkodin rakentaminen	3 800 000 €
Korjausinvestoinnit	600 000 €

Investoinnit yhteensä	**18 650 000 €**
KÄYTTÖTALOUSSÄÄSTÖT	
Sivistyksen toimialan säästöt	- 668 000 €
Teknisen toimialan säästöt	- 550 583 €
Koulukuljetuskustannusten muutos	30 000 €
Käyttötaloussäästöt yhteensä vuodessa	**1 188 583 €**

Tenetin koulun laskevaa tuntikehystä ei ole huomioitu sivistyksen toimialan säästöjä laskettaessa, koska pääosa vähennyksestä tapahtuu alakoulujen oppilasennusteen päättymisen jälkeen. Yhden vuosiviikkotunnin kustannussäästö on 2000–2500 euron väliltä, joten kustannukset pienenisivät merkittävästi, jos opetusryhmien määrä vähenisi ennusteen mukaisesti. Lopullisen tuntikehyksen määrään vaikuttavat kuitenkin muun muassa oppilaiden valinnaisaineiden valinnat, joten toteutumisen arviointiin liittyy tässä vaiheessa epävarmuuksia.

9.4 Vaihtoehto 2

Vuokatin kivikoulua korvaamaan rakennetaan kovien materiaalien opetukseen tarvittavat tilat sekä kolme luokkahuonetta lukuvuodelle 2029–2030. Pohjavaaran sekä Naapurinvaaran koulut lakkautetaan ja oppilaat siirtyvät Vuokatin kouluun. Leivolan siirtyy yhdysluokkaopetukseen vaiheittain. Rakennetaan Salmelan koululle uudet tilat lukuvuodelle 2030–2031.

Skenaario 2	Opetusryhmien määrä						
	2026-2027	2027-2028	2028-2029	2029-2030	2030-2031	2031-2032	2032-2023
Pohjavaara	2	0	0	0	0	0	0
Naapurinvaara	3	2	2	0	0	0	0
Vuokatti	6	6	6	9	8	9	9
Leivola	6	6	6	6	5	5	4
Salmela	13	13	12	12	12	11	11
Kontinjoki	3	3	3	3	2	2	2

Luvut sisältävät Salmelan koulun osalta ainoastaan yleisopetuksen ryhmät.

Muutosten myötä ryhmien määrä vähenisi alakouluissa yhteensä seitsemällä vaihtoehdossa 2. Leivolan koulu muuttuisi yksisarjaisesta alakoulusta yhdysluokkaopetukseen lukuvuoden 2030–2031 alusta alkaen. Salmelan koulu alkaisi muuttumaan yksisarjaiseksi lukuvuoden 2031–2032 alusta alkaen yksi ikäluokka kerrallaan. Vuokatin koulu muuttuisi 1,5 sarjaiseksi alakouluksi Pohjavaaran ja Naapurinvaaran koulujen lakkauttamisen myötä lukuvuoden 2029–2030 alusta alkaen. Kontinjoen koulu muuttui kaksiopettajaiseksi kouluksi lukuvuodesta 2030–2031 alkaen.

Johtamisjärjestelyistä ja avustajaresurssien vähenemisestä johtuen kulut pienenisivät yhteensä noin 110 000 eurolla.

Oppilasennusteet ja investointitarpeet on eritelty alle kouluittain.

Pohjavaaran ja Naapurinvaaran koulut lakkautetaan ja oppilaat siirretään Vuokatin kouluun lukuvuodelle 2030–2031.

Vuokatin, Pohjavaaran ja Naapurinvaaran yhdistetty oppilasennuste (2026–2033)
Pohjavaara yhdistetty 2027–2028 alkaen, Naapurinvaara yhdistetty 2029–2030 alkaen

Lukuvuosi	1. luokka	2. luokka	3. luokka	4. luokka	5. luokka	6. luokka	Yhteensä
2026-2027	19	16	27	21	21	25	129
2027-2028	23	22	22	29	23	22	141
2028-2029	29	23	22	22	29	23	148
2029-2030	28	36	28	26	26	35	179
2030-2031	19	28	36	28	26	26	163
2031-2032	30	19	28	36	28	26	167
2032-2033	14	30	19	28	36	28	155

Taulukko 21. Vuokatin, Pohjavaaran ja Naapurinvaaran koulujen yhdistetty oppilasennuste lukuvuodesta 2027–2028 lukuvuoteen 2032–2033. Pohjavaaran oppilaat on liitetty ennusteeseen lukuvuodesta 2027–2028 alkaen ja Naapurinvaaran oppilaat lukuvuodesta 2029–2030 alkaen.

Vuokattiin rakennetaan kovien materiaalien luokka sekä kolme muuta opetustilaa. Opetus järjestettäisiin pääsääntöisesti kaksisarjaisesti, mutta tiettyinä vuosina luokkia muodostuisi oppilasennusteen perusteella vain yksi. Yhteenlaskettu investointi on noin 1 200 000 euroa. Tämän lisäksi tulevat vielä uuden rakennuksen kalustamiseen sekä kivikoulun purkamisen liittyvät kustannukset.

Kontinjoen koulun oppilasennuste 2026-2032 (luokat 1-6)

Lukuvuosi	1. luokka	2. luokka	3. luokka	4. luokka	5. luokka	6. luokka	Yhteensä
2026-2027	7	7	7	7	13	9	**50**
2027-2028	9	7	7	7	7	13	**50**
2028-2029	6	9	7	7	7	7	**43**
2029-2030	5	6	9	7	7	7	**41**
2030-2031	4	5	6	9	7	7	**38**
2031-2032	5	4	5	6	9	7	**36**
2032-2033	6	5	4	5	6	9	**35**

Taulukko 22. Kontinjoen koulun oppilasennuste lukuvuodesta 2026–2027 lukuvuoteen 2032–2033.

Kontinjoen koulu jatkaa toimintaansa. Ennusteen viimeisinä vuosina tulisi harkittavaksi kaksiopettajaiseksi siirtyminen. Investoinnit seuraavalle 10 vuodelle ovat noin 200 000 €

Leivolan koulun oppilasennuste 2026–2032 (luokat 1–6)

Lukuvuosi	1. luokka	2. luokka	3. luokka	4. luokka	5. luokka	6. luokka	Yhteensä
2026-2027	12	13	14	18	16	17	90
2027-2028	13	12	13	14	18	16	86
2028-2029	17	13	12	13	14	18	87
2029-2030	14	17	13	12	13	14	83
2030-2031	8	14	17	13	12	13	77
2031-2032	9	8	14	17	13	12	73
2032-2033	11	9	8	14	17	13	72

Taulukko 23. Leivolan koulun oppilasennuste lukuvuodesta 2026–2027 lukuvuoteen 2032–2033.

Lukuvuodesta 2030–2031 tulisi alkuopetuksen siirtyä yhdysluokkaopetukseen ja lukuvuodesta 2032–2033 myös 3.-4.luokkien. Investoinnit seuraavalle 10 vuodelle ovat noin 1,5 miljoonaa euroa.

Salmelan koulun oppilasennuste 2026–2032 (luokat 1–6)

Lukuvuosi	1. luokka	2. luokka	3. luokka	4. luokka	5. luokka	6. luokka	Yhteensä
2026-2027	35	37	48	44	59	56	279
2027-2028	37	35	37	48	44	59	260
2028-2029	38	37	35	37	48	44	239
2029-2030	22	38	37	35	37	48	217
2030-2031	33	22	38	37	35	37	202
2031-2032	32	33	22	38	37	35	197
2032-2033	22	32	33	22	38	37	184

Taulukko 24. Salmelan koulun oppilasennuste lukuvuodesta 2026–2027 lukuvuoteen 2032–2033.

Investoinnit seuraavalle 10 vuodelle ovat noin 10,0 miljoonaa euroa (sisältää uudisrakennuksen koulun tarpeisiin, lisäksi tulevat kalustamiseen liittyvät kustannukset). Ennusteessa ei ole huomioitu erityisluokkaopetuksen tai valmistavan opetuksen oppilaita.

Tenetin koulun oppilasennuste luokille 7–9 (2026–2039)

Lukuvuosi	7. luokka	8. luokka	9. luokka	Yhteensä
2026-2027	128	107	116	351
2027-2028	116	128	107	351
2028-2029	112	116	128	356
2029-2030	103	112	116	331
2030-2031	104	103	112	319
2031-2032	83	104	103	290
2032-2033	80	83	104	267
2033-2034	87	80	83	250
2034-2035	97	87	80	264
2035-2036	69	97	87	253
2036-2037	64	69	97	230
2037-2038	76	64	69	209
2038-2039	53	76	64	193

Taulukko 25. Tenetin koulun oppilasennuste lukuvuodesta 2026–2027 lukuvuoteen 2038–2039.
Tenetin yläkoulun oppilasmäärä säilyy ennusteen mukaan yli 300 oppilaassa 2020-luvun loppuun saakka, mutta ikäluokkien jyrkkä pieneneminen laskee oppilasmäärän alle 200 oppilaan 2030-luvun loppuun mennessä. Oppilasmäärän lasku heijastuu suoraan tuntikehykseen, jonka arvioidaan supistuvan lukuvuoden 2026–2027 noin 780 tunnista aina noin 500 tuntiin lukuvuoteen 2037–2038 mennessä. Tämä tarkoittaa opetusvelvollisuuksien perusteella opettajatarpeen vähenemistä nykyisestä vajasta 40 opettajasta reiluun 20 opettajaan, minkä seurauksena aineenopettajien työtehtävät vähenevät useissa aineryhmissä.

Muutokseen varautuminen edellyttää henkilöstörakenteen joustavuutta ja ennakointia. Tenetissä korostuu jatkossa tarve aineenopettajille, joilla on valmius opettaa useampia aineita yläkoulussa tai toimia opettajana myös alakoulun 5.–6. luokilla. Henkilöstön täydennyskoulutuksen ja lisäpätevyyksien mahdollistamisen lisäksi keskeiseksi ratkaisuvaihtoehdoksi nousee tiiviimpi yhteistyö ja yhteisten opettajien hyödyntäminen ala- ja yläkoulujen välillä.

INVESTOINNIT	
Vuokatin kivikoulun korvaaminen	1 200 000 €
Salmelan koulun rakentaminen	10 000 000 €
Korjausinvestoinnit	4 100 000 €
Investoinnit yhteensä	**15 300 000 €**
KÄYTTÖTALOUSSÄÄSTÖT	
Sivistyksen toimialan säästöt	- 487 000 €
Teknisen toimialan säästöt	- 243 947 €

Koulukuljetuskustannusten muutos	20 000 €
Käyttötaloussäästöt yhteensä vuodessa	**-711 447 €**

Tenetin koulun laskevaa tuntikehystä ei ole huomioitu sivistyksen toimialan säästöjä laskettaessa, koska pääosa vähennyksestä tapahtuu alakoulujen oppilasennusteen päättymisen jälkeen. Yhden vuosiviikkotunnin kustannussäästö on 2000–2500 euron väliltä, joten kustannukset pienenisivät merkittävästi, jos opetusryhmien määrä vähenisi ennusteen mukaisesti. Lopullisen tuntikehyksen määrään vaikuttavat kuitenkin muun muassa oppilaiden valinnaisaineiden valinnat, joten toteutumisen arviointiin liittyy tässä vaiheessa epävarmuuksia.

9.5 Vaihtoehto 3A

Rakennetaan Tenetin koulun yhteyteen tilat uuden alakoulun oppilaille. Lakkautetaan Naapurinvaaran, Pohjavaaran, Leivolan, Salmelan ja Vuokatin koulut. Satuvakan päiväkoti siirtyy Vuokatin koulun nykyisiin tiloihin, jotka remontoidaan varhaiskasvatuskäyttöön. Rakennetaan Leivolanlahdelle päiväkoti, johon siirtyvät Käpymetsän ja Leivolan päiväkotien lapset. Rakennetaan vapaa-aikatalo Salmelan koulun nykyiselle tontille. Puu-Salmela tulee nuorisotyön ja kansalaisopiston käyttöön.

Skenaario 3a	Opetusryhmien määrä						
	2026-2027	2027-2028	2028-2029	2029-2030	2030-2031	2031-2032	2032-2023
Pohjavaara	2	0	0	0	0	0	0
Naapurinvaara	3	2	2	2	0	0	0
Vuokatti	6	6	6	6	0	0	0
Leivola	6	6	6	6	0	0	0
Salmela/Tenetti	13	14	12	11	24	23	22
Kontinjoki	3	3	3	3	2	2	2

Luvut sisältävät Salmelan koulun osalta ainoastaan yleisopetuksen ryhmät.

Oppilasmäärän laskun myötä ryhmien määrä vähenisi alakouluissa yhteensä yhdeksällä vaihtoehdossa 3A. Uuden alakoulun myötä Tenettiin muodostuisi nelisarjainen alakoulu lukuvuoden 2030–2031 aikana. Nelisarjainen alakoulu voisi mahdollistaa painotetun opetuksen esimerkiksi liikuntaa, musiikkiin, kuvataiteeseen tai kieliin liittyen. Kontinjoen koulu muuttuisi kaksiopettajaiseksi kouluksi lukuvuodesta 2030–2031 alkaen.

Johtamisjärjestelyistä ja avustajaresurssien vähenemisestä johtuen kulut pienenisivät yhteensä noin 500 000 eurolla.

Pääosiltaan 1.8.2025 voimaan tulleen oppimisen tuen uudistuksen myötä siirryttiin järjestelmään, jossa säädetään konkreettisista tukimuodoista ja tukitoimista. Oppilaalla on oikeus tarvitsemaansa tukea. Erityisluokanopettajan antama opetus erityisluokassa on yksi oppilaskohtaisista tukitoimista. Opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti oppilaskohtaiset tukitoimet järjestetään oppilaan etu huomioon ottaen ensisijaisesti oppilaan omassa koulussa. Nykyisellä palveluverkolla kunnan perusopetuksen erityisluokkaopetus on jouduttu keskittämään Salmelan ja Tenetin kouluille.

Pedagogisesti optimaalisessa tilanteessa jokaisella luokka-asteella olisi oma luokka-astekohtainen erityisluokkansa. Erityisopetuksen kulut ovat tällä hetkellä noin 920 000 € vuodessa. Erityisopetuksesta

ei ole saatavilla merkittäviä säästöjä, olipa palveluverkko minkälainen tahansa. Keskitetyssä ratkaisussa eli vaihtoehdossa 3A olisi nykyisillä resursseilla mahdollista muodostaa jokaiselle luokka-asteelle oma erityisluokkansa. Erityisluokka jokaisella koululla nykyisellä palveluverkolla toisi noin 1 200 000 euroa lisäkustannuksia vuodessa.

Oppilasennusteet ja investointitarpeet on eritelty alle kouluittain.

Salmelan, Leivolan, Vuokatin, Naapurinvaaran ja Pohjavaaran yhdistetty oppilasennuste (2030–2033)

Lukuvuosi	1. luokka	2. luokka	3. luokka	4. luokka	5. luokka	6. luokka	Yhteensä
2030-2031	60	64	91	78	73	76	442
2031-2032	71	60	64	91	78	73	437
2032-2033	47	71	60	64	91	78	411

Taulukko 26. Salmelan, Leivolan, Vuokatin, Naapurinvaaran ja Pohjavaaran koulujen oppilasennuste lukuvuodesta 2030–2031 lukuvuoteen 2032–2033.

Alakoulusta muodostuisi kolmesarjainen sekä erityisluokka, mutta joinain vuosina tarvittaisiin neljäs yleisopetuksen ryhmä. Pedagogisesti olisi mielekästä, että yksi perusryhmä olisi oppilasmäärältään pienempi, jolloin se voisi toimia tiiviissä yhteistyössä erityisluokan kanssa. Yläkoulun tiloissa voitaisiin järjestää 6.luokkalaisten opetus 2032–2033 ja myöhemmin myös 5.luokkalaisten. Tässä skenaariossa uuteen tilakokonaisuuteen tarvittaisiin liikuntasali (pienempi kuin Tenetin sali ja suunniteltu lähinnä alakoulu- ja iltakäyttöön) ja perusluokat sekä keittiö ja ruokasali. Hankesuunnittelun aikana voisi selvittää vaihtoehdon, jossa ruokasali toimisi tarvittaessa opetustilana. Käsityön, kuvataiteen ja musiikin luokissa olisi tilaa näiden aineiden opetukselle. Rakentaminen maksaisi arviolta noin 16,3 miljoonaa euroa. Lisäksi tulevat kalustamiseen liittyvät kulut. Taitoaineiden luokkien rakentamisesta syntyy säästöä, jonka määrä tarkentuu hankesuunnittelun myötä.

Kontinjoen koulun oppilasennuste 2026-2032 (luokat 1-6)

Lukuvuosi	1. luokka	2. luokka	3. luokka	4. luokka	5. luokka	6. luokka	Yhteensä
2026-2027	7	7	7	7	13	9	**50**
2027-2028	9	7	7	7	7	13	**50**
2028-2029	6	9	7	7	7	7	**43**
2029-2030	5	6	9	7	7	7	**41**
2030-2031	4	5	6	9	7	7	**38**
2031-2032	5	4	5	6	9	7	**36**
2032-2033	6	5	4	5	6	9	**35**

Taulukko 27. Kontinjoen koulun oppilasennuste lukuvuodesta 2026–2027 lukuvuoteen 2032–2033.

Kontinjoen koulu jatkaa toimintaansa. Ennusteen viimeisinä vuosina tulisi harkittavaksi kaksiopettajaiseksi siirtyminen. Investoinnit seuraavalle 10 vuodelle ovat noin 200 000 €

Tenetin koulun oppilasennuste luokille 7–9 (2026–2039)

Lukuvuosi	7. luokka	8. luokka	9. luokka	Yhteensä
2026-2027	128	107	116	351
2027-2028	116	128	107	351
2028-2029	112	116	128	356
2029-2030	103	112	116	331
2030-2031	104	103	112	319
2031-2032	83	104	103	290
2032-2033	80	83	104	267
2033-2034	87	80	83	250
2034-2035	97	87	80	264
2035-2036	69	97	87	253
2036-2037	64	69	97	230
2037-2038	76	64	69	209
2038-2039	53	76	64	193

Taulukko 28. Tenetin koulun oppilasennuste lukuvuodesta 2026–2027 lukuvuoteen 2038–2039.

Tenetin yläkoulun oppilasmäärä säilyy ennusteen mukaan yli 300 oppilaassa 2020-luvun loppuun saakka, mutta ikäluokkien jyrkkä pieneneminen laskee oppilasmäärän alle 200 oppilaan 2030-luvun loppuun mennessä. Oppilasmäärän lasku heijastuu suoraan tuntikehykseen, jonka arvioidaan supistuvan lukuvuoden 2026–2027 noin 780 tunnista aina noin 500 tuntiin lukuvuoteen 2037–2038 mennessä. Tämä tarkoittaa opetusvelvollisuuksien perusteella opettajatarpeen vähenemistä nykyisestä vajasta 40 opettajasta reiluun 20 opettajaan, minkä seurauksena aineenopettajien työtehtävät vähenevät useissa aineryhmissä.

Muutokseen varautuminen edellyttää henkilöstörakenteen joustavuutta ja ennakointia. Tenetissä korostuu jatkossa tarve aineenopettajille, joilla on valmius opettaa useampia aineita yläkoulussa tai toimia opettajana myös alakoulun 5.–6. luokilla. Henkilöstön täydennyskoulutuksen ja lisäpätevyyksien mahdollistamisen lisäksi keskeiseksi ratkaisuvaihtoehdoksi nousee tiiviimpi yhteistyö ja yhteisten opettajien hyödyntäminen ala- ja yläkoulujen välillä.

INVESTOINNIT	
Uuden alakoulun rakentaminen	16 300 000 €
Leivolanlahden päiväkodin rakentaminen	3 800 000 €

Vuokatin koulun muutostyöt Satuvakan päiväkotia varten	2 100 000 €
”Vapaa-aikatalo” kirkonkylälle	5 200 000 €
Koulujen korjausinvestoinnit	200 000 €
Investoinnit yhteensä	**27 600 000 €**
KÄYTTÖTALOUSSÄÄSTÖT	
Sivistyksen toimialan säästöt	- 980 000 €
Teknisen toimialan säästöt	- 977 528 €
Koulukuljetuskustannusten muutos	270 000 €
Käyttötaloussäästöt yhteensä vuodessa	**- 1 684 528 €**

Koulukuljetusten osalta kustannukset on laskettu niin, ettei koulujen alkamisajankohtia pystyttäisi porrastamaan. Jos alakoulun, yläkoulun ja lukio alkamisajankohdat saisi porrastettua niin, että samoja linja-autoja pystyisi hyödyntämään, kustannusten nousu olisi pienempi kuin tässä laskelmassa.

Tenetin koulun laskevaa tuntikehystä ei ole huomioitu sivistyksen toimialan säästöjä laskettaessa, koska pääosa vähennyksestä tapahtuu alakoulujen oppilasennusteen päättymisen jälkeen. Yhden vuosiviikkotunnin kustannussäästö on 2000–2500 euron väliltä, joten kustannukset pienenisivät merkittävästi, jos opetusryhmien määrä vähenisi ennusteen mukaisesti. Lopullisen tuntikehyksen määrään vaikuttavat kuitenkin muun muassa oppilaiden valinnaisaineiden valinnat, joten toteutumisen arviointiin liittyy tässä vaiheessa epävarmuuksia.

Tämän vaihtoehdon toteuttaminen voi vaatia maan hankkimista. Näitä kuluja ei ole arvioitu tässä vaiheessa.

9.6 Vaihtoehto 3B

Rakennetaan Salmelan koulun tontille tilat alakoulun oppilaille. Lakkautetaan Naapurinvaaran, Pohjavaaran, Leivolan ja Vuokatin koulut. Satuvakan päiväkoti siirtyy Vuokatin koulun nykyisiin tiloihin, jotka remontoidaan varhaiskasvatuskäyttöön. Rakennetaan Leivolanlahdelle päiväkoti, johon siirtyvät Käpymetsän ja Leivolan päiväkotien lapset.

Skenaario 3b	Opetusryhmien määrä						
	2026-2027	2027-2028	2028-2029	2029-2030	2030-2031	2031-2032	2032-2023
Pohjavaara	2	0	0	0	0	0	0
Naapurinvaara	3	2	2	2	0	0	0
Vuokatti	6	6	6	6	0	0	0
Leivola	6	6	6	6	0	0	0
Salmela	13	14	12	11	24	23	22
Kontinjoki	3	3	3	3	2	2	2

Luvut sisältävät Salmelan koulun osalta ainoastaan yleisopetuksen ryhmät.

Oppilasmäärän laskun myötä ryhmien määrä vähenisi alakouluissa yhteensä yhdeksällä vaihtoehdossa 3A. Salmelan koulu muuttuisi nelisarjaiseksi alakouluksi lukuvuoden 2030–2031 aikana. Nelisarjainen alakoulu voisi mahdollistaa painotetun opetuksen esimerkiksi liikuntaa, musiikkiin, kuvataiteen tai kieliin liittyen. Kontinjoen koulu muuttui kaksiopettajaiseksi kouluksi lukuvuodesta 2030–2031 alkaen.

Johtamisjärjestelyistä ja avustajaresurssien vähenemisestä johtuen kulut pienenisivät yhteensä noin 360 000 eurolla.

Pääosiltaan 1.8.2025 voimaan tulleen oppimisen tuen uudistuksen myötä siirryttiin järjestelmään, jossa säädetään konkreettisista tukimuodoista ja tukitoimista. Oppilaalla on oikeus tarvitsemaansa tukea. Erityisluokanopettajan antama opetus erityisluokassa on yksi oppilaskohtaisista tukitoimista. Opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti oppilaskohtaiset tukitoimet järjestetään oppilaan etu huomioon ottaen ensisijaisesti oppilaan omassa koulussa. Nykyisellä palveluverkolla kunnan perusopetuksen erityisluokkaopetus on jouduttu keskittämään Salmelan ja Tenetin kouluille.

Pedagogisesti optimaalisessa tilanteessa jokaisella luokka-asteella olisi oma luokka-astekohtainen erityisluokkansa. Erityisopetuksen kulut ovat tällä hetkellä noin 920 000 € vuodessa. Erityisopetuksesta ei ole saatavilla merkittäviä säästöjä, olipa palveluverkko minkälainen tahansa. Keskitetyssä ratkaisussa eli vaihtoehdossa 3B olisi nykyisillä resursseilla mahdollista muodostaa jokaiselle luokka-asteelle oma erityisluokkansa. Erityisluokka jokaisella koululla nykyisellä palveluverkolla toisi noin 1 200 000 euroa lisäkustannuksia vuodessa.

Salmelan, Leivolan, Vuokatin, Naapurinvaaran ja Pohjavaaran yhdistetty oppilasennuste (2030–2033)

Lukuvuosi	1. luokka	2. luokka	3. luokka	4. luokka	5. luokka	6. luokka	Yhteensä
2030-2031	60	64	91	78	73	76	442
2031-2032	71	60	64	91	78	73	437
2032-2033	47	71	60	64	91	78	411

Taulukko 29. Salmelan, Leivolan, Vuokatin, Naapurinvaaran ja Pohjavaaran koulujen oppilasennuste lukuvuodesta 2030–2031 lukuvuoteen 2032–2033.

Investoinnin kokonaiskustannus olisi noin 20 100 000 euroa. Lisäksi tulisivat vielä kalustamiseen liittyvät kustannukset. Kontinjoen oppilaat olisi mahdollista sisällyttää tähän suunnitelmaan ilman lisärakentamiskustannuksia.

Kontinjoen koulun oppilasennuste 2026-2032 (luokat 1-6)

Lukuvuosi	1. luokka	2. luokka	3. luokka	4. luokka	5. luokka	6. luokka	Yhteensä
2026-2027	7	7	7	7	13	9	**50**
2027-2028	9	7	7	7	7	13	**50**
2028-2029	6	9	7	7	7	7	**43**
2029-2030	5	6	9	7	7	7	**41**
2030-2031	4	5	6	9	7	7	**38**
2031-2032	5	4	5	6	9	7	**36**
2032-2033	6	5	4	5	6	9	**35**

Taulukko 30. Kontinjoen koulun oppilasennuste lukuvuodesta 2026–2027 lukuvuoteen 2032–2033.

Kontinjoen koulu jatkaa toimintaansa. Ennusteen viimeisinä vuosina tulisi harkittavaksi kaksiopettajaiseksi siirtyminen. Investoinnit seuraavalle 10 vuodelle ovat noin 200 000 €

Tenetin koulun oppilasennuste luokille 7–9 (2026–2039)

Lukuvuosi	7. luokka	8. luokka	9. luokka	Yhteensä
2026-2027	128	107	116	351
2027-2028	116	128	107	351
2028-2029	112	116	128	356
2029-2030	103	112	116	331
2030-2031	104	103	112	319
2031-2032	83	104	103	290
2032-2033	80	83	104	267
2033-2034	87	80	83	250
2034-2035	97	87	80	264
2035-2036	69	97	87	253
2036-2037	64	69	97	230
2037-2038	76	64	69	209
2038-2039	53	76	64	193

Taulukko 31. Tenetin koulun oppilasennuste lukuvuodesta 2026–2027 lukuvuoteen 2038–2039.

Tenetin yläkoulun oppilasmäärä säilyy ennusteen mukaan yli 300 oppilaassa 2020-luvun loppuun saakka, mutta ikäluokkien jyrkkä pieneneminen laskee oppilasmäärän alle 200 oppilaan 2030-luvun

loppuun mennessä. Oppilasmäärän lasku heijastuu suoraan tuntikehykseen, jonka arvioidaan supistuvan lukuvuoden 2026–2027 noin 780 tunnista aina noin 500 tuntiin lukuvuoteen 2037–2038 mennessä. Tämä tarkoittaa opetusvelvollisuuksien perusteella opettajatarpeen vähenemistä nykyisestä vajasta 40 opettajasta reiluun 20 opettajaan, minkä seurauksena aineenopettajien työtehtävät vähenevät useissa aineryhmissä.

Muutokseen varautuminen edellyttää henkilöstörakenteen joustavuutta ja ennakointia. Tenetissä korostuu jatkossa tarve aineenopettajille, joilla on valmius opettaa useampia aineita yläkoulussa tai toimia opettajana myös alakoulun 5.–6. luokilla. Henkilöstön täydennyskoulutuksen ja lisäpätevyyksien mahdollistamisen lisäksi keskeiseksi ratkaisuvaihtoehdoksi nousee tiiviimpi yhteistyö ja yhteisten opettajien hyödyntäminen ala- ja yläkoulujen välillä.

INVESTOINNIT	
Uuden alakoulun rakentaminen huomioiden vapaa-aikapalveluiden tarpeet	20 100 000 €
Leivolanlahden päiväkodin rakentaminen	3 800 000 €
Vuokatin koulun muutostyöt Satuvakan päiväkotia varten	2 100 000 €
Korjausinvestoinnit	200 000 €
Investoinnit yhteensä	**26 200 000 €**
KÄYTTÖTALOUSSÄÄSTÖT	
Sivistyksen toimialan säästöt	- 845 000 €
Teknisen toimialan säästöt	- 923 622 €
Koulukuljetuskustannusten muutos	270 000 €
Käyttötaloussäästöt yhteensä vuodessa	**- 1 498 622 €**

Koulukuljetusten osalta kustannukset on laskettu niin, ettei koulujen alkamisajankohtia pystyttäisi porrastamaan. Jos alakoulun, yläkoulun ja lukio alkamisajankohdat saisi porrastettua niin, että samoja linja-autoja pystyisi hyödyntämään, kustannusten nousu olisi pienempi kuin tässä laskelmassa.

Tenetin koulun laskevaa tuntikehystä ei ole huomioitu sivistyksen toimialan säästöjä laskettaessa, koska pääosa vähennyksestä tapahtuu alakoulujen oppilasennusteen päättymisen jälkeen. Yhden vuosiviikkotunnin kustannussäästö on 2000–2500 euron väliltä, joten kustannukset pienenisivät merkittävästi, jos opetusryhmien määrä vähenisi ennusteen mukaisesti. Lopullisen tuntikehyksen määrään vaikuttavat kuitenkin muun muassa oppilaiden valinnaisaineiden valinnat, joten toteutumisen arviointiin liittyy tässä vaiheessa epävarmuuksia.

10 PALVELUVERKKOSUUNNITELMAN TALOUDELLISET VAIKUTUKSET JA ARVIO INVESTOINNEISTA VUOTEEN 2037

Palveluverkkoratkaisujen taloudellisia vaikutuksia arvioitaessa on tarpeen erottaa toisistaan tulorahoitukseen ja käyttötalouteen kohdistuvat vaikutukset sekä investointeihin, poistoihin ja rahoitustarpeeseen kohdistuvat vaikutukset. Sotkamon näkökulmasta muutosten keskeinen taustatekijä on lasten ja nuorten määrän väheneminen. Se pienentää palvelutarvetta, mutta samalla se heikentää kunnan valtionosuuspohjaa. Taloudellisesti kestävä ratkaisu edellyttää, että palvelurakenne, henkilöstöresurssit ja toimitilat mitoitetaan muuttuvaa palvelutarvetta vastaaviksi.

10.1 Vaikutukset tulorahoitukseen

Kunnan tulorahoitus muodostuu pääasiassa verotuloista ja valtionosuuksista. Peruspalvelujen valtionosuus määräytyy merkittävältä osin kunnan väestön ikärakenteen perusteella. Kun varhaiskasvatus- ja perusopetusikäisten lasten määrä vähenee, alenevat pitkällä aikavälillä myös näihin ikäryhmiin perustuvat laskennalliset valtionosuudet. Sotkamon palveluverkkoselvityksessä laskennallisten valtionosuuksien on arvioitu alenevan nykyisen järjestelmän perusteella noin 287 000 euroa vuosien 2025–2033 aikana. Valtionosuusvaikutus toteutuu viiveellä, eikä yksittäisen vuoden muutos välttämättä vastaa saman vuoden oppilasmäärän muutosta.

Pääosa esi- ja perusopetuksen rahoituksesta maksetaan valtiovarainministeriön hallinnoiman kunnan peruspalvelujen valtionosuuden kautta, joka perustuu ikäluokkakohtaisiin perushintoihin ja kunnan asukasmääriin. Opetus- ja kulttuuriministeriö rahoittaa täydentävästi muun muassa perusopetukseen valmistavaa opetusta läsnäolokuukausien perusteella sekä aikuisten perusopetusta suoritettujen kurssien mukaan. Lukiokoulutuksen rahoitus määräytyy järjestäjäkohtaisten yksikköhintojen ja tilastointipäivien opiskelijamäärien mukaan. Koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminnassa valtionosuus on 57 prosenttia ohjaustuntikohtaisesta yksikköhinnasta, joka on 22,37 euroa tunnilta vuonna 2026. Vapaa sivistystyö, taiteen perusopetus sekä museot, teatterit ja orkesterit saavat rahoitusta suoritepohjaisesti opetustuntien, opiskelijaviikkojen tai henkilötyövuosien perusteella. Kunnan järjestämän liikuntatoimen rahoitus perustuu kunnan asukasmäärään sekä asukasta kohden määrättyyn yksikköhintaan. Nuorisotyön rahoitus perustuu kunnan alle 29-vuotiaiden asukkaiden määrään ja alle 29-vuotiasta asukasta kohden määrättyyn yksikköhintaan. Myös täydentävä rahoitus laskee esi- ja perusopetuksen sekä nuorisotyön osalta oppilasmäärien laskiessa. (Opetus- ja kulttuuritoimen rahoitus – yksikköhintojen ja rahoituksen määräytyminen vuonna 2026)

Valtionosuuksien vähentyminen ei aiheudu palveluverkkoratkaisuista vaan väestörakenteen muutoksesta. Palveluverkkoratkaisujen tehtävänä on sopeuttaa kunnan menot palvelutarpeen ja tulorahoituksen muutokseen. Mikäli palveluverkko, henkilöstöresurssit ja tilakanta säilyvät nykyisessä laajuudessaan oppilasmäärän pienentyessä, oppilaskohtaiset kustannukset kasvavat ja kunnan toimintakate heikkenee. Sotkamon perusopetuksen nettokäyttökustannukset olivat vuonna 2023 noin 13,3 miljoonaa euroa, ja kustannustaso oli selvityksen vertailussa koko maan ja saman kuntatyypin keskiarvoa korkeampi.

Jos palveluverkkoselvityksessä esitettyjä sopeuttamistoimenpiteitä ei toteuteta, valtionosuuksien vähenemisestä ja nykyisen kustannusrakenteen säilymisestä aiheutuva rahoitusvaje on katettava

muilla keinoilla. Vaihtoehtoina ovat muun muassa muiden toimintamenojen vähentäminen, maksujen ja muiden tulojen lisääminen, omaisuuden hyödyntäminen, velkaantumisen lisääminen tai kunnallisveroprosentin korottaminen. Näistä kunnallisveroprosentin korottaminen on yksi merkittävimmistä kunnan omassa päätösvallassa olevista tulorahoituksen vahvistamiskeinoista.

Veroprosentin korottaminen kasvattaa kunnan tuloverokertymää, mutta samalla se lisää kuntalaisten verorasitusta. Vaikutuksen suuruus riippuu verotettavien ansiotulojen määrästä, vähennyksistä, työllisyydestä, väestökehityksestä sekä veroprosenttiin liittyvästä efektiivisestä tuotosta. Veronkorotuksen tuottoa ei siten voida arvioida pelkästään nimellisen korotuksen perusteella, vaan se tulee laskea Sotkamon ajantasaisesta veropohjasta. Esimerkiksi 0,10 prosenttiyksikön korotuksen euromääräinen vaikutus saadaan arvioimalla korotuksen tuotto voimassa olevan veroennusteen ja efektiivisen kunnallisveroasteen perusteella. Vastaavasti suurempi rakenteellinen rahoitusvaje edellyttäisi useampaa kymmenystä tai muiden tasapainottamistoimien yhdistämistä veronkorotukseen.

Taloudellinen johtopäätös: Palveluverkon sopeuttaminen ja veroprosentin korottaminen ovat vaihtoehtoisia mutta myös toisiaan täydentäviä talouden tasapainottamiskeinoja. Mitä vähemmän menoja voidaan rakenteellisesti sopeuttaa, sitä suurempi paine kohdistuu verotukseen, muihin palveluihin ja velkarahoitukseen.

Palveluverkon hallittu uudistaminen vähentää veronkorotuspainetta, koska se kohdistuu pysyvään kustannusrakenteeseen eikä ainoastaan yksittäisen vuoden rahoitusvajeeseen. Ratkaisujen tavoitteena ei ole poistaa kaikkea verotuksen tai muiden tasapainottamistoimien tarvetta, vaan varmistaa, ettei alenevaa valtionosuusrahoitusta, vajaakäytössä olevia tiloja ja kasvavia kiinteistökustannuksia siirretä täysimääräisesti kuntalaisten maksettavaksi. Päätöksenteossa on tämän vuoksi arvioitava rinnakkain palveluverkkoratkaisujen nettosäästö, mahdollinen veronkorotustarve sekä vaikutukset kunnan elinvoimaan, palvelujen saavutettavuuteen ja kuntalaisten talouteen.

10.2 Vaikutukset investointeihin

Sotkamon palveluverkkoratkaisujen taloudellisesti merkittävimmät pitkän aikavälin vaikutukset liittyvät investointitarpeeseen. Useat nykyiset päiväkoti- ja koulurakennukset edellyttävät lähivuosina peruskorjauksia tai muita merkittäviä teknisiä toimenpiteitä samaan aikaan, kun oppilasmäärät vähenevät ja tilojen vajaakäyttö lisääntyy. Jos palveluverkkoa ei muuteta, kunta joutuu investoimaan rakennuksiin, joiden laskennallinen käyttöaste ja oppilaskohtainen tilamäärä kehittyvät taloudellisesti epäedulliseen suuntaan.

Palveluverkkoselvityksessä tunnistettuja vältettävissä olevia tai uudelleen arvioitavia investointeja ovat muun muassa Pohjavaaran koulun noin 700 000 euron, Naapurinvaaran koulun noin 1 200 000 euron sekä Leivolan koulun 1 500 000 miljoonan euron peruskorjaus. Näiden lisäksi Salmelan ja Vuokatin koulujen investointien laajuus ja mitoitus on sovitettava tulevaan oppilasmäärään ja palveluverkkoratkaisuun.

Suunnitelman vaikutukset käyttötaloussäästöihin eroavat toisistaan merkittävästi. Vaihtoehdossa 0 käyttötaloussäästöt ovat noin 320 000 euroa, vaihtoehdoissa 1A ja 1B noin 1 190 000 euroa, vaihtoehdossa 2 noin 710 000 euroa. Vaihtoehdossa 3A käyttötaloussäästöt olisivat arvion mukaan

noin 1 680 000 euroa ja vaihtoehdossa 3B noin 1 500 000 euroa. Vaihtoehdoissa 3A ja 3B investointikulut ovat kuitenkin merkittävästi suuremmat kuin muissa vaihtoehdoissa.

Investointien välttäminen tai pienentäminen vahvistaa kunnan rahoitusasemaa myös käyttötalouden kautta. Pienempi investointitaso vähentää lainanottotarvetta, korkoriskiä, tulevia poistoja ja pääomakustannuksia. Vastaavasti nykyisen palveluverkon säilyttäminen kasvattaisi korjausinvestointien lisäksi vuosittaisia poistoja sekä vajaakäytössä olevien tilojen ylläpito- ja energiakustannuksia. Investointien arvioinnissa on siksi tarkasteltava hankintahinnan lisäksi koko elinkaaren kustannuksia ja rakennusten todellista käyttöastetta.

Palveluverkon muutoksiin voi liittyä kertaluonteisia alaskirjauksia, purku- ja muutostöitä sekä mahdollisia myyntikuluja. Pohjavaaran tasearvo on tällä hetkellä 62 000 euroa ja Naapurinvaaran 55 000 euroa. Leivolan koulun tasearvo on tällä hetkellä 646 000 euroa ja Satuvakan päiväkodin 471 000 euroa. Nämä kirjanpidolliset vaikutukset on huomioitava ratkaisujen ajoituksessa, mutta niitä tulee verrata vältettäviin investointeihin, käyttötaloussäästöihin ja pitkän aikavälin rahoituskustannuksiin.

10.3 Yhteenveto palveluverkon sopeuttamisen ja verotuksen suhteesta

Sotkamon palveluverkkotarkastelun taloudellinen peruskysymys on, miten kunta sovittaa pysyvän kustannusrakenteensa alenevaan palvelutarpeeseen ja muuttuvaan tulorahoitukseen. Lasten ja nuorten määrän väheneminen pienentää valtionosuuspohjaa, mutta menot eivät alene automaattisesti samassa suhteessa. Ilman palveluverkon sopeuttamista kunta ylläpitää vajaakäyttöisiä tiloja, kantaa kasvavia korjaus- ja rahoituskustannuksia sekä joutuu kattamaan syntyvää rahoitusvajetta verotusta kiristämällä, muista palveluista säästämällä tai velkaantumalla lisää.

Palveluverkon uudistaminen vähentää pysyviä henkilöstö- ja kiinteistökustannuksia, mahdollistaa tilojen tehokkaamman käytön ja pienentää tulevaa investointitarvetta. Samalla se hillitsee kunnallisveroprosentin korottamiseen kohdistuvaa painetta. Veronkorotuksen ja palveluverkon sopeuttamisen suhdetta ei kuitenkaan tule esittää yksinkertaisena joko tai -valintana. Talouden tasapaino voi edellyttää useiden keinojen yhdistelmää, mutta rakenteelliset menomuutokset ovat pitkävaikutteisempia kuin vuosittain tehtävät veroratkaisut.

Palveluverkkoselvityksen toimenpiteiden taloudellinen merkitys on siten laajempi kuin yksittäisten kouluihin tai päiväkoteihin kohdistuvien säästöjen määrä. Ratkaisuilla vaikutetaan kunnan tulevaan verorasitukseen, velkaantumiseen, investointikykyyn ja mahdollisuuteen rahoittaa myös muita lakisääteisiä palveluja. Päätöksenteossa on perusteltua tarkastella jokaista vaihtoehtoa vähintään käyttötalouden nettovaikutuksen, investointien, poistojen, rahoituskulujen, veronkorotuspaineen sekä palvelujen laadun ja saavutettavuuden näkökulmasta.

11 ENNAKKOVAIKUTUSTEN ARVIOINTI

11.1 Ennakkovaikutusten arviointien valmistelu

Kunnanjohtaja on tehnyt päätöksen (25.8.2026 § 10) ennakkovaikutusten arviointiryhmän perustamisesta ja nimeämisestä. Työryhmään kuuluvat kunnanjohtaja, talousjohtaja, maaseutupäällikkö, viestintäasiantuntija, yritysasiantuntija, sivistysjohtaja, kasvatusjohtaja, koulukoordinaattori, nuorisotyön koordinaattori, aamu- ja iltapäivätoiminnan koordinaattori, Salmelan koulun rehtori, tekninen johtaja, rakennuttajainsinööri sekä insinööri. Tarvittaessa ryhmä voi kutsua asiantuntijaksi kaavoittajan. Työryhmä on pitänyt kokouksen 8.9.2026. Ennakkovaikutusten arviointiin liittyvät työpajat on pidetty 29.9, 30.9., 1.10. ja 2.10.2026.

11.2 Kuntalaisten osallistaminen

Kuntalaisten osallistamistilaisuudet pidetään seuraavasti:
Salmelan koulu 5.10. kello 18.00–20.00 (etäyhteys ja tallenne)
Vuokatin koulu 7.10. kello 17.30–19.30
Naapurinvaaran koulu 8.10. kello 17.30–19.30
Pohjavaaran koulu 19.10. kello 17.30–19.30
Kontinjoen koulu 20.10. kello 18.00–20.00
Leivolan koulu 21.10. kello 17.30–19.30.

Näistä tilaisuuksista on ollut ilmoitus Sotkamo-lehdessä 24.9.2026 sekä kunnan nettisivuille ja sosiaalisessa mediassa. Kuntalaiskysely on auki 5.10.-29.10.2026. Lisäksi kirjaamon sähköpostiosoitteeseen voi jättää kannanottoja 5.11.2026 saakka.

11.2.1 Lapset ja nuoret

Lasten Parlamenttia pyydettiin määrittelemään unelmakoulun kriteereitä kokouksessaan 21.9.2026. Kriteereiksi muodostuivat seuraavat:

<u>Hyvä ilmapiiri</u>

- Kivat opettajat
- Kivat luokkalaiset
- Ei kiusaamista
- Opettajat puuttuisivat kiusaamiseen
- Tulisi rangaistus kiusaamisesta

<u>Koulurakennus</u>

- Ei olisi niin kylmät luokat
- Ei olisi liian kuumat luokat
- Hyvä ilmastointi
- Kysyttäisiin oppilailta mielipidettä
- Pehmeät tuolit
- iWall

<u>Koulupiha</u>

- Hyvät ulkoiluvälineet
- Uusia välineitä

- Pidemmät välitunnit
- Vaijeriliukumäki
- Karuselli pihalle

Kouluruoka
- Tasapainoinen ruoka
- Panostus ruokiin ja olisi tarpeeksi ruokaa kaikille
- Hyvä salaatti
- Lisää leivänpäällisiä
- Enemmän jälkiruokaa
- Parempi välipala, kysyttäisiin oppilailta mielipidettä välipalaan
- Olisi liha- ja kasvisruoka
- Ei hedelmiä esimerkiksi kala- tai liharuokiin
- Ei olisi pinkkiä lihaa

Nuorisovaltuusto käsitteli unelmakoulun kriteereitä 3.9.2026 seuraavasti

Vaikuttaminen
- Koulun oma oppilaskunta
- Kyselyt
- Oppilaat mukana vaikuttamassa -> voi edistää hyvää ilmapiiriä
- Oppilaiden ja opettajien välinen yhteistyö
- Yhteiset säännöt

Viihtyisä rakennus ja ympäristö
- Tuoleja/sohvia, joissa istua välkillä
- Kaverit
- Hyvät tilat
- Oppilaita mukaan suunnittelemaan -> rakennus voisi miellyttää enemmän
- Hyvä kouluruoka
- Hyvä välipala
- ”Pehmeät” pinnat
- Luokat on hyvin suunniteltu
- Laadukas ja toimiva oppimisympäristö

Ilmapiiri
- Hyvät opettajat
- Opettajat ymmärtävät ja kuuntelevat
- Kaverit
- Hyvä yhteishenki
- Opettajat eivät ole liian tiukkoja, mutta pitää osata ottaa luokka hallintaan
- Asialliset ja ammattitaitoiset opettajat
- Luokkakoot kohtuulliset tai yli 25 oppilaan luokissa kaksi opettajaa
- Kohtuulliset koulumatkat
- Panostetaan sosiaalisiin suhteisiin ja ilmapiiriin

Nuorisovaltuuston 9.9.2026 luomat kriteerit, jotka pitäisi ottaa huomioon päätettäessä mahdollisista koulujen lakkauttamisista:

Sopiva oppilasmäärä
- Oppilaat saadaan järkevästi sijoitettua uusiin kouluihin
- Oppilasmäärä

Kaverisuhteiden säilyminen muutostilanteissa
- Ryhmiä ei hajoteta useaan eri kouluun, jotta ei tarvitse mennä yksin uuteen kouluun

Rakennus
- Koulurakennuksen kunto

Oppilasmäärän kasvattaminen, jotta kouluja ei tarvitsisi sulkea
- Kuinka saadaan Sotkamosta entistä vetovoimaisempi lapsiperheille?
- Entä jos syntyvyys Sotkamossa kasvaakin? Mitä siten tehdään?

Erilaiset ratkaisuvaihtoehdot
- Koulujen sulkemisen sijaan voidaanko tasata oppilasmääriä? Vuokatti, Leivola ja Salmela ovat todella lähekkäin – oppilasmäärien tasaaminen näiden koulujen välillä. Sama asia Naapurinvaaran ja Vuokatin välillä
- Voisiko Leivolan ja Vuokatin yhdistää – ei tulisi niin pitkiä koulumatkoja
-

Koulumatkan pituus ja kesto
- Jos joudutaan sulkemaan jokin koulu, miten taataan kohtuullinen koulumatka?
- Koulumatkojen pituus
- Pienille lapsille ei liian pitkiä koulumatkoja, jotta aikaa jäisi harrastuksille, perheelle, kavereille ja myös vapaa-aikaan
- Oppilaiden koulumatka pysyy kohtuullisena

11.2.2 Vaikuttamistoimielimet

Tulevaisuusjaostolle esitellään suunnitelma kokouksessa 22.10.2026, vanhus- ja vammaisneuvostolle 29.10.2026 ja hyvinvointijaostolle 4.11.2026.

11.3 Yhteenveto ennakkoarvioinneista

Täydennetään kuulemiskierroksen päätyttyä.

11.4 Ennakkovaikutusten arviointien toteutumisen seuraaminen

Täydennetään kuulemiskierroksen päätyttyä.